

การทดลอง การถ่ายทอดกรรมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
แก่เด็กวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่

ปริญญานิพนธ์

ของ

ชนิดา วัยวุฒิ เกียรติ

18 พ.ย. 2524

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 พระโขนง กรุงเทพฯ 11 โทร. 3921575, 3915058

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

กุมภาพันธ์ 2524

ลิขสิทธิ์ เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

86869

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและกรรมการสอบ ได้พิจารณา
 ปรินุณานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
 ปรินุณาการศึกษามหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้

คณะกรรมการควบคุมปรินุณานิพนธ์

คณะกรรมการสอบ

Mr. A. —

ประธาน

Mr. A. —

ประธาน

Mr. B. —

กรรมการ

Mr. B. —

กรรมการ

Mr. C. —

กรรมการ

ประกาศัญญูปการ

การทำปฏิญาณพันธฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งในโครงการวิจัยของภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตกลางประสานมิตร ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไทย โดยทำการทดลองศึกษาทุกภาคทั่วประเทศ การวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวนา พรพัฒน์กุล ประธานโครงการวิจัย ทั้งนี้ ซึ่งกรุณาอนุญาตให้ดำเนินงานวิจัยตามโครงการนี้ได้ อีกทั้งช่วยกรุณาแก้ไขข้อบกพร่อง และช่วยชี้แนะแนวทางในการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โครงการวิจัยนี้คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้เล็งเห็นความสำคัญจึงให้ความอนุเคราะห์ทุนอุดหนุนส่วนหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย พร้อมกันนี้ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดวงเดือน ศาสตราภักดิ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นวลละออ สุภาพล ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการ กรรมการควบคุมปฏิญาณพันธ และให้ความช่วยเหลือแนะนำเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อาจารย์ประกาย นิมมานเหมินท์ อาจารย์ยุพิน เข้มมุขี อาจารย์จินตนา มัธยมบุรุษ อาจารย์ณรงค์ พันธิตา แห่งวิทยาลัยครูเชียงใหม่ คุณสมจิตต์ เรืองคณะ หัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ 4 พร้อมทั้งนักโบราณคดีของหน่วยศิลปากรที่ 4 ที่กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ขอขอบพระคุณพ่อครูจันตา ที่กรุณาเป็นวิทยากรสาธิตการขุดพื้นเมือง คุณถวิล บัวจัน เจ้าของและผู้จัดการศูนย์อุตสาหกรรมทำร่มบ่อสร้าง ที่กรุณาเอื้อเฟื้อสถานที่ให้นำกลุ่มทดลองเข้าชมการทำร่มกระดาษ พร้อมวิทยากรนำบรรยาย

ขอขอบพระคุณ อาจารย์วิรุฬห์ ทุนอินทร์ ผู้อำนวยการโรงเรียนสันกำแพง ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือในด้านสถานที่ และอำนวยความสะดวกแก่การทำวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งอาจารย์สอนนาฏศิลป์ที่กรุณาเป็นวิทยากรสาธิตการฟ้อนเล็บ ขอขอบคณีนักเรียนในกลุ่มทดลองทุกคนที่ได้ให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้ โดยเฉพาะอาจารย์นันทน์ ไชยมณี และน้องชฎาทิพย์ ลีลากร ที่ให้ความช่วยเหลือในการติดต่อกับทางเชียงใหม่ให้กับผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และคุณุณิชาชัย วิทยุณีเกียรติ ที่ให้กำลังใจ
กำลังกาย และกำลังทรัพย์ แก่การทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มาตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ ขอขอบคุณ
คุณจุไร รังสิกรรพม คุณสุติมา ช่างไม้ คุณไพโรจน์ พูลยรัตน์ คุณวรรณ ตัวกูล
คุณสุธีร์ มุสิพรหม คุณอุบลวรรณ ภากานันท์ และคุณอำไพ มหาสิทธิ์ระกูล เพื่อน ๆ
เอกจิตวิทยาพัฒนาการร่วมรุ่น ที่มีส่วนช่วยเหลือและให้กำลังใจ รวมทั้งคุณปราโมทย์
สลับสี ที่กรุณาช่วยเหลือในการพิมพ์ จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

ชนิดา วิทยุณีเกียรติ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	8
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	8
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	9
นิยามศัพท์เฉพาะ	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม	13
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ	23
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับค่ายพักแรม	24
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ค่ายพักแรม	26
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	28
3 วิธีดำเนินการวิจัย	29
การเลือกกลุ่มตัวอย่าง	29
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	29
วิธีดำเนินการทดลอง	33
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	34
4 ผลการศึกษาค้นคว้า	37
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	37
การวิเคราะห์ข้อมูล	38
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	38

บัญชีตาราง

ตาราง

๘
หน้า

1	คำสถิติพื้นฐานของคะแนนความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลองถ่ายทอด และภายหลังการทดลองถ่ายทอด	39
2	คำสถิติพื้นฐานของคะแนนทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลองถ่ายทอด และภายหลังการทดลองถ่ายทอด	40
3	คำนัยสำคัญของความแปรปรวนรวมของคะแนนความรู้ในมรดก ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม	42
4	คำสถิติพื้นฐานและการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ที่ปรับแล้วของความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่ม ตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เป็นรายคู่	43
5	คำนัยสำคัญของความแปรปรวนรวมของคะแนนทัศนคติต่อมรดก ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม	45
6	คำสถิติพื้นฐานและการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ที่ปรับแล้วของทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่ม ตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เป็นรายคู่	46

ภูมิหลัง

มนุษย์เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นสังคมหรือประเทศชาติ ย่อมจะมีการติดต่อเกี่ยวของสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มคนในสังคมหรือประเทศชาตินั้น การรวมกลุ่มคนในสังคมหรือประเทศชาติจะอยู่รวมกันโดยด้วยความผาสุกต้องมียกกฎเกณฑ์ แบบแผนบางอย่างสำหรับการดำรงชีวิตและการยึดเหนี่ยวกลุ่มให้มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เช่น มีภาษาเป็นสื่อสำหรับการติดต่อสร้างความเข้าใจกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นสื่อให้คนในสังคมเกิดความรู้สึกร่วมเป็นพวกเดียวกัน นอกจากนี้ก็มีศาสนา ศิลปกรรม วรรณกรรม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้รวมเรียกว่า "วัฒนธรรม" วัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งในความเป็นชาติ ชาติใดที่ไร้เสียซึ่งวัฒนธรรมอันเป็นของตนเองแล้ว ชาตินั้นจะคงความเป็นชาติอยู่ไม่ได้

วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมของพฤติกรรมมนุษย์ที่ไต่สละมเอาไว้แต่ในอดีตและไต่ตกทอดมาเป็นสมบัติที่มนุษย์ในสังคมปัจจุบันนำมาใช้ ประมวลู ดิกกินสัน (ประมวลู ดิกกินสัน 2521 : 13) กล่าวว่า "วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้เป็นผลิตผลของสังคม เป็นสมบัติและเป็นลักษณะประจำของสังคมนั้น ๆ" แต่สภาพของสังคมไทยในปัจจุบันกำลังอยู่ในระยะของการเปลี่ยนแปลง โดยมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม กึกฤทธิ ปราโมช (อ้างจาก นวลศิริ เปาโรหิตย์ 2515 : 197) กล่าวถึงลักษณะของสังคมไทยไว้ว่า "มีลักษณะสับสน ขาดความอยู่ตัว คือการเปลี่ยนแปลง เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง สังคมไทยเปรียบเหมือนเรือที่กำลังอยู่บนกระแสน้ำอันเชี่ยวกราก" นอกจากนั้น การไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตก อิทธิพลจากสื่อมวลชน การขยายตัวทางด้านการศึกษา การรับเอาความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาในสังคม โดยเฉพาะวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีบทบาททำให้

เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ โดยเฉพาะในเด็กวัยรุ่นที่กำลังอยู่ใน
 ระยะของการสร้างความเชื่อมั่นและปรัชญาชีวิต วัฒนธรรมตะวันตกมีอิทธิพลต่อความคิด
 หัตถ์คติ รวมถึงการแต่งกาย ความประพฤติของวัยรุ่นเป็นอย่างมาก วัยรุ่นจะมอง
 พิธีการบวชพระ การเคารพผู้ใหญ่ คนตรีไทย นาฏศิลป์ไทย แม้การแต่งตัวเรียบร้อย
 แบบไทย ๆ เป็นของล้าสมัยหันไปนิยมดนตรีจังหวะร่อนแรง การเต้นรำ การเถียงหรือ
 วิจารณ์ผู้ใหญ่แทนสัญญาณเหล่านี้เตือนถึงการเสื่อมลงทางวัฒนธรรมไทยในจิตใจของวัยรุ่น
 ซึ่งนับว่าเป็นกำลังส่วนใหญ่ของชาติ ซึ่งความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรมย่อมเป็นความ
 เสื่อมโทรมทางชาติ และความงอกงามทางวัฒนธรรมก็เป็นความงอกงามของชาติด้วย
 ม.จ. พูนพิสมัย คีตกุล (พูนพิสมัย คีตกุล 2518 : 3) ได้กล่าวไว้ว่า การเลิก
 วัฒนธรรมของตัวเองจะเป็นตัวอุปายาใจก็ตาม จะต้องเป็นการพยายามเลิกล้มทำลาย
 ชาติไปแน่นอน เพราะวัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงถึงคุณลักษณะของชาติ หากวัฒนธรรม
 ของชาติใดถูกแทรกซึมเปลี่ยนแปลงให้เหมือนกับวัฒนธรรมของชาติอื่น ก็อาจกล่าวได้ว่า
 ชาตินั้นถูกกลืนโดยวัฒนธรรม ในที่สุดก็ไม่มีอะไรที่จะเหลือแสดงความเป็นชาตินั้นเลย

นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ (นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ 2521 : 6 - 7) ได้กล่าวถึงความ
 สำคัญของวัฒนธรรมต่อชาติว่า

1. เป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นอยู่ ความเจริญ และเชิดชูเกียรติของบุคคล
 และชาติ ชาติใดไม่มีวัฒนธรรม เป็นของตัวเองอาจได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามได้
2. เป็นเครื่องแสดงถึงบุคลิกลักษณะของประเทศชาติ และเป็นสิ่งเชื่อมโยง
 อายุชาติ

3. เป็นเครื่องมือสำคัญในการกล่อมเกล้าให้ประพฤติปฏิบัติ เป็นไปตามทำนอง
 คล่องธรรม

อิทธิพลสำคัญที่ทำให้บุคคลเกิดแรงจูงใจที่จะรักษาวรรณธรรมเดิมของตนไว้ หรือ
 รับวัฒนธรรมใหม่เข้ามา ขึ้นอยู่กับทัศนคติของบุคคลนั้น เป็นสำคัญ หรืออาจกล่าวได้ว่า
 ทัศนคติ เป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล ครูเกอร์ และ

เรกเลส (Krueger and Reckless. 1931 : 238) กล่าวถึงทัศนคติไว้ว่า "ทัศนคติเป็นประสบการณ์ที่หลงเหลืออยู่ โดยเป็นตัวกำหนดเจตนาและควบคุมกิจการ ในโอกาสต่อ ๆ ไป" เทรนดิส (พิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์ 2522 : 22 อ้างจาก Triandis) ให้ความหมายของทัศนคติว่า เป็นความคิดที่ประกอบไปด้วยอารมณ์ ซึ่งจะโน้มน้าวให้มีการแสดงออกต่อสถานการณ์ทางสังคม กล่าวสรุปได้ว่าทัศนคติเป็น ความรู้สึกทางด้านดีและไม่ดี ของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้บุคคลพร้อมที่จะ ตอบสนองออกมาเป็นพฤติกรรม ถ้าเด็กวัยรุ่นไทยมีความรู้สึกทางด้านที่ดีต่อวัฒนธรรมไทย เขาก็จะมีความคิดที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมของไทยให้คงอยู่ต่อไป แต่ถ้าเขามีความรู้สึกใน ทางไม่ดีต่อวัฒนธรรมไทยทั้งที่วัยรุ่นส่วนมากกำลัง เป็นอยู่ ก็เป็นที่น่าวิตกว่า วัยรุ่นไทย กำลังจะถูกกลืนวัฒนธรรม

ชัยนาท นาคบุปผา (ชัยนาท นาคบุปผา 2513 : 14) กล่าวถึงต้นเหตุ ของทัศนคติของเด็กวัยรุ่นนั้นมาจาก

1. การรวบรวมแนวความคิดจากประสบการณ์หลาย ๆ อย่าง เป็นสิ่งที่เกิด จากการสะสมมา แล้วแสดงออกต่อสิ่งนั้น ๆ
 2. สภาพของจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์อันรุนแรงในการที่เด็กได้รับเหตุการณ์ นั้น ทำให้เกิดฝังจิตฝังใจ
 3. การยอมรับทัศนคติจากผู้อื่นที่ได้รักษาระไว้วางใจ แต่ส่วนมากแล้วเด็กจะ ยอมรับจากเพื่อนมากกว่าจากบิดามารดาหรือ ครู อาจารย์
- จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับมีความเกี่ยวข้องกับ ทัศนคติมาก วัยรุ่นจะมีทัศนคติที่จะอนุรักษ์หรือไม่อนุรักษ์วัฒนธรรมนั้นขึ้นอยู่กับว่าเขาได้ รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องเหล่านั้นมากน้อยแค่ไหน

การถ่ายทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้แก่บุตรหลานหลัง ๆ ถือเป็นหน้าที่สำคัญ ประการหนึ่งของโรงเรียน อ่ำรัง บัวศรี (อวัช จันทารัตน์ 2513 : 3 อ้างจาก อ่ำรัง บัวศรี) กล่าวว่า การวางแผนการศึกษาของชาติมีขึ้น ส่วนหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึงคือ

ปัญหาคานสังคมและวัฒนธรรม การแผ่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตก ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเป็นเหตุให้มีการขัดแย้ง ลังเลใจ เกิดปัญหาว่าทำอย่างไรจึงจะประสานวัฒนธรรมเก่าและวัฒนธรรมใหม่ให้เข้ากันได้ ถ้าไม่รู้จักปรับปรุงแก้ไขให้วัฒนธรรมประสานกันได้อย่างเหมาะสมกับสมัยและเหตุการณ์แล้ว อาจถูกวัฒนธรรมอื่นที่มีอิทธิพลเหนือกว่ากลืนไป ทำให้สูญเสียเอกราชของชาติได้ง่าย

แต่เนื่องจากในสังคมใหญ่ ซึ่งมีวัฒนธรรมหลักอยู่แล้ว ยังมีกลุ่มย่อย ๆ รวมอยู่ในสังคมใหญ่ กลุ่มย่อย ๆ เหล่านี้จะมีวัฒนธรรมย่อย ๆ เป็นของกลุ่มเอง และในขณะเดียวกันก็ยึดถือและปฏิบัติตามวัฒนธรรมหลักของสังคมใหญ่ด้วย เช่น มีภาษาถิ่น ประเพณีการเล่น ความเชื่อแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ในทางสังคมวิทยาเรียกวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มนี้ว่า "วัฒนธรรมย่อย" (Subculture) ซึ่ง อานนท์ อาภาภิรมย์ (อานนท์ อาภาภิรมย์ 2519 : 102 - 103) ได้จำแนกวัฒนธรรมย่อย ๆ ออกเป็นวัฒนธรรมย่อยทางเชื้อชาติ เช่น วัฒนธรรมของชาวจีน วัฒนธรรมย่อยตามเกณฑ์อายุ เช่น วัฒนธรรมวัยรุ่น วัฒนธรรมย่อยเชิงอาชีพ เช่น นักร้อง แพทย์ ครู ต่างก็มีวิถีชีวิตตามแบบฉบับของตน และวัฒนธรรมย่อยตามท้องถิ่น เช่น วัฒนธรรมของภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคอีสาน ซึ่งแต่ละภาคก็มีภาษาพูด ประเพณี การละเล่นแตกต่างกันออกไป

วัฒนธรรมภาคเหนือ ถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมย่อยตามท้องถิ่น สนิท สัมกรการ (สนิท สัมกรการ 2520 : 1) กล่าวไว้ในบทความลักษณะพิเศษบางประการของวัฒนธรรมภาคเหนือว่า "วัฒนธรรมภาคเหนือ ถือได้ว่าเป็นอาณาเขตวัฒนธรรม (Culture area) เขตหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะพิเศษของตนเองหลายประการ จนทำให้มีความแตกต่างไปจากวัฒนธรรมของไทยในภาคอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด" ซึ่งความพิเศษทางวัฒนธรรมนี้มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ เริ่มตั้งแต่ปัจจัยทางธรรมชาติ ซึ่งมีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ มีภูเขาล้อมรอบ มีที่ราบตามลุ่มฝั่งแม่น้ำ ซึ่งเป็นตัวจำกัดความเจริญเติบโตของแบบแผนทางวัฒนธรรมบางประการ นอกจากนี้มีปัจจัยทางด้านเชื้อชาติ ความสัมพันธ์กันภายในสังคม ความสำคัญทางสังคมการเกษตรมีเจ้าครองนครมาก่อน

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ช่วยกันเสริมสร้างลักษณะพิเศษของวัฒนธรรมภาคเหนือให้มีลักษณะเด่นชัดมาตั้งแต่ในอดีต วัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่เมื่อรวบรวมแล้ว ปรากฏว่ามีมากมาย คณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรมในคณะกรรมการแห่งชาติ การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมไทย กระทรวงศึกษาธิการ (แนวนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ 2521 : 42 - 43) ยังมีรายละเอียดดังนี้

1. ศิลป (The Arts) ได้แก่

1.1 ภาษา ได้แก่ ภาษาถิ่น หรือภาษาคำเมือง

1.2 วรรณกรรม ได้แก่ วรรณกรรมทางศาสนา วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง ได้แก่ โคลง กวี ขอ วรรณกรรมพื้นบ้าน

1.3 ฟ้อน ได้แก่ ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฟ้อนม่านมงคล ฟ้อนลาวแพน ฟ้อนม่านมูยเชียงตา ฟ้อนบายศรี ฟ้อนเจิงและตบมะผาบ ฟ้อนดาบ

1.4 ประติมากรรม ได้แก่ พระเจ้าเก้าตื้อ

1.5 จิตรกรรม ได้แก่ ภาพเขียนฝาผนังอิโรติควัดพระสิงห์

1.6 สถาปัตยกรรม ได้แก่ เจดีย์ต่าง ๆ บ้านทรงล้านนา

2. มนุษยศาสตร์ (The Humanities) ได้แก่

2.1 ขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ประเพณีประจำวันเดือนปีภาคเหนือ ประเพณีการเกิด ประเพณีการเลี้ยงทารก ประเพณีสืบชะตา ประเพณีขึ้นท้าวหังลี ประเพณีฮ้องขวัญ ประเพณีสงเคราะห์ การส่งแถน สุกกอม ประเพณีแอ่สาว-เสียด ประเพณีกินแซก ประเพณีเอือนเย็น ประเพณีลากปราสาท ประเพณีปลูกเรือน ประเพณีเข้าอินทิล ประเพณีแฮกนา ประเพณีทานก้วยสลาก ประเพณีการนับถือผี ประเพณีสู่ขวัญ วัวถวาย ประเพณีการฟ้อนผีมด-ผีเม้ง ประเพณีลอยกระทง - ตามประทีป ประเพณีตั้งธรรมหลวง ประเพณีบวชพระเจ้า ประเพณีทำบุญปอย ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีคำหัว-สู่ขวัญ ประเพณีขอเมือง ประเพณีฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง ประเพณีขอฝน - แหนางแนว - แห่ปลาซ่อน ประเพณีไหว้พระธาตุปีเกิด ประเพณีใส่บาตรเที่ยงพุทธ ชันโตก

2.2 คุณธรรม ปรัชญา ได้แก่ สุภาษิตลานนาต่าง ๆ คำพังเพย

2.3 ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ได้แก่ ประวัตินครเชียงใหม่ พระบรมธาตุคอกยสุเทพ วัดโพธารามมหาวิหาร วัดเชียงใหม่ วัดเจดีย์หลวง วัดอุโมงค์-
เกรจันท์ วัดพระเจ้าเม็งราย วัดพระสิงห์ วัดบุปผาราม วัดเจดีย์เหลี่ยม วัดกู่เต้า
วัดศรีเกิด วัดชัยพระเกียรติ เสาอินทขิล อนุสาวรีย์ช้างเผือก ข่วงสิงห์ วัดสวนขวัญ
เวียงเจ็ดลิน ประตุนเมืองเชียงใหม่ สี่มุมเมือง

2.4 บุคคลสำคัญ คือ พระครูบาศรีวิชัย พระศิริมงคลจารย์ พระเจ้า
เม็งรายมหาราช พระเจ้ากาวิละ

3. ช่างฝีมือ (The Practical Crafts) ได้แก่

การทอผ้า การทำร่มกระดาษ การทำเครื่องเขิน การแกะสลักไม้
การทำเครื่องปั้นดินเผา

4. กีฬาและนันทนาการ (The Sports and Recreations) ได้แก่

4.1 การละเล่นพื้นเมือง ได้แก่ สิกไม้ยางทางเกว การเล่นกลองกบ
การเล่นเปี๊ยะ สิกจูงจ่า ปั่นกลก้านกล้วย โดกลิ้ง ปี่ตอซัง ลูกโป่งยางทะหุ้ง ไก่มะม่วง
เก็บคอกกิว เก็บแมงมัน แมงนูน แมงกวัก สนจ้หลอน สนกว้าง เกมการเสี่ยงเลือก
การเล่นแสง การเล่นแนค การเล่นตาล้อง การเล่นวัวกระทิง การเล่นวัวออกเหล่า
หงผาซีไซ้ ซ่อนไข่เป็นเต่า เขตปราบกินเมือง เล่นลูกช้าง การเล่นปริศนาคำทาย

4.2 การเล่านิทานชาวบ้าน มีทั้งนิทานเกี่ยวกับสถานที่ อธิบายปรากฏ
การณ์ต่าง ๆ นิทานวีรบุรุษ นิทานเกี่ยวกับความเชื่อ นิทานคติสอนใจ นิทานผี นิทานตลก

5. กหกรรมศิลป์ (The Demestic Arts) ได้แก่

5.1 การแต่งกายแบบพื้นเมือง

5.2 การปลูกบ้านของคนเมือง

5.3 อาหารพื้นเมือง

5.4 การเลี้ยงดูเด็ก

วัฒนธรรมต่าง ๆ ข้างต้น ได้รับเป็นมรดกตกทอดกันมาแต่โบราณ แต่ในปัจจุบันการคมนาคมสะดวกรวดเร็ว ทำให้วัฒนธรรมตะวันตกแพร่มาถึงภาคเหนืออย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเชียงใหม่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอันดับสองรองจากกรุงเทพฯ ทำให้เชียงใหม่ที่เคยสงบ กลับสับสนวุ่นวาย วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามแต่อดีตค่อย ๆ จางไปจากสำนึกในคุณค่าของคนเมือง โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ชอบการเปลี่ยนแปลง ชอบสนุกสนาน ความทันสมัย ดังนั้นวัยรุ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไทยเป็นอันมาก ผจจจิตต์ อธิทมนันตะ (ผจจจิตต์ อธิทมนันตะ 2520 : 15) ได้กล่าวไว้ว่า "วัฒนธรรมย่อมไม่อยู่คงที่ที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ถ้ายังยึดมั่นอยู่ในสังคมโดยไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ก็จะไม่มีความสามารถในการริเริ่มสร้างความก้าวหน้าให้แก่วัฒนธรรม เพราะสิ่งใดที่อยู่คงที่ไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงนานมากเกินไป สิ่งนั้นจะรุดตัวแข็งกระด้างและเข้าไม่ได้กับเหตุการณ์หรือสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ที่สลายตัวลง การที่วัฒนธรรมจะมีความเจริญงอกงามได้ ก็ต้องมีหลักในการเปลี่ยนแปลง คือมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่อย่างสม่ำเสมอ และต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีเสรีภาพด้วย"

ดังนั้น ถ้าทุกคนปล่อยปละละเลย วัฒนธรรมก็จะมีสภาพเสื่อมลงจึงควรมีการฟื้นฟู เพื่ออนุรักษ์ไว้และปลูกฝังให้คนไทยวัยรุ่น ซึ่ง นวลศิริ เปาโรหิตย์ (นวลศิริ เปาโรหิต 2518 : 214) กล่าวว่า วัยรุ่นได้ชื่อว่ารับอิทธิพลจากเพื่อนฝูงมากในการที่จะสร้างทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ถ้ากลุ่มเพื่อนคิดว่า อะไรดีหรือสนใจในกิจกรรมใด ก็จะนิยมตามกัน นอกจากนี้วัยรุ่นยังแสวงหาความรู้เรื่องราวของสิ่งต่าง ๆ เพื่อจะได้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นถ้าวัยรุ่นได้รับความรู้ และตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมของชาติ และของภาคเหนือ มีความเข้าใจและรู้จักวิเคราะห์ว่าวัฒนธรรมใดควรรับหรือไม่ควรรับ เพื่อจะได้เป็นพลังช่วยกันปรับปรุง วัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่และเข้ากันได้กับสภาพเหตุการณ์ในปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้ จึงได้ เริ่มมีการตื่นตัวที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ต่อไป

การวิจัยครั้งนี้จึงพยายามค้นหาวิธีทดลองสอน เพื่อพบว่าวิธีการสอนในห้องเรียน ซึ่งเป็นวิธีธรรมดาที่ใช้กันในการเรียน การสอนทั่วไป กับวิธีการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีใดจะทำให้เกิดความรู้ที่ฝังแน่นและมีทัศนคติที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่ การที่ผู้วิจัยเลือกวิธีการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรมก็เนื่องจากการได้เข้าค่ายพักแรม จะทำให้ได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ถ้ายทอดถึงตัวบุคคลโดยตรง ย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้อย่างมาก และในการได้เข้าค่ายพักแรมนี้ สามารถติดต่อ สื่อสาร เพื่อชักจูงได้หลายรูปแบบ เช่น ชักจูงแบบตัวต่อตัว เป็นกลุ่ม โดยการใช้ภาพ ภาพยนตร์ การได้ปฏิบัติทำกิจกรรมจริง ๆ การได้พบปะกับบุคคล สัมผัสกับสถานที่จริง ๆ มีส่วนทำให้เกิดทัศนคติใหม่เหล่านี้ มีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าการถ่ายทอดด้วยการบรรยายเพียงอย่างเดียว

ในการศึกษานี้ จึงศึกษาทดลองถึงการเปลี่ยนทัศนคติเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม เมื่อกลุ่มตัวอย่างได้รับการชักจูงโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม และวิธีสอนในห้องเรียนวิธีสอนแบบใดจะมีส่วนช่วยให้นักเรียนเปลี่ยนทัศนคติได้หรือไม่

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อเปรียบเทียบผลของการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มทดลองซึ่งถ่ายทอดโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม ที่มีต่อความรู้และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่

ความสำคัญของ การศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีสอนในห้องเรียน วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม และกลุ่มควบคุม ว่าวิธีใดจึงทำให้เด็กวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่ มีความรู้และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ดีกว่ากัน

2. เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนะแก่ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้เกี่ยวข้อง กับ
 ศึกษารุ่น ตลอดจนสถาบันที่เกี่ยวข้อง กับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไทย ได้นำข้อมูล
 เหล่านี้ไปใช้เพื่อประกอบการวางแผนและส่งเสริมให้ศึกษารุ่นมีความรู้และทัศนคติที่ดีใน
 การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

3. ทำให้ได้โครงการสอนสำหรับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แก่
 ศึกษารุ่นในจังหวัดเชียงใหม่

4. ทำให้ได้แบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และแบบ
 สอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แก่ศึกษารุ่นในจังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนสหศึกษาของ
 รัฐบาลในจังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2523 จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มสอน
 ในห้องเรียน 20 คน กลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม 20 คน และกลุ่มสอนแบบควบคู่กัน 20 คน

2. ตัวแปรที่จะศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือวิธีสอน แบ่งออก
 เป็น 3 วิธี คือ

ก. วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม

ข. วิธีสอนในห้องเรียน

ค. วิธีสอนแบบควบคู่กัน

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ

ก. ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

ข. ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. เนื้อหาที่จะใช้ในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่
 มีหัวข้อดังต่อไปนี้

3.1 สาขาศิลปะ (The Arts) ศึกษา

3.1.1 วรรณกรรมพื้นบ้าน

3.1.1.1 ปรีถนาคำทาย

3.1.1.2 เพลงพื้นบ้าน ไต่แก๋ ซอพื้นเมือง

3.1.2 ฟ้อนรำ ไต่แก๋ ฟ้อนเล็บ

3.1.3 จิตรกรรมไต่แก๋ ภาพเขียนฝาผนังในวัดพระสิงห์

3.2 สาขามนุษยศาสตร์ (The Humanities) ศึกษา

3.2.1 ขนบธรรมเนียมประเพณี ไต่แก๋ ประเพณีสิบชาติ ประเพณี เข้าอินทิล ประเพณีทากวยสลาก ประเพณีเอือนเย็น

3.2.2 คุณธรรมปรัชญา ไต่แก๋ สุภาณิตลันนา

3.2.3 ประวัติศาสตร์ ไต่แก๋ ประวัตินครเชียงใหม่

3.2.4 โบราณสถาน ไต่แก๋ วัดโพธารามมหาวิหาร วัดเชียงมั่น วัดพระสิงห์ อนุสาวรีย์ช้างเผือก ประตูเมืองเชียงใหม่ ล้อมเมือง

3.3 สาขากีฬาและนันทนาการ (The Sports and Recreation) ศึกษา

3.3.1 การละเล่นพื้นเมือง ไต่แก๋ การเล่นเกมซำ การเล่นเกม

3.3.2 นันทนาการ ไต่แก๋ เลือเย็น วิธีปราบลิง ฝึมาป้อง

3.4 สาขาช่างฝีมือ (The Practical Crafts) ศึกษา

3.4.1 การทำมกระดาศ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง วิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของ
กลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง ที่มนุษย์ได้ก่อกำเนิดระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีในการปฏิบัติ
การจัดระเบียบตลอดจนระบบ ความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ใน
การควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ ในการศึกษาค้นคว้านี้ ได้แบ่งหัวข้อโดยใช้
เกณฑ์ในการแบ่งตามแนวของคณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรม ในคณะกรรมการแห่งชาติ

ว่าด้วยการศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมไทย กระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

1. สาขาศิลปะ (The Arts)
2. สาขามนุษยศาสตร์ (The Humanities)
3. สาขากีฬาและนันทนาการ (The Sports and Recreation)
4. สาขาช่างฝีมือ (The Practical Crafts)
5. สาขาดุริยศิลป์ (Domestic Arts)

2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง วิธีการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และมีทัศนคติที่ดีต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีการสอน 2 วิธี คือ วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม ซึ่งจะได้ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม หมายถึง การจัดกิจกรรมระหว่างผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทางที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นให้คงอยู่ กิจกรรมเหล่านั้น คือ การบรรยาย การอภิปราย การสาธิตจากวิทยากร มีภาพแผ่น แอ็บนั้ทักเสียง ตัวอย่างของจริง ประกอบในการสอน ผู้เรียนได้กระทำกิจกรรมบางอย่างด้วยตนเอง ได้สัมผัสของจริง กิจกรรมเหล่านี้จัดขึ้นภายในและภายนอกค่ายพักแรม

4. วิธีสอนในห้องเรียน หมายถึง การจัดกิจกรรมระหว่างผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในทางที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นให้คงอยู่ กิจกรรมเหล่านั้นคือ การบรรยาย การอภิปราย การสาธิตจากวิทยากร มีภาพแผ่น แอ็บนั้ทักเสียง ตัวอย่างของจริง ประกอบในการสอน โดยที่กิจกรรมเหล่านี้จัดขึ้นภายในห้องเรียนในโรงเรียนเท่านั้น

5. วิธีสอนแบบควบคุม หมายถึง ไม่มีการสอน กลุ่มตัวอย่างเรียนรู้เองตามธรรมชาติ ถือว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับวิธีสอนแบบควบคุมนี้ เป็นกลุ่มควบคุม

6. กลุ่มทดลอง 1 หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม

7. กลุ่มทดลอง 2 หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีสอนในห้องเรียน

8. กลุ่มควบคุม หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีสอนแบบควบคุม

9. ความรู้ หมายถึง ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบวัดความรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

10. ทักษะจิตต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ความสนใจ การมองเห็นคุณค่า ของเด็กวัยรุ่นที่มีต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเด็กวัยรุ่นแสดงออกได้ 2 ลักษณะ คือ เห็นด้วย เป็นลักษณะทางนิมิต (Positive) จะแสดงอยู่ในรูปมีความสนใจ พอใจ ปฏิบัติตามด้วยความสนใจ หรือลักษณะนิเสธ (Negative) คือไม่เห็นด้วย จะแสดงความไม่พอใจ ไม่สนใจ ไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามวัดทัศนคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

11. เด็กวัยรุ่น หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของ โรงเรียนสหศึกษาของรัฐบาลในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีช่วงอายุ 14 - 17 ปี

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

วัฒนธรรมทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่น เพราะเรามีภาษา มีสถาบันต่าง ๆ มีศีลธรรม มีจารีตประเพณี มีการถ่ายทอดเพิ่มพูนสืบต่อกันมา และมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย เราสามารถอธิบายความหมายของพฤติกรรมต่าง ๆ และสิ่งต่าง ๆ ด้วยการบอกเล่าหรือประดิษฐ์ขึ้น เป็นสัญลักษณ์

วัฒนธรรมมาจากภาษาบาลี - สันสกฤตว่า วตุชน (รูปบาลี) ธรม (รูปสันสกฤต) แปลว่า ธรรม เป็นเหตุให้เจริญ หรือธรรมคือความเจริญ มีประกาศใช้เป็นหลักฐานครั้งแรกในพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2483 (ประสิทธิ์ กาพย์กลอน 2518 : 1)

ลักษณะของวัฒนธรรมที่สำคัญ 3 ประการ ทำให้เกิดความเจริญงอกงามสืบต่อกันมาไม่ขาดสาย คือ

1. การเรียนรู้และการคิดสะสม มนุษย์สามารถเรียนรู้และคิดสิ่งต่าง ๆ ขึ้นจากปัญหาและประสบการณ์ แล้วสะสมเป็นมรดกสั่งสมเอาไว้เพื่อถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังต่อไปตามลำดับ เป็นการนำทางให้คนรุ่นใหม่ได้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกที่ควรได้สะดวก สิ่งที่สะสมไว้นี้คือวัฒนธรรม เป็นสิ่งยึดให้คนไทยในสังคมอยู่รวมกันได้อย่างมีความสุข

2. การปลูกฝังสั่งสอน เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นต่อไป เพื่อนำมาประพฤติปฏิบัติต่อเนื่องกัน ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาาน เพราะวัฒนธรรมนั้นต้องปลูกฝังกันจนเป็นนิสัย และส่งเสริมให้เจริญขึ้นด้วยการฝึกหัดอบรม

3. การปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ และการเปลี่ยนแปลงจะเจริญก้าวหน้าได้ เพราะบุคคลที่รับช่วงต่อมารู้จักดัดแปลง แก้ไข

ปรับปรุงของเดิมให้ดีขึ้น

ลักษณะที่สำคัญทั้งกล่าวของวัฒนธรรม จึงมีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันไป นักสังคมวิทยาได้สรุปเป็นข้อความสั้น ๆ ว่า (ประสิทธิ์ ภาพยนตร์ 2518 : 5) "ด้านกำเนิดของวัฒนธรรม คือการค้นพบกับการประดิษฐ์ ลักษณะที่เจริญเติบโตของวัฒนธรรม คือการสะสม สืบทอดของวัฒนธรรม คือการสื่อสาร กลไกของวัฒนธรรม คือการเลียนแบบและการพร่ำสอน เนื้อหาของวัฒนธรรมคือ แบบฉบับแห่งความประพฤติ และผลสุดท้ายของวัฒนธรรมคือ แบบพฤติกรรมที่ตีประจําตัวบุคคล"

สุพัตรา สุภาพ (สุพัตรา สุภาพ 2518 : 118 อ้างจาก Taylor) กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ซับซ้อน ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ กฎหมาย ประเพณี และความสามารถอื่น ๆ ที่มนุษย์ได้มาในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม Broom และ Zelznich (Broom and Zelznich. 1956 : 44) อธิบายว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่ประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ ประเพณี และความชำนาญที่คนเราได้มาในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ในหนังสือ The Oxford Universal Dictionary Illustrated (The Oxford Universal Dictionary Illustrated. 1965 : 437) ให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรม (Culture) ไว้ 2 นัย คือ

1. การปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นกว่าเดิมโดยการศึกษและการฝึกหัด
2. เป็นการปรับปรุงและแก้ไขทั้งทางจิตใจ รสนิยม และการกระทำ

ส่วนใน Webster's New Collegiate Dictionary (Webster's New Collegiate Dictionary. 1975 : 277) ให้ความหมายไว้ว่า

การพัฒนาสติปัญญา และความรู้สึกลึกซึ้งเกี่ยวกับชีวิตด้วยการศึกษาและฝึกหัด มาเป็นอย่างดี เป็นแบบแผนของพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งรวมทั้งการพูด ความคิด การกระทำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของแต่ละคนว่ารับรู้ไว้ได้เพียงใด

พระยาอนุมานราชธน (เสฐียรโกเศศ 2514 : 9) ได้ให้นิยามของ

คำว่า วัฒนธรรม หมายความว่า วัฒนธรรมคือ วิถีหรือค่านิยมแห่งชีวิตของชุมชนชนหมู่หนึ่ง ซึ่งอยู่รวมกันในที่หนึ่ง หรือประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะ และเพ่งเล็งถึงความ เป็นอยู่ของคน ในส่วนรวม ไม่เฉพาะเอกชนหรือคน ๆ เดียว สิ่งต่าง ๆ ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งมนุษย์เป็นผู้ปรุงแต่งสร้างขึ้น หรือดัดแปลงแก้ไขสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เพื่อประโยชน์แห่งความ เป็นอยู่ของคนในส่วนรวม ไม่ได้มุ่งเฉพาะตัวคนเดียว ก็เป็นวัฒนธรรมทั้งนั้น คณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรมได้แบ่งวัฒนธรรมแห่งชาติไว้ว่า

ก. วัฒนธรรมโดยพื้นฐาน หมายถึง ความงาม ความดี ความจริง อันได้แก่ สัจธรรม หรือธรรมะทั้งหลาย

ข. ความดี ความงาม ความจริง ในชีวิตของคนเราอยู่ในสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. สาขาศิลปะ (The Arts) ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ดนตรี วรรณกรรม วรรณศิลป์ สถาปัตยกรรม ละคร ประติมากรรม

2. สาขามนุษยศาสตร์ (The Humanities) ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี คุณธรรม ศีลธรรม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาทในสังคม การปกครอง กฎหมาย

3. การช่างฝีมือ (The Practical Crafts) ได้แก่ การเย็บปัก ถักทอ การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องเขิน การจัดดอกไม้ ห่อเสื่อ เครื่องปั้นดินเผา

4. กีฬาและนันทนาการ (The Sports and Recreation) ได้แก่ การละเล่นต่าง ๆ มวย ฟันดาบ นันทนาการ

5. กหกรรมศิลป์ (Domestic Arts) ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า การแต่งกาย บ้าน ยา การอบรมดูแลเด็ก

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง

ที่มาของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมของทุกชาติ กล่าวได้ว่าล้วนมีที่มาจากแหล่งเดียวกัน คือ

1. ศาสนา เป็นรากฐานของวัฒนธรรม คือ สอนให้ทำความดีและแสดงออกให้เห็นวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ เช่น ศิลปกรรม วรรณกรรม มีโบสถ์ วิหาร สถูปเจดีย์ เป็นต้น

2. ประเพณี ชาติต่าง ๆ ย่อมมีประเพณีประจำชาติ ประเพณีที่ดีก็รักษาไว้ เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ เช่น การบวช การแต่งงาน งานศพ

3. ธรรมชาติ หลักของธรรมชาติย่อมมี เกิดและมีเจริญ ธรรมชาติเป็นเหตุทำให้คนเราต้องปรับปรุง เปลี่ยนแปลง เพื่อเกิดวิวัฒนาการ

ลักษณะของวัฒนธรรม

ได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมไว้แตกต่างกันออกไปหลายท่าน เช่น สุพัตตรา สุภาพ (สุพัตตรา สุภาพ 2514 : 20 - 22) อานนท์ อากาภิรมย (อานนท์ อากาภิรมย 2519 : 100 - 101) ซึ่งเมื่อรวบรวมสรุปแล้ว วัฒนธรรมจะมีลักษณะดังนี้ คือ

1. เป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้จากคนใกล้ชิด สอนกันมาเป็นการเรียนรู้ที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว

2. เป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมเป็นของที่มีอยู่แล้วในสังคม และถ่ายทอดกันต่อ ๆ มา โดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลาง

3. เป็นวิถีชีวิต หรือแบบแผนของการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละชาติ

4. เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลงได้ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

5. เป็นสิ่งที่สังคมยึดถือ ปฏิบัติร่วมกัน

6. สร้างความพอใจให้แก่มนุษย์ได้ เช่น การบวชของลูกชาย เมื่อถึงเวลาอันสมควร เป็นการสร้างความพอใจให้แก่พ่อแม่พี่น้องได้

7. มีลักษณะเป็น Superorganic ของสิ่งหนึ่งอาจมีความหมายหรือใช้ต่างกันออกไปในแต่ละสังคมทั้ง ๆ ที่เป็นของสิ่งเดียวกัน เช่น ชาวจีนเบตใช้ลินแสดงความรัก แต่คนไทยถือว่าไม่สุภาพ

ประเภทของวัฒนธรรม

นักมานุษยวิทยา แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท (ประมาญ คิกกินสัน 2521 : 14) คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ ประกอบด้วย ผลผลิตแห่งความสามารถในเชิงสร้างสรรค์ของมนุษย์ ได้แก่ ศิลปะ หัตถกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีของมนุษย์ รวมถึงการประดิษฐ์เครื่องมือ และผลผลิตจากการใช้เครื่องมือ

2. วัฒนธรรมทางสังคม เกี่ยวกับรูปแบบแห่งการกระทำ เป็นพฤติกรรมอันมนุษย์แสดงออก เป็นต้นว่า ในการขับร้องฟ้อนรำ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ การใช้ภาษา และความหมายแห่งภาษา การเลี้ยงดูทารก การนับลำนับญาติ การประกอบอาหาร การทำมาหากิน ความเชื่อโดยอาศัยจินตนาการ ศาสนา การปกครอง จารีตประเพณี จรรยาบรรณ หรือการตั้งข้อห้ามต่าง ๆ

วัฒนธรรมทั้ง 2 ประเภทนี้ จะต้องสัมพันธ์กันในทางสมดุลย์ จึงจะเกิดความเจริญงอกงาม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชธน (เสฐียรโกเศศ 2514 : 93) ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมคือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลงและปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงาม ในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม ที่ถ่ายทอดกันได้อาอย่างกันได ดังนั้นวัฒนธรรม

ย่อมไม่ยุ่งที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง จีราภรณ์ นาคพิน (จีราภรณ์ นาคพิน 2521 : 30 - 34) ได้กล่าวถึงสาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไว้ว่า เกิดจาก

1. การเดินทาง ความเจริญทางคมนาคม การติดต่อสื่อสาร ทำให้มีการหลั่งไหลของวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาในประเทศมากขึ้น
2. การบังคับทางการเมือง หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเป็นการใหญ่ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการบังคับการแต่งกายแบบฝรั่ง การเปลี่ยนแปลงภาษา คำพูด เพื่อให้ทันสมัยเท่าเทียมกับต่างชาติ
3. สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมบางอย่างเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เช่น การนุ่งผ้าถุงกระเบน ย่อมไม่สะดวกต่อการขึ้นรถเมล์ เป็นต้น
4. ความสำคัญทางการค้าเป็นสาเหตุหนึ่ง เนื่องจากการยอมรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติแปลก ๆ ใหม่ ๆ เข้ามาในรูปของการแต่งกาย คนตรี แฟชั่นต่าง ๆ ทำให้เกิดความนิยมชมชอบในวัฒนธรรมต่างชาติเหล่านั้น

นอกจากนี้ การกระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมอื่น เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม (ผจงจิตต์ อธิคมนันท์ 2520 : 17) การกระจายทางวัฒนธรรมนี้เกิดขึ้นเมื่อสังคมมีการติดต่อกัน เป็นกระบวนการที่มีทั้งการให้และการรับ เมื่อมีการปะทะสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมของแต่ละสังคม นอกจากนี้การกระจายแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจะไม่เป็นไปโดยเท่าเทียมกัน สังคมที่รับอาจจะรับไปน้อยหรือมาก ขึ้นอยู่กับสภาพของสังคมแต่ละแห่ง การกระจายนี้มีทั้งภายในสังคมและระหว่างสังคม เช่น คนตรีแจ๊ส ซึ่งดั้งเดิมเป็นของพวกคนผิวดำในนิวยอร์กได้เผยแพร่อยู่ทั่วไปในสหรัฐ และรู้จักกันทั่วโลก การกระจายเผยแพร่เป็นข้อเลือกที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งสังคมจะพิจารณาว่ามีประโยชน์และเข้ากันได้กับวัฒนธรรมเดิม

การเผยแพร่วัฒนธรรมไม่ได้หมายถึงการเผยแพร่แต่ทางด้านวัตถุเพียงอย่างเดียว ความคิด ทัศนคติต่าง ๆ ก็มีการเผยแพร่อีก ตัวอย่างเช่น ศาสนา ความคิดทางการเมือง ความนิยมตามแฟชั่นต่าง ๆ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ

ทัศนคติ เป็นความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งผ่านเข้ามาในประสบการณ์ของบุคคล ความรู้สึกนี้เป็นได้จากทางด้านบวกถึงลบ ทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงออกตอบโต้ต่องานนั้น ๆ

ทัศนคติถือว่าเป็นนามธรรม และเป็นส่วนที่ทำให้เกิดการแสดงออกทางด้านการปฏิบัติ แต่ทัศนคติไม่ใช่แรงจูงใจ (Motive) และแรงขับ (Drive) หากแต่เป็นสภาพแห่งความพร้อมที่จะโต้ตอบ (State of Readiness) และแสดงให้เห็นถึงแนวทางของการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งเร้า

เทอร์สโตน (พิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์ 2520 : 22 อ้างจาก Thurstone) ให้ความหมายของทัศนคติว่า เป็นความรู้สึกทางด้านบวกและลบของบุคคลที่มีต่อวัตถุทางจิตวิทยา วัตถุทางจิตวิทยาหมายถึงสิ่งสัญลักษณ์ใด ๆ ก็ตาม บุคคลอาจมีความรู้สึกทางด้านบวกหรือลบ ต่อวัตถุทางจิตวิทยานี้แตกต่างกันไป

แอลฟอร์ด (Kaufmann. 1973 : 198) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นภาวะทางจิต ซึ่งทำให้บุคคลพร้อมที่จะโต้ตอบต่อสิ่งแวดล้อมเสมอ ลักษณะนี้เกิดขึ้นจากประสบการณ์ และเป็นตัวกำหนดทิศทางที่แต่ละบุคคลจะตอบสนองต่อสิ่งของและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง

จากความหมายเหล่านี้ พอจะสรุปได้ว่า ทัศนคติ คือความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ หรือแนวโน้มที่พร้อมจะกระทำต่อสิ่งแวดล้อมในการตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งจากหมายคามดังกล่าว พอจะแยกองค์ประกอบของทัศนคติได้ดังนี้ คือ

1. องค์ประกอบทางด้านความรู้ (Cognitive component or belief) เป็นความเข้าใจรวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่เราจะมีทัศนคติต่อ ซึ่งความรู้หรือความเชื่อนี้เป็นสิ่งที่บุคคลได้รับมาจากประสบการณ์ที่ผ่านมา แล้วจึงเข้ามามีอิทธิพลต่อการตีความสิ่งต่าง ๆ ของบุคคล ความรู้หรือความเชื่อนี้อาจถูกหรือผิดก็ได้ โดยไม่คำนึงว่า จะมีความถูกต้องหรือไม่

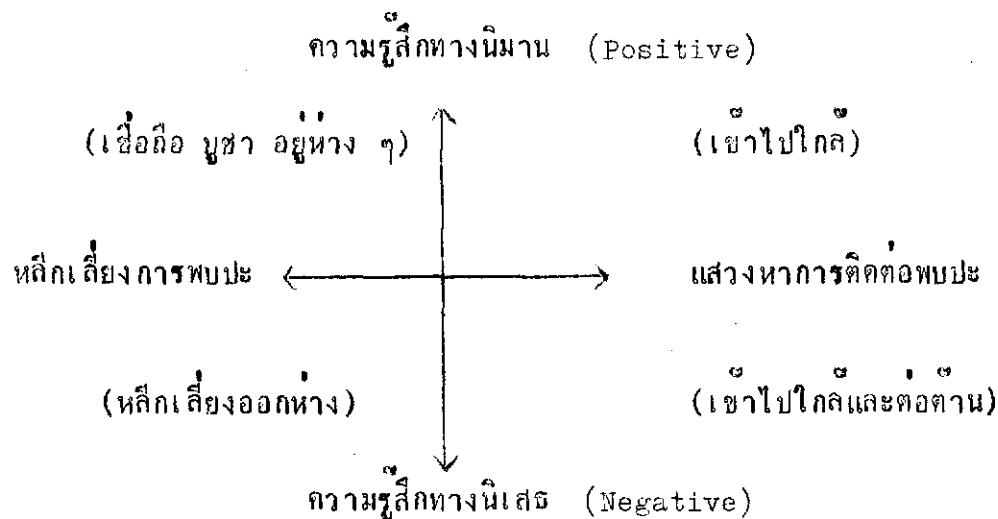
2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective component or Emotion)

เป็นการแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์ต่อสิ่งที่มีทัศนคติต่อ สิ่งที่จะเป็นเครื่องชี้ขาดว่า บุคคลจะมีความรู้สึกหรืออารมณ์อย่างไรต่อสิ่งที่มีทัศนคติต่อ คือความเชื่อ ประสบการณ์อื่น ๆ หรืออารมณ์อื่น ๆ ที่มาผลักดันโดยบุคคลไม่รู้ตัว

3. องค์ประกอบทางด้านการแสดงออก (Behavioral component or Action)

เป็นพฤติกรรมแสดงต่อสิ่งที่มีทัศนคติ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อ และความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ

เทรนดิส (Triandis. 1971 : 127) กล่าวว่าพฤติกรรมที่บุคคลจะแสดงต่อสิ่งที่มีทัศนคติขึ้นอยู่กับมิติสำคัญ 2 ประการ คือ ความรู้สึกต่อสิ่งนั้น และความต้องการติดต่อพบปะกับสิ่งนั้น ความรู้สึกแบ่งออกเป็น 2 ขั้ว คือความรู้สึกทางนิมาน (Positive) และความรู้สึกทางนิเสธ (Negative) ความต้องการติดต่อพบปะแบ่งออกเป็น 2 ขั้ว เช่นกันคือแสวงหาการติดต่อพบปะ และหลีกเลี่ยงการติดต่อพบปะ เขียนเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพแสดงถึงมิติ 2 ประการของพฤติกรรมที่แสดงต่อสิ่งที่มีทัศนคติ (พิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์ 2522 : 27)

- เมื่อบุคคลมีความรู้สึกทางบวกต่อสิ่งหนึ่ง และอยากแสวงหาการติดต่อ
พบปะกับสิ่งนั้นด้วยพฤติกรรมที่แสดงออก คือ "เข้าไปใกล้"
- เมื่อบุคคลมีความรู้สึกทางบวกต่อสิ่งหนึ่ง และอยากหลีกเลี่ยงการติดต่อ
พบปะกับสิ่งนั้น พฤติกรรมที่แสดงออก คือ "เชื่องช้า อยู่ห่าง"
- เมื่อบุคคลมีความรู้สึกทางลบต่อสิ่งหนึ่ง และอยากแสวงหาการติดต่อ
พบปะกับสิ่งนั้น พฤติกรรมที่แสดงออกคือ "ต่อต้าน ทำลายล้าง"
- เมื่อบุคคลมีความรู้สึกทางลบต่อสิ่งหนึ่ง และอยากหลีกเลี่ยงการติดต่อ
พบปะกับสิ่งนั้น พฤติกรรมที่แสดงออกคือ "หลบไปให้พ้น"

ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ ทัศนคติจึงสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้
แต่ละบุคคลย่อมมีประสบการณ์ เป็นสิ่งเสริมสร้างทัศนคติต่างกันไปสังคมที่ล้อมรอบ
ตัวบุคคล ซึ่งบุคคลได้ปะทะสังสรรค์ด้วยทั้งในทางตรงและทางอ้อม เป็นกลจักรสำคัญ
ที่ก่อให้เกิดการสร้างทัศนคติขึ้น ทัศนคติจึงสร้างขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากครอบครัว
โรงเรียน เพื่อนฝูง กลุ่มต่าง ๆ ในสังคม สื่อมวลชนและสิ่งรอบตัวบุคคล

บุคคลสามารถเรียนรู้ทัศนคติโดยมีการสังสรรค์กับสิ่งที่มีทัศนคติต่อโดยตรง
ทัศนคติที่สร้างขึ้นโดยลักษณะนี้ค่อนข้างจะเข้มข้นมากกว่า

แมกกาย (พັນ วรกวิน 2522 : 71 - 72 และ พิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์
2522 : 42 - 43 อ้างจาก McGuire) ได้อธิบายถึงขบวนการเปลี่ยนแปลง
ทัศนคติว่าประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 5 ขั้นตอน คือ

1. การเอาใจใส่ (Attention) เป็นความสนใจความใส่ใจในการ
รับฟัง ถ้าบุคคลไม่ให้ความสนใจที่จะฟังแล้วขบวนการขั้นต่อไปก็จะไม่เกิดขึ้น และจะ
ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ สาเหตุที่ทำให้คนสนใจฟัง เอาใจใส่ได้แก่สิ่งความ
และเนื้อหาของสารนั้น ๆ

2. ความเข้าใจ (Comprehention) ความเข้าใจจะเกิดขึ้นได้เมื่อ
บุคคลเอาใจใส่ต่อการสื่อ ซึ่งการใช้ข้อความชักจูงให้รับรู้เกิดความเข้าใจได้โดยง่าย
มีความน่าเชื่อถือ

3. การยอมรับ (Acceptance) เป็นผลมาจากข้อ 1 และ 2 หากบุคคลตั้งใจฟังเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง ก็จะทำให้เกิดการยอมรับ การยอมรับมี 3 แบบ คือ

3.1 การยอมทำตาม (Compliance) บุคคลยอมรับการชักจูงเพราะหวังผลตอบแทน หรือได้รับการยอมรับ

3.2 การเทียบเคียง (Identification) บุคคลยอมรับการชักจูงเพราะหวังที่จะทำตนให้คล้ายคลึงกับผู้ชักจูง ซึ่งเป็นสิ่งที่ตนพอใจและอยากเลียนแบบ

3.3 การยอมรับเข้าเป็นส่วนตน (Internalization) บุคคลยอมรับการชักจูงเพราะ ผู้ชักจูงชี้ให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับและเข้าใจมากขึ้น

4. การเก็บเอาไว้ (Retention) เป็นความคงทนหรือการจำเก็บไว้ ถ้าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อตัวบุคคล จะทำให้จำได้นาน วิธีการสื่อสารที่ดีดึงดูดความสนใจแก่ผู้รับ และเสนอบ่อย ๆ จะช่วยให้จำได้นาน

5. การกระทำ (Action) เป็นขบวนการขั้นสุดท้ายของการเปลี่ยนทัศนคติ คือการแสดงพฤติกรรมเพื่อแสดงถึงการมีทัศนคตินั้น ๆ

นอกจากนั้น องค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนทัศนคติ คือแหล่งที่มาของสารสื่อ ผู้ชักจูง และวิธีการชักจูง และประเด็นสำคัญที่สุดคือประเด็นที่ต้องการจะเปลี่ยนทัศนคติ ถ้าเป็นเรื่องที่ไม่ขัดต่อทัศนคติเดิมก็ไม่เป็นปัญหาที่บุคคลจะยอมรับ ถ้าขัดกับทัศนคติเดิมก็จะเกิดความรู้สึกขัดแย้ง และอาจจะไม่ยอมเปลี่ยนทัศนคติก็ได้ นอกจากนี้ลักษณะของผู้สื่อความก็มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนทัศนคติด้วย ถ้ามีลักษณะน่าเชื่อถือ เพราะมีความรู้ ความชำนาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ชักจูง ก็จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้มาก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

ชู (Choo. 1964 : 1 - 20) ได้ทดลอง ชักจูง ผู้รับการทดลองให้เชื่อว่าการสูบบุหรี่มีได้ เป็นตัวการสำคัญต่อการเป็นมะเร็งที่ปอด ชูสื่อสารด้วยการเขียนข้อความชักจูงพิมพ์ เป็นบทความเสนอต่อผู้รับการทดลอง โดยบอกกับผู้รับการทดลอง กลุ่มหนึ่งว่า บทความนี้ เขียนโดยนายแพทย์ผู้ทำการค้นคว้าเรื่องนี้โดยเฉพาะ ส่วนผู้รับการทดลอง อีกกลุ่มหนึ่ง ได้รับบทความชักจูงพร้อมได้รับการบอกกล่าวว่า บทความนี้เขียนโดยบุคคลธรรมดาที่ไม่ใช่แพทย์แต่มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องมะเร็งที่ปอดพอสมควร ผลการทดลองพบว่าผู้รับการทดลองที่ได้รับสารสื่อชักจูง ซึ่งได้รับการบอกว่าเขียนโดยแพทย์ ชูชำนาญงานด้านมะเร็ง เปลี่ยนทัศนคติเชื่อตามมากกว่าผู้รับการทดลองที่ได้รับสารสื่อชักจูง โดยบอกว่าเขียนโดยบุคคลธรรมดา แสดงว่า ผู้ที่มีความชำนาญงานย่อมเป็นที่น่าเชื่อถือ และสามารถชักจูงผู้อื่นให้เชื่อตามได้มากกว่าผู้ที่ไม่ชำนาญงาน

นอกจากนี้ อรอนสัน เทอร์เนอร์ และ คาลสมิท (Aronson, Turner and Carlsmith. 1963 : 31 - 36) ทำการทดลองซึ่งผลที่ได้สนับสนุนการทดลองของชู อรอนสันและคณะได้นำโคลงมาให้ผู้รับการทดลอง ซึ่งเป็นนักศึกษาทำการประเมินผู้รับการทดลองกลุ่มหนึ่ง ประเมินโคลงนี้ในเชิงลบ ต่อมาอรอนสันและคณะจึงได้เสนอบทความอีกชุดหนึ่ง ซึ่งเป็นการกล่าววิจารณ์ถึงโคลงดังกล่าว ให้ผู้รับการทดลองที่เคยประเมินผลโคลงนี้ในเชิงลบทำการอ่าน บทวิจารณ์นั้นออกมาในรูปของการกล่าวชมโคลงที่ประพันธ์ขึ้น อรอนสันแจ้งแก่ผู้รับการทดลองกลุ่มนี้ว่า บทวิจารณ์นี้เขียนขึ้นโดย T.S. Eliot ซึ่งเป็นกวีที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักกันทั่ว ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งได้รับการแจ้งว่าบทวิจารณ์นี้เขียนขึ้นโดย Agnes Steans นักศึกษาในวิทยาลัยครูแห่งมลรัฐมิสซิสซิปปี ผู้รับการทดลองถูกวัดทัศนคติอีกครั้ง หลังจากที่ได้อ่านบทความนี้แล้ว ผลการทดลองพบว่า ผู้รับการทดลองที่ได้อ่านบทวิจารณ์ซึ่งเขียนโดยกวีที่มีชื่อ เปลี่ยนทัศนคติต่อโคลงไปในทางบวกมากกว่าผู้ได้รับการทดลองที่ได้อ่านบทวิจารณ์ที่เขียนโดยนักศึกษา แสดงให้เห็นโดยเด่นชัดว่าผู้ที่มีความชำนาญงานมีประสิทธิภาพในการชักจูงสูงกว่าผู้ที่ไม่ชำนาญงาน

ซีเกิล และ เฮมไรช (Sigall & Helmreich. 1969 : 70 - 78) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของผู้สื่อความ โดยให้ผู้ถูกทดลอง 3 กลุ่ม อ่านสารที่เกี่ยวกับยาเสพติด แต่ได้รับการบอกเล่าว่าเขียนโดยผู้สื่อความที่มีลักษณะหนึ่งในสามลักษณะดังนี้

กลุ่มแรก ผู้สื่อความเป็นผู้ที่มีความชำนาญงาน และเขียนเรื่องยาเสพติด ซึ่งได้ทำการทดลองมาแล้ว (เป็นศาสตราจารย์ทางชีววิทยา)

กลุ่มสอง ผู้สื่อความเป็นผู้ที่มีความชำนาญงาน แต่เขียนสารที่ไม่ตรงกับ ความชำนาญของตน (เป็นศาสตราจารย์ทางดาราศาสตร์)

กลุ่มสาม ผู้สื่อความไม่มีความชำนาญงาน และไม่ถนัดรู้เรื่องราวเกี่ยวกับ ยาเสพติด (เป็นพนักงานไปรษณีย์)

ผลที่ได้พบว่า ผู้สื่อความในกลุ่มแรกจะได้รับความเชื่อถือ 6.9 หน่วย ผู้สื่อความในกลุ่มสอง ได้รับความเชื่อถือ 4.1 หน่วย และผู้สื่อความในกลุ่มสาม ได้รับความเชื่อถือ 3.1 หน่วย ซึ่งหมายความว่าผู้ที่ชำนาญงานที่สุดจะมีความสามารถในการ ชักจูงมากที่สุด

เคลแมน (แสงอรุณ ชูชาติ 2518 : 2 อ้างจาก Kelman) ได้สรุปไว้ว่าลักษณะของผู้สื่อความที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมี 3 ลักษณะ คือ ความ เป็นผู้มีอำนาจ (Power) ความดึงดูดใจ (Attractiveness) และความน่า เชื่อถือ (Credibility) โยฟแลนด์ ฮาร์เวย์ และ เซริฟ (แสงอรุณ ชูชาติ 2518 : 21 อ้างจาก Hovland, Harwey and Sherif) ได้ทำการทดลอง เกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของผู้สื่อความ สรุปได้ว่าถ้าผู้สื่อความไม่น่าเชื่อถือแล้ว การ จะทำให้บุคคลอื่น เปลี่ยนทัศนคตินั้นยาก

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับค่ายพักแรม

ค่ายพักแรม (Camp) ถ้าจะกล่าวถึงในด้านความหมายและวิธีดำเนินการ แล้ว สามารถใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการจะเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลได้ จรินทร์ ธาณิรัตน์ (จรินทร์ ธาณิรัตน์ และคนอื่น ๆ 2513 : 36 - 42) ได้กล่าวถึงความหมายของ

การอยู่ค่ายพักแรมไวพจน์ได้ว่า ค่ายพักแรม (Camp) ในความหมายเดิมตามคำจำกัดความของหนังสือสารานุกรมบริแทนิกา (Encyclopaedia Britannica) ให้ความหมายของคำว่า "Camp" (ค่าย) ว่าเป็นคำมาจากภาษาละตินว่า "Campus" ซึ่งแปลว่า "Field" หรืออาจหมายถึงทุ่งนาหรือที่โล่งแจ้ง เบนสัน (Benson) และ โกลเบิร์ก (Goldberg) ได้ให้ความหมายของคำว่า "ค่ายพักแรมที่จัดระเบียบ" ไว้ว่า หมายถึงการผจญภัยเกี่ยวกับการศึกษาอย่างหนึ่ง ซึ่งเปิดโอกาสให้สมาชิกผู้เข้าร่วม (ชาวค่าย) ได้ทำงานได้พักผ่อนหย่อนใจทางสันทนาการ และได้ดำเนินชีวิตทางสังคมเป็นหมู่คณะในสิ่งแวดล้อมนอกเมือง" ส่วนคณะกรรมการค่ายพักแรมของที่ประชุมสภาสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ (National Social Welfare Assembly) ของสหรัฐอเมริกาได้ให้คำนิยามไวพจน์ถึงกัน แต่คลุมเครือหาได้มากกว่า กล่าวว่าการอยู่ค่ายพักแรมที่จัดเป็นระเบียบ หมายถึง การจัดประสบการณ์ในทางสร้างสรรค์และในทางการศึกษาของการใช้ชีวิตร่วมกันของชาวค่ายเป็นกลุ่มเป็นคณะนอกเมือง ซึ่งเป็นการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติ (National Resources) มาใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาร่างกายจิตใจ และสังคมของชาวค่าย ซึ่งประสบการณ์เช่นนี้ย่อมได้เรียนรู้จากการแนะนำของผู้นำที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้ว โดยเฉพาะเท่านั้น"

จากความหมายข้างต้น กล่าวได้ว่าการอยู่ค่ายพักแรมเป็นการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ร่วมกัน การจัดค่ายพักแรมนั้นมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับลักษณะของการจัด และผู้จัด ถ้าจะแบ่งตามประเภทของผู้จัดได้แก่ ค่ายพักแรมของสมาคมหรือสโมสรต่าง ๆ ค่ายพักแรมเอกชน ซึ่งดำเนินการโดยกลุ่มหรือบุคคลเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม, บุคคลนั้น ค่ายพักแรมโรงเรียน เป็นค่ายที่ใช้งบประมาณของโรงเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้รู้จักการใช้ชีวิตร่วมกันผู้อื่น หรือถ้าแบ่งตามลักษณะการจัดและวิธีการจัด สามารถแบ่งได้เป็น ค่ายพักแรมธรรมชาติ แบบนี้ชาวค่ายต้องจัดทำขึ้นเองเตรียมอุปกรณ์ไปเอง ค่ายพักแรมสหศึกษา คือค่ายที่จัดขึ้นเพื่อเด็กชายหญิงได้มีกิจกรรมร่วมกัน เพื่อการศึกษาและปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาทระหว่างเพศ ค่ายพักแรม

ธรรมชาติอนุรักษ์ เป็นคำพ้องที่มียุคประสงค์ให้ชาวค่ายได้รับการฝึกอบรมให้มีนิสัยรู้จักในคุณค่าและประโยชน์ของธรรมชาติ เพื่อช่วยกันรักษาธรรมชาติ สัตว์ป่าไม้ให้ถูกทำลาย

เห็นได้ว่าการอยู่ค่ายพักแรม ชาวค่ายได้ออกไปสัมผัสกับของจริง ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาแบบหนึ่ง ที่ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วและคงอยู่นาน ดังที่ จอห์น ดีวอี้ (ณรงค์ เทียมเมฆ 2520 : 13 อ้างจาก John Dewey) กล่าวว่าในค่านิยมวิทยาการเรียนรู้ สังคมเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ โดยที่ค่านิยมในสังคมนั้นเป็นค่านิยมประชาธิปไตย ประกอบกับปฏิสัมพันธ์ในสังคม (Social Interaction) ของคนนั้น เป็นตัวช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ดังนั้นการที่นักเรียนได้ทำงานร่วมกัน ได้มีโอกาสแสดงออกซึ่งความสามารถของตนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นจะเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนได้รับความรู้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ สุมิตร คุณานุกร (สุมิตร คุณานุกร 2518 : 9 - 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมนักเรียนไว้ว่า กิจกรรมนักเรียนมีความสำคัญมากในการที่จะช่วยให้ความมุ่งหมายทางการศึกษบรรลุถึงผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์ การเรียนการสอนในชั้นอย่างเดียวไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนทุก ๆ ด้านได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นจะต้องอาศัยกิจกรรมเข้าช่วย กิจกรรมนักเรียนจะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ดังนั้นวิธีการสอนแบบอยู่ค่ายพักแรมน่าจะมีส่วนในการเพิ่มพูนความรู้และช่วยในการเปลี่ยนทัศนคติได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ค่ายพักแรม

ได้มีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การวัดทัศนคติและกิจกรรมนอกหลักสูตร ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ยุทธธีรวัลย์ วณิชยจินดา (ยุทธธีรวัลย์ วณิชยจินดา 2513 : 3 - 4) ได้ศึกษาถึงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา และหาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเสริมหลักสูตรสังคมศึกษา กับผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพฯ ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชา สังคมศึกษาที่ครูนิยมจัดกันมากได้แก่ การให้นักเรียนติดตามความเคลื่อนไหวประจำวัน จากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ จัดทำป้ายประกาศ ป้ายนิเทศ เกี่ยวกับสังคมศึกษาและ ข่าวสำคัญ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร กับผลการเรียน พบว่าการร่วม กิจกรรมทำให้ผลการเรียนดีขึ้น

สำหรับการวิจัยในต่างประเทศนั้น สกิลแมน (Skillman, 1959 : 1958) ได้ทำการวิจัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมนอกห้องเรียน กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นปีที่ 3 ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอน ปลายในญี่ปุ่น จำนวน 3 โรงเรียน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้ที่เข้าร่วม กิจกรรมมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมนอกห้องเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าผลการเรียนของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมนอกห้องเรียน จะสูงกว่าผลการเรียน ของผู้ที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรม

นอกจากนี้ เบรานิส (Beranis, 1974 : 1892 - A) ได้ทำการ วิจัยเพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมระหว่างปิดภาคเรียนว่า ทำให้ทัศนคติของนักเรียน ที่มีต่อชีวิตและธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ผลของการวิจัยพบว่า นักเรียน ที่เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษระหว่างปิดภาคเรียน มีความต้องการจะไปอยู่ค่ายพักแรมหรือ เดินทางท่องเที่ยว โดยให้มีครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมด้วย และพบว่านักเรียนเหล่านี้ มีทัศนคติต่อฤดูกาลดีขึ้นมาก และเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถจำและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เขาเรียนรู้อยู่ในโรงเรียนและในหอเรียนได้ดีขึ้นด้วย แต่ทัศนคติเหล่านี้จะไม่ปรากฏ กับนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษที่โรงเรียนจัดขึ้นในระหว่างปิดภาคนี้เลย

จากผลของเอกสารและงานวิจัยที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้ นำไปใช้ในการตั้ง สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ คือ

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคู่ มีผลทำให้เด็กวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แตกต่าง กันดังนี้

1.1 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าวิธีสอนแบบควบคู่

1.2 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน มี
ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าวิธีสอนแบบควบคู่

1.3 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอน โดยอยู่ค่าย
พักแรม มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าวิธีสอนในห้องเรียน

2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคู่ มีผลทำให้เด็กวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่
มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แตกต่าง กันดังนี้

2.1 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สูงกว่าวิธีสอนแบบควบคู่

2.2 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน มี
ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สูงกว่าวิธีสอนแบบควบคู่

2.3 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สูงกว่าวิธีสอนในห้องเรียน

ขงนี้ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

วิธีดำเนินการวิจัย

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนสหศึกษาของรัฐบาล ในจังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2523 จำนวน 60 คน ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบ Simple Random Sampling ดังนี้

1. สุ่มโรงเรียนสหศึกษาของรัฐบาลที่มีระดับชั้นเรียนตั้งแต่ มัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.1) ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ม.ศ.5) ในจังหวัดเชียงใหม่มา 1 โรงเรียน
2. เมื่อได้โรงเรียนที่เป็นตัวแทนของจังหวัดเชียงใหม่แล้ว จึงสุ่มนักเรียนจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนนั้น จำนวน 60 คน ด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม โดยการสุ่มได้กลุ่มต่าง ๆ ดังนี้
 - 2.1 กลุ่มสอนโดยวิธีสอนแบบควบคุม 20 คน
 - 2.2 กลุ่มสอนโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม นำรายชื่อของนักเรียนในกลุ่มควบคุมออก แล้วสุ่มอย่างง่าย นักเรียน 20 คน เป็นกลุ่มสอนโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
 - 2.3 กลุ่มสอนโดยวิธีสอนในห้องเรียน คือ นักเรียนที่ไม่ได้รับการสุ่มจากทั้ง 2 ครั้ง เป็นกลุ่มสอนโดยวิธีสอนในห้องเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น 1 ฉบับ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น 1 ฉบับ คือ

1. แบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่
ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยสร้างจากความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัด
เชียงใหม่ที่รวบรวมไว้ นำมาสร้างเป็นข้อสอบแบบเลือกคำตอบให้สอดคล้องตามตาราง
วิเคราะห์หลักสูตรและรายการของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ โดยมีตัวเลือก
4 ตัวเลือก เมื่อสร้างแล้วจึงนำแบบทดสอบให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าครอบคลุมเนื้อหา
หรือไม่ เพื่อความเที่ยงตรงตามเนื้อหา แล้วจึงนำแบบทดสอบไปทดลองสอบ เพื่อหา
ค่าอำนาจจำแนกความยากง่าย โดยใช้เทคนิค 27% ของ Chung Teh Fan และ
หาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder Richardson ซึ่งมีวิธี
ดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ดังนี้

1.1 ศึกษาหาความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากเอกสารต่าง ๆ

1.2 สร้างแบบทดสอบวัดความรู้ มีลักษณะเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ

4 ตัวเลือก ดังตัวอย่าง

ข้อ ๐) การละเล่นร้องเพลง ภาคกลางมีลำตัด ภาคอีสานมีหมอลำ

ภาคใต้มีมโนห์รา ภาคเหนือมี

ก. เชียงลาว

ข. ร้องถาว

ค. ขับซอ

ง. ร้องเพลงลาว

1.3 นำแบบทดสอบให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เพื่อพิจารณาว่าครอบคลุม
เนื้อหาหรือไม่

1.4 นำแบบทดสอบจำนวน 80 ข้อ ไปทดลองสอบกับนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนอนันตนา และ โรงเรียนพุทธาวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่
จำนวน 120 คน ซึ่งถือว่ามีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง
แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อสอบเป็นรายข้อ เพื่อหาค่าความยากง่ายและอำนาจจำแนก

ของแบบทดสอบ โดยใช้วิธี 27% ของ Chung Teh Fan ซึ่งการตรวจสอบคือเกณฑ์การตรวจให้คะแนนใช้หลักว่า ตอบถูกให้ 1 คะแนน และตอบผิด หรือตอบเกินกว่า 1 ตัวเลือก ในข้อเดียวกันให้ 0 คะแนน

1.5 นำแบบทดสอบที่คัดเลือกไว้แล้ว จำนวน 50 ข้อ คือข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง .2 ถึง .8 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ไม่น้อยกว่า .2 นำมาหาความเชื่อมั่นได้ .91 โดยใช้วิธี KR-20 ของ Kuder Richardson

1.6 เลือกข้อสอบที่มีคุณภาพดี เรียงลำดับตามความยากง่ายแล้วจัดพิมพ์เพื่อเตรียมใช้ในการทดลองต่อไป

2. แบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้มาตราวัดทัศนคติของ ลิเกอ์ท (Likert) ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ช่อง (Scales) เมื่อสร้างแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านของเนื้อหาวัฒนธรรมตรวจสอบว่า ครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่ แล้วจึงนำไปทดลองสอบหาค่าอำนาจจำแนก และความเชื่อมั่น ซึ่งมีวิธีดำเนินการสร้างแบบสอบถามวัดทัศนคติดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.2 วิเคราะห์ลักษณะของทัศนคติ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และการสร้างทัศนคติให้เกิดขึ้น

2.3 สร้างข้อคำถามเป็นแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่

2.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เพื่อให้มีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

2.5 ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามชนิด 5 ตัวเลือก ข้อความในแบบสอบถามจะเป็นเรื่องที่แสดงถึงความรู้ ความถึกเห็น ความสนใจ การมองเห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ช่วง คือ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2.6 กำหนดน้ำหนักของการให้คะแนน โดยถือเกณฑ์ตัดสินว่าเป็น
พฤติกรรมตรงกับข้อความนั้น มากน้อยเพียงใดเป็น 2 กรณี ดังนี้ (ประภาเพ็ญ
สุวรรณ 2520 : 28)

2.6.1 ข้อความที่เป็นพฤติกรรมทางบวก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	5	คะแนน
เห็นด้วย	ให้	4	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	1	คะแนน

2.6.2 ข้อความที่เป็นพฤติกรรมทางลบ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	1	คะแนน
เห็นด้วย	ให้	2	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	4	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	5	คะแนน

ตัวอย่าง

ข้อ 0) ประเพณีเข้าอินทนิลควรร
ยกเลิกเพราะเป็นเรื่อง
ไร้สาระ

เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
			✓	

2.7 นำแบบสอบถามจำนวน 80 ข้อ ไปทดลองสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนอเนกนิเวศและโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 120 คน ซึ่งถือว่ามีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์โดยตรวจไคคะแนนทุกข้อ เพื่อแบ่งเป็น 2 กลุ่ม โดยถือเอา 25% ของผู้ที่ไคคะแนนตอบแบบสอบถามสูงเป็นผู้ที่มีทัศนคติดี และ 25% ของผู้ที่ตอบคะแนนแบบสอบถามต่ำ เป็นผู้ที่มีทัศนคติไม่ดี แล้วจึงนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้ t -test

2.8 นำข้อสอบที่คัดเลือกไว้จำนวน 68 ข้อ คือ ข้อสอบที่มีค่า t เท่ากับหรือมากกว่า 1.75 ไปหาความเชื่อมั่นได้ .96 โดยใช้สูตร (วิเชียร เกตุสิงห์ ม.ป.ป. : 141)

$$r_{tt} = 1 - \frac{MS_{\text{error}}}{MS_{\text{ind}}}$$

วิธีดำเนินการทดลอง

ทำตามลำดับขั้นดังนี้

1. นำแบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนการทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. ทำการทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม เป็นเวลา 3 วัน 2 คืน คิดเป็นจำนวนชั่วโมงได้ 16 ชั่วโมง ตามโครงการสอนที่ปรากฏอยู่ในภาคผนวก ก

กลุ่มที่ 2 ทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน ทำการสอนในวันจันทร์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี เป็นเวลา 2 สัปดาห์ คิดเป็นจำนวนชั่วโมง 16 ชั่วโมง ตามโครงการสอนที่ปรากฏในภาคผนวก ก

กลุ่มที่ 3 ทำการทดลองโดยใช้วิธีการควบคุม กลุ่มตัวอย่างจะไม่ได้รับการถ่ายทอดกรรมคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ถือว่าเป็นกลุ่มควบคุม

3. นำแบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม หลังการทดลองถ่ายทอดกรรมคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้ว

4. นำผลที่ได้จากแบบทดสอบ และแบบสอบถาม มาทำการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาคะแนนเฉลี่ย ใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ย
 X แทน คะแนนดิบ
 N แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

2. หาค่าความแปรปรวน ใช้สูตร (ลวน สายยศ 2522 : 51)

$$S^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ S^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนน
 N แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
 X แทน คะแนนดิบ

3. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
 ใช้วิธี KR - 20 ของ Kuder Richardson (วิเชียร เกตุสิงห์ ม.ป.ป. : 138)

$$r_{tt} = \left(\frac{n}{n-1} \right) \left(1 - \frac{\sum Pq}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ	n	แทน จำนวนข้อของแบบทดสอบ
	S_t^2	แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ
	P	แทน สัดส่วนของคนทำถูกในแต่ละข้อ
	q	แทน สัดส่วนของคนตอบผิดในแต่ละข้อ
		ซึ่ง $q = 1 - p$

4. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
ใช้สูตร (วิเชียร เกตุสิงห์ ม.ป.ป. : 141)

$$r_{tt} = 1 - \frac{MS_{error}}{MS_{ind}}$$

เมื่อ	r_{tt}	แทน ค่าความเชื่อมั่น
	MS_{error}	แทน ค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อน
	MS_{ind}	แทน ค่าเฉลี่ยกำลังสองของแบบสอบถามแต่ละข้อ

5. หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
โดยวิเคราะห์รายข้อ ใช้สูตร (วิเชียร เกตุสิงห์ ม.ป.ป. : 130)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2 + S_2^2}{n}}}$$

เมื่อ	t	แทน ค่าสถิติที่พิจารณาใน t-distribution
	$\bar{X}_1$	แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละข้อของคนในกลุ่มสูง
	$\bar{X}_2$	แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละข้อของคนในกลุ่มต่ำ

S_1^2	แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มที่ใดคะแนนสูง
S_2^2	แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มที่ใดคะแนนต่ำ
n	แทน จำนวนคนซึ่งใดจาก 25% ของคนทั้งหมด

6. ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของผลการถ่ายทอดวัฒนธรรม
ท้องถิ่น โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance)
โดยใช้คะแนนจากการทดสอบก่อน เป็นตัวแปรร่วม เพื่อทดสอบสมมติฐาน (Lindquist.
1956 : 323)

F	$= \frac{MS'_A}{MS'_B}$
เมื่อ F	แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F-distribution
MS'_A	แทน ค่าปรับแล้วของค่าเฉลี่ยกำลังสองของคะแนน จากผลการทดลอง
MS'_B	แทน ค่าปรับแล้วของค่าเฉลี่ยกำลังสองของคะแนน ภายในกลุ่ม

7. ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วทีละคู่ โดยใช้ t-test
(Lindquist. 1956 : 327)

$$t = \frac{\bar{X}'_1 - \bar{X}'_2}{\sqrt{S^2_{\bar{X}'_1 - \bar{X}'_2}}}$$

เมื่อ t	แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
$\bar{X}'$	แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ปรับแล้ว
$S^2_{\bar{X}'_1 - \bar{X}'_2}$	แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนนที่ปรับแล้ว

ผลการศึกษาค้นคว้า

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความสะดวกและให้เป็นที่เข้าใจตรงกันในการวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลความหมาย จึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ดังนี้

N	แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน คะแนนเฉลี่ย
$\bar{X}'$	แทน คะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้ว
S.D.	แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
SS_X	แทน ผลบวกกำลังสองของคะแนนการสอบครั้งแรก
SS_Y	แทน ผลบวกกำลังสองของคะแนนการสอบครั้งหลัง
SS'_Y	แทน ค่าปรับแล้วของผลบวกกำลังสองของคะแนนการสอบครั้งหลัง
MS'	แทน ค่าปรับแล้วของรายเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนนการสอบครั้งแรกกับคะแนนการสอบครั้งหลัง
SP	แทน ผลบวกของผลคูณระหว่างคะแนนเฉลี่ยของคะแนนการสอบครั้งแรก คะแนนการสอบครั้งหลัง และจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม
F	แทน ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา F-distribution
t	แทน ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t-distribution
กลุ่มทดลอง 1	แทน กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
กลุ่มทดลอง 2	แทน กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียน

กลุ่มควบคุม แทน กลุ่มที่ไม่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
ด้วยวิธีใด ๆ เลย ให้เรียนเองตามธรรมชาติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ผลและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัย
จะเสนอเป็นตอน ๆ ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 หากค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบครั้งแรก (pre-test)
และจากการสอบครั้งหลัง (Post-test) ของแบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถาม
วัดทัศนคติ

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นกับกลุ่มตัวอย่าง
จากคะแนนการสอบครั้งหลัง โดยใช้คะแนนจากการสอบครั้งแรก เป็นตัวแปรร่วม
เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1.1 - 1.3

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น กับกลุ่มตัวอย่าง
จากคะแนนการสอบครั้งหลัง โดยใช้คะแนนจากการสอบครั้งแรก เป็นตัวแปรร่วม
เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 2.1 - 2.3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 หากค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบครั้งแรก และจากการ
สอบครั้งหลัง

จากการนำข้อสอบไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม โดยทำการสอบก่อน
การทดลองถ่ายทอด และภายหลังการทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แล้ว
นำมาหากค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบทั้ง 2 ครั้ง ดังแสดงในตาราง 1 และ
ตาราง 2

ตาราง 1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่ม
ตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลองถ่ายทอด และภายหลังการทดลองถ่ายทอด

การทดลอง	ค่าสถิติ	กลุ่มทดลอง 1	กลุ่มทดลอง 2	กลุ่มควบคุม
ก่อนดำเนินการทดลอง	N	20	20	20
	$\bar{X}$	31.60	29.35	25.80
	S.D.	4.56	3.53	3.76
หลังดำเนินการทดลอง	N	20	20	20
	$\bar{X}$	41.60	36.00	28.25
	S.D.	4.42	4.10	4.58

จากตาราง 1 แสดงว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการสอบครั้งแรก
ของแบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่าง
ทั้ง 3 กลุ่ม มีความแตกต่างกันเล็กน้อย และพบว่าภายหลังการทดลองคะแนนเฉลี่ย
ของแต่ละกลุ่มเพิ่มขึ้น โดยกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 มีค่าคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น
มากกว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มควบคุมซึ่งเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย

ตาราง 2 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่ม
ตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนดำเนินการทดลองและภายหลังการทดลอง

การทดลอง	ค่าสถิติ	กลุ่มทดลอง 1	กลุ่มทดลอง 2	กลุ่มควบคุม
ก่อนดำเนินการทดลอง	N	20	20	20
	$\bar{X}$	261.75	258.65	235.55
	S.D.	21.89	23.41	26.64
หลังดำเนินการทดลอง	N	20	20	20
	$\bar{X}$	326.20	295.00	244.20
	S.D.	10.01	21.47	20.81

จากตาราง 2 แสดงว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการสอบครั้งแรก (pre-test) ของแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีความแตกต่างกัน และพบว่าภายหลังการทดลอง คะแนนเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มเพิ่มขึ้น โดยกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 มีค่าคะแนนเฉลี่ยภายในกลุ่มเพิ่มขึ้นมากกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยภายในกลุ่มควบคุม ซึ่งเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย

เนื่องจากค่าคะแนนเฉลี่ยและความแปรปรวนของคะแนนความรู้ และทัศนคติ
ของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่ม มีค่าแตกต่างกัน ดังนั้นจึงนำไปทดสอบนัยสำคัญด้วยวิธี
การวิเคราะห์ความแปรปรวน

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคะแนนการสอบครั้งแรก โดยใช้คะแนนจากการสอบครั้งแรก
เป็นตัวแปรร่วม เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1 คือ การถ่ายทอด
มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอน
ในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุมมีผลทำให้เด็กวัยรุ่นในจังหวัด
เชียงใหม่ มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

1. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม
2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนในห้องเรียนมี
ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม
3. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าวิธีสอนในห้องเรียน

ตาราง 3 ความแปรปรวนร่วมของคะแนนความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของ
กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม

	Source of Variation			F
	between	within	total	
SS_X	342.03	902.55	1,244.58	
SS_Y	1,797.63	1,092.55	2,890.18	
SP	783.62	528.89	1,312.42	
SS_{XY}	723.49	782.73	1,506.22	
df	2	56		
MS	361.75	13.98		25.88*

$$F_{.05} = 3.166 \quad df \quad 2, 56$$

จากตาราง 3 แสดงว่า หลังจากการทดสอบการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้ว ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบจับกลุ่ม มีผลต่อความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1 ดังนั้นจึงกำหนดหาค่าคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม แล้วนำมาเปรียบเทียบกันด้วย t-test แบบกลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระกัน ดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 ค่าสถิติพื้นฐานและการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้ว
ของความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เป็นรายคู่

กลุ่มตัวอย่าง	$\bar{X}$	$\bar{X}'$	$S^2_{\bar{X} - \bar{X}'}$	t
กลุ่มทดลอง 1	41.60	40.03	1.46	3.54 *
กลุ่มทดลอง 2	36.00	35.75		
กลุ่มทดลอง 2	36.00	35.75	1.59	4.50 *
กลุ่มควบคุม	28.25	30.08		
กลุ่มทดลอง 1	41.60	40.03	1.92	7.18 *
กลุ่มควบคุม	28.25	30.08		

$$t_{.05} = 3.166 \quad df = n-1-1 = 38$$

จากตาราง 4 แสดงว่า

1. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.1
2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยวิธีสอนในห้องเรียน
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าวิธีสอนแบบควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.2
3. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าวิธีสอนในห้องเรียน อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.3

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคะแนนการสอบครั้งหลัง โดยใช้คะแนนจากการสอบครั้งแรก
เป็นตัวแปรร่วม ดังแสดงในตาราง 5 เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 2
คือ การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่าย
พักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม มีผลทำให้เด็ก
วัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่ มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
แตกต่างกันดังนี้

1. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติ
ต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุม
2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีสอนในห้องเรียน
มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุม
3. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าวิธีสอนในห้องเรียน

ตาราง 5 วิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมของคะแนนทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม

	Source of Variation			F
	between	within	total	
SS _X	8,197.73	33,007.25	41,204.98	
SS _Y	68,520.53	16,538.40	85,058.93	
SP	22,790.69	15,208.80	37,999.47	
SS _{Y'}	40,484.98	9,530.62	50,015.60	
df	2	56		
MS	20,242.49	170.19		118.94*

$$F_{.05} = 3.166 \quad df \quad 2, 56$$

จากตาราง 5 แสดงว่า ภายหลังจากการทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นแล้ว ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่าง แตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า วิธีสอนโดยอยู่ภายในที่พักแรม วิธีสอนใน
ห้องเรียนและวิธีสอนแบบควบคุม มีผลต่อทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2

ดังนั้นจึงคำนวณค่าคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม แล้วนำมาเปรียบเทียบกันด้วย t-test แบบกลุ่ม
ตัวอย่างเป็นอิสระกัน ดังแสดงในตาราง 6

ตาราง 6 ค่าสถิติพื้นฐานและการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้ว
ของทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เป็นรายคู่

กลุ่มตัวอย่าง	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$S^2_{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}$	t
กลุ่มทดลอง 1	326.20	321.71	20.55	15.44*
กลุ่มควบคุม	244.20	251.76		
กลุ่มทดลอง 2	295.00	291.93	19.77	9.03*
กลุ่มควบคุม	244.20	251.76		
กลุ่มทดลอง 1	326.20	321.71	17.07	7.21*
กลุ่มทดลอง 2	295.00	291.93		

$$t_{.05} = 1.686 \quad df = n - 1 - 1 = 38$$

จากตาราง 6 แสดงว่า

1. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม ทำให้มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2.1

2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยวิธีสอนในห้องเรียน ทำให้มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2.2

3. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สูงกว่าวิธีสอนในห้องเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2.3

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

เพื่อเปรียบเทียบผลของการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มทดลอง ซึ่งถ่ายทอดโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม ที่มีต่อความรู้และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่าง

เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนสหศึกษาของรัฐบาลในจังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2523 จำนวน 60 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย แล้วสุ่มแบ่งเป็นกลุ่มสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม 20 คน กลุ่มสอนด้วยวิธีสอนในห้องเรียน 20 คน และวิธีสอนแบบควบคุม 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ประกอบด้วย แบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ อย่างละ 1 ฉบับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น

วิธีดำเนินการทดลอง

ในการศึกษานี้ ได้ดำเนินการเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. นำแบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนการทดลอง

ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. ทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม เป็นเวลา 3 วัน 2 คืน คิดเป็นจำนวนชั่วโมงได้ 16 ชั่วโมง ตามโครงการสอนที่ปรากฏ อยู่ในภาคผนวก ก

3. ทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีสอนในห้องเรียน ในวัน จันทร์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี เป็นเวลา 2 สัปดาห์ คิดเป็นจำนวนชั่วโมงได้ 16 ชั่วโมง ตามโครงการสอนที่ปรากฏอยู่ในภาคผนวก ก

4. กลุ่มควบคุมไม่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ได้รับการทดสอบจากแบบทดสอบวัดความรู้ และแบบสอบถามวัดทัศนคติในเวลาใกล้เคียงกับกลุ่ม ที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 2 วิธี

5. นำแบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และแบบสอบถาม ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม หลังการ ทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้ว

6. นำผลที่ได้จากแบบทดสอบและแบบสอบถามมาวิเคราะห์ เพื่อทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการสอบครั้งแรก (pre-test) และ จากการสอบครั้งหลัง (post-test) ของแบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถาม ทัศนคติ

2. เปรียบเทียบความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นกับกลุ่มตัวอย่างจาก คะแนนการสอบครั้งหลัง โดยใช้คะแนนจากการสอบครั้งแรก เป็นตัวแปรร่วม

3. เปรียบเทียบทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นกับกลุ่มตัวอย่างจาก คะแนนการสอบครั้งหลัง โดยใช้คะแนนจากการสอบครั้งแรก เป็นตัวแปรร่วม

เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วเป็นรายคู่ด้วย t -test

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้ คือ

1. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าวิธีการสอนแบบควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยวิธีสอนในห้องเรียน มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าวิธีการสอนแบบควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าด้วยวิธีสอนในห้องเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สูงกว่าวิธีการสอนแบบควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
5. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยวิธีสอนในห้องเรียน มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สูงกว่าวิธีสอนแบบควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
6. การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สูงกว่าด้วยวิธีสอนในห้องเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากคามมุ่งหมายของการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งต้องการเปรียบเทียบถึงวิธีการ
ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ว่าวิธีสอนโดยอยู่ภายในที่พักแรม วิธีสอนในห้องเรียนและ
วิธีสอนแบบควบคุม วิธีใดที่มีผลต่อความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากัน
และมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงเพิ่มขึ้น หลังจากการทดลองถ่ายทอดมรดก
ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นดังกล่าว ปรากฏผลว่า กลุ่มทดลอง 1 ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการ
ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยวิธีสอนโดยอยู่ภายในที่พักแรม กลุ่มทดลอง 2
ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีสอนในห้องเรียน และกลุ่มควบคุม
มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
และเมื่อนำมา เปรียบเทียบ เป็นรายคู่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทาง
วัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีอยู่ภายในที่พักแรม มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่า
กลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการถ่ายทอด
มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยวิธีสอนในห้องเรียน มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าเมื่อ
ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้ว กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น
อย่างเห็นได้ชัด และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 พบว่า
กลุ่มทดลอง 1 มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มทดลอง 2 อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าวิธีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นด้วยวิธีอยู่ภายในที่พักแรม ทำให้กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เพิ่มขึ้นมาก ซึ่งสอดคล้อง
กับงานวิจัยของ สุรัชย์ ประเสริฐสรวย (สุรัชย์ ประเสริฐสรวย 2514 : 46 - 47)
ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนวิชาสังคมศึกษาแก่นักเรียน 2 กลุ่ม ด้วยการพาไปทัศนศึกษา
และการบรรยายในชั้นเรียน พบว่า การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่หลังจากการ
เรียนในชั้นแล้ว มีประสิทธิภาพดีกว่าการสอนในชั้นเรียนแต่เพียงอย่างเดียว และไม่ว่าจะ
ถึงระยะนานเท่าใด การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ประกอบการเรียนการสอน ทำให้

นักเรียนเรียนรู้ได้มากกว่าและจดจำได้นานกว่า ส่วนวิธีการสอนในห้องเรียนนั้นส่วนมาก
 ผู้สอนจะใช้การบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ครูมีบทบาทในการเรียนการสอนมากกว่า
 นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนเท่าที่ควร ทำให้นักเรียนเกิดความ
 เบื่อหน่ายได้ แต่ในวิธีการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม กิจกรรมต่าง ๆ ของค่าย เราให้
 กลุ่มตัวอย่างเกิดความสนใจ ตั้งใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนั้นค่ายพักแรม
 ยังเป็นกระบวนการทางการศึกษา และการสันติภาพโดยอาศัยธรรมชาติเป็นสื่อในการ
 จัดประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วย (จรินทร์ ธานีรัตน์ น.ป.ป. : 41 - 42)
 ในวิธีการสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม กลุ่มตัวอย่างได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เป็นส่วนมาก
 ได้เล่นการละเล่นพื้นเมืองกลางสนาม ได้ฟังเพลงมือหงทะจริง ๆ ได้พบของจริง
 ได้ชมโบราณสถานต่าง ๆ และกิจกรรมต่าง ๆ ตามโครงการสอนที่ปรากฏอยู่ในภาค
 ผนวก ค ซึ่งเป็นบรรยากาศที่ต่างจากภายในห้องเรียน และจากงานวิจัยของ ศรีวิบูลย์
 จปานนท์ (ศรีวิบูลย์ จปานนท์ 2516 : 49) ได้ศึกษาถึง "การทดลองสอนวิชา
 ระเบียบวิธีสอนทั่วไป" พบว่า ถ้าผู้สอนใช้กิจกรรมหลายประเภท ผู้เรียนได้กระทำ
 ด้วยตนเองแล้ว ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้วิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม
 เป็นวิธีการสอนแบบใหม่ กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้พร้อมกับได้เห็นของจริงในเวลาเดียวกัน
 ความแปลกสถานที่ มีส่วนเราให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความสนใจและเข้าใจในความรู้ที่
 ได้ถ่ายทอด ทำให้กลุ่มตัวอย่างเรียนรู้ได้เร็ว เข้าใจได้ง่าย และจดจำได้ดีกว่า

สำหรับการเปรียบเทียบทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการถ่ายตมรดกทาง
 วัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 3 วิธี พบว่า ภายหลังจากได้รับการถ่ายทอดมรดกทาง
 วัฒนธรรมท้องถิ่นแล้ว กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธี
 อยู่ค่ายพักแรม ด้วยวิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคู่ มีทัศนคติต่อมรดกทาง
 วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งเมื่อนำมา
 เปรียบเทียบ เป็นรายคู่ยังพบว่า การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้กลุ่มที่
 ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีอยู่ค่ายพักแรม มีทัศนคติต่อมรดกทาง

วัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีสอนในห้องเรียนมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า เมื่อกลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้ที่ถูกต้องมากขึ้น มีประสบการณ์มากขึ้น ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม ซึ่งไม่ได้รับความรู้หรือประสบการณ์อะไรเลย และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลอง 1 และ กลุ่มทดลอง 2 พบว่า กลุ่มทดลอง 1 มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มทดลอง 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อันเนื่องมาจากการถ่ายทอดด้วยวิธีอยู่ค่ายพักแรม กลุ่มทดลองได้รับความรู้ ได้รับประสบการณ์มากกว่ากลุ่มทดลอง 2 เพราะได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ จริง ๆ ได้เห็นของจริง ๆ และอยู่ในบรรยากาศที่สนุกสนาน ช่วยให้เกิดความสนใจในเนื้อหาที่จะถ่ายทอดไปมากกว่า จึงทำให้กลุ่มทดลอง 1 มีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มทดลอง 2 แสดงได้ว่าทัศนคตินั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มา การที่กลุ่มตัวอย่างได้ใช้ชีวิตร่วมกัน ความใกล้ชิดได้ร่วมกันแก้ปัญหา แสดงความคิดเห็น มีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างด้วย บรินลีย์ (จรินทร์ ธาณิรัตน์ 2513 : 64 อ้างจาก Brinlley) เน้นว่า "การศึกษานอกเมือง เป็นการเปิดโอกาสให้มีการเรียนหาความรู้และทักษะต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาทัศนคติในทางรวม ๆ ด้วย ผลของการทดลองและการวิจัยทางการศึกษาแสดงให้เห็นแล้วว่า นักเรียนที่เรียนในบรรยากาศเป็นแบบธรรมชาติ จะเรียนได้เร็วกว่า น่าสนใจมากกว่า การเรียนในห้องเรียนธรรมดา แม้จะให้เห็นของจริงก็เป็นตัวอย่างบางส่วน ได้ดูภาพถ่ายจากของจริง ได้เล่นการละเล่นพื้นเมือง ได้ฟังเพลงบันทึกเสียง ประกอบการบรรยาย แต่บรรยากาศที่ได้รับคือสภาพภายในห้องเรียนที่เคยชิน ประสบการณ์จากการเรียนรู้จึงไม่เท่ากับกลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีอยู่ค่ายพักแรม

ข้อสังเกตจากการศึกษาครั้งนี้

1. การถ่ายทอดความรู้วิธีอยู่ค่ายพักแรม เป็นการเรียนการสอนแบบใหม่ เด็กกระตือรือร้นต่อการถ่ายทอด กลุ่มตัวอย่างสนใจและร่วมมือในการทดลองเป็นอย่างดี

2. จากการถ่ายทอดความรู้วิธีสอนในห้องเรียน ในหัวข้อประวัติศาสตร์และโบราณคดี เนื่องจากวิทยากรมีความสามารถและเนื้อหาเป็นที่น่าสนใจ ทำให้อาจารย์สอนวิชาสังคมศึกษา ขอนำนักเรียนห้องอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเข้าฟังคำบรรยายด้วยจำนวน 40 คน อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บรรยากาศของการทดลองเสียไปได้ ดังนั้นการทดลองในครั้งต่อไปจึงควรระวังในเรื่องนี้

3. เนื่องจากคะแนนในการสอบครั้งแรกของ แบบทดสอบวัดความรู้และแบบสอบถามวัดทัศนคติ เรียงลำดับจากกลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดโดยอยู่ค่ายพักแรมให้คะแนนมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดโดยวิธีสอนในห้องเรียนและกลุ่มควบคุม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากก่อนทำการทดลอง ผู้วิจัยได้บอกแต่ละกลุ่มว่า กลุ่มตัวอย่างเหล่านั้นจะมีส่วนเกี่ยวข้องในการทดลองนี้อย่างไร พร้อมทั้งบอกกลุ่มเป้าหมายของการทดลอง แก่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มนั้น ด้วยเหตุนี้อาจเป็นไปได้ที่กลุ่มควบคุม ซึ่งคาดว่าจะไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้วิธีใด ๆ เลย จึงได้คะแนนน้อยที่สุด ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจึงไม่ได้ตั้งใจในการทำแบบทดสอบ และแบบสอบถามเท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ทดลองได้วิเคราะห์โดยใช้สถิติ Covariance เพื่อควบคุมจุดเริ่มต้นที่ไม่เท่ากันนั้น ดังนั้นผลที่ได้จากการทดลองที่ว่า การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม จึงได้คะแนนมากที่สุด มากกว่ากลุ่มสอนในห้องเรียน และกลุ่มสอนโดยวิธีควบคุมจริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัย เปรียบเทียบวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เช่น การใช้กลุ่มสัมพันธ์ การใช้แบบเรียนสำเร็จรูป เพื่อหาวิธีที่เหมาะสมในอันที่จะส่งเสริมให้เยาวชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมไทย

2. ควรศึกษาว่ามีองค์ประกอบใดบ้างที่เอื้อให้การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมได้ผลดียิ่งขึ้น เช่น กิจกรรมที่ใช้ประกอบในการถ่ายทอด อายุ เพศของผู้เรียน ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

3. ควรได้มีการวางแผนงานต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการสอนทั้งในห้องเรียน และโปรแกรมกายพักแรมให้รัดกุม ระยะเวลาที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล และป้องกันตัวแปรแทรกซ้อนอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น วิทยาการ บรรยากาศของการถ่ายทอด เป็นต้น

4. ควรมีการวิเคราะห์เนื้อหาในด้านต่าง ๆ เพื่อรู้ว่าการสอนในเนื้อหาใดวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม หรือวิธีสอนในห้องเรียน วิธีใดเป็นวิธีสอนที่เหมาะสม

5. เนื่องจากวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นเรื่องที่กว้าง และลึกซึ้งจึงยากที่คนเพียงคนเดียวจะศึกษาได้ครอบคลุมหมดทุกด้าน และการทดลองนี้เป็นการวิจัยครั้งแรก จึงอาจมีข้อบกพร่องหลายประการในรายละเอียดของโครงการสอน ดังนั้นในการศึกษาทดลองครั้งต่อไป จึงควรได้เชิญวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญในวัฒนธรรมแต่ละด้านมาร่วมมือกันในการสร้างโครงการสอนเพื่อนำไปใช้ในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อให้ผลที่ได้สมบูรณ์ดียิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมให้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป เพราะเป็นการเสริมสร้างให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมไทยได้

2. ควรมีการนำวิธีการถ่ายทอดโดยอยู่ค่ายพักแรมนี้ไปทดลองถ่ายทอดเนื้อหาวิชาอื่น ๆ เช่น จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เป็นต้น

3. การถ่ายทอดด้วยการอยู่ค่ายพักแรมเป็นลักษณะการเรียนการสอนที่ใหม่ และได้รับความสนใจจากนักเรียนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการพาไปทัศนศึกษา การได้กระทำกิจกรรมด้วยตนเอง มีวิทยากรสาธิต เป็นกิจกรรมที่เสริมให้นักเรียนมีความเข้าใจและได้ความรู้เพิ่มขึ้น จึงควรที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งวัฒนธรรมจะได้นำแนวทางไปปรับปรุงให้สอดคล้องกับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดอื่นต่อไป

4. ควรนำผลการศึกษาทดลองครั้งนี้เสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัด หรือศึกษาธิการจังหวัด หรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่ หรือจังหวัดอื่น ๆ เพื่อจะได้้นำข้อมูลประกอบการพิจารณาส่งเสริม และแพร่วัฒนธรรมของจังหวัดต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

การสนเทศ, กรม สินค้าอุปโภคบริโภคไทย โรงพิมพ์รามินทร์ 2508, 96 หน้า

กฤษฎาภูมิ พรหมขัติแก้ว "เชียงใหม่กับลุ่มแม่น้ำที่ลุ่มเมืองที่ลุ่ม" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์

54 : 24 - 25 กรกฎาคม 2523

ดิภฤทธิ ปราโมช, ม.ร.ว. การศึกษาเกี่ยวกับการสืบทอดและการเสริมสร้างวัฒนธรรม

โรงพิมพ์การศาสนา 2520, 47 หน้า

จรินทร์ ธานีรัตน์ การจัดค่ายพักแรม บางสะแบการพิมพ์ 2513, 254 หน้า

จิรากรณ์ นาคหิน "ข้อสังเกตเกี่ยวกับวัฒนธรรม" วารสารวัฒนธรรมไทย 7 : 30 -

34 กรกฎาคม 2521

————— "ความสำคัญของวัฒนธรรม" วารสารวัฒนธรรมไทย 9 : 31 - 36

กันยายน 2521

ชุม ฌ บางช้าง วัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ เชียงใหม่ โรงพิมพ์พระสิงห์การพิมพ์

2507, 48 หน้า

————— นำชมโบราณวัตถุสถานในจังหวัดเชียงใหม่ โรงพิมพ์การศาสนา 2516,

124 หน้า

ชัยนาค นาคบุปผา โลกของวัยรุ่น เชียงใหม่ โรงพิมพ์แสงศิลป์ 2513, 156 หน้า

ณรงค์ เตียมเมฆ ทัศนคติต่ออาชีพครูและความต้องการด้านกิจกรรมนักเรียนของ

นักเรียนชาวเขา วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี ปริญญาพันธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520, 77 หน้า

น. ฌ ปากน้ำ (นามแฝง) ประเพณีไทยต่าง ๆ โอเดียนสโตร์ 2521, 51 หน้า

นิพนธ์ สุธาสวัสดิ์ วรรณคดีไทยเกี่ยวกับชนบทประเพณี พิษณุโลก แผนกเอกสารและ

การพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก 2520, 188 หน้า

นวลศิริ เปาโรหิตย์ จันทมาศ ปริยยานุช และ อรทัย ชื่นมณูชัย จิตวิทยาพัฒนาการ

พิมพ์ครั้งที่ 2 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2518, 339 หน้า

ประภาเพ็ญ สุวรรณ หัตถ์คดี : การวัดการเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมอนามัย

ไทยวัฒนาพานิช 2520, 143 หน้า

ประมวล ดิถิตินันท์ คติชาวบ้าน : การศึกษาในค่านิยมชีวิต โรงพิมพ์แพร่พิทยา

2521, 348 หน้า

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน แบบเรียนวิชาภาษาไทย พ.ศ.31 "ภาษากับวัฒนธรรม"

ไทยวัฒนาพานิช 2518, 150 หน้า

พจนจิตต์ อธิคมนันท์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย

รามคำแหง 2519, 138 หน้า

พชาติ ณ ลำปาง ภาพจิตรกรรมฝาผนังอิโรติกในล้านนาไทย วิทยานิพนธ์ ศ.บ.

(โบราณคดี) มหาวิทยาลัยศิลปากร 2517, 46 หน้า พิมพ์ดีด

พองพันธ์ มณีรัตน์ "การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสังคมไทย" วารสาร

ธรรมศาสตร์ 1 : 92 - 102 มิถุนายน - ตุลาคม 2516

พูนพิสมัย ทิสกุล, ม.จ. สารคดีน้ำ บันดาลสำส่น 2518, 76 หน้า

✓ พณี วรกวิน จิตวิทยาสังคม โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด 2522, 175 หน้า

✓ พิศมัย วิบูลสวัสดิ์ และ คนอื่น ๆ ผู้เรียบเรียง จิตวิทยาสังคม มหาวิทยาลัย

เชียงใหม่ คณะมนุษยศาสตร์ 2522, 263 หน้า

ไพฑูริย์ อินทวิชา หลักและวิธีการวัดเจตคติ กองการวิจัยการศึกษา สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป., 317 หน้า

ยุทธธีวัลย์ วณิชจินดา ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

กับผลสำเร็จในการเรียนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยานิพนธ์ ค.ม.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2513, 129 หน้า จัดสำเนา

ล้วน สายยศ สถิติวิทยาทางการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 2 วัฒนาพานิช 2522, 389 หน้า

✓ วิเชียร เกตุสิงห์ สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย พิมพ์ครั้งที่ 2 กองการวิจัยทาง

การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป., 160 หน้า

- ศิริวิบูลย์ จปานนท์ การทดลองสอนวิชาการเขียนวิธีสอนทั่วไปด้วยแบบกิจกรรมแก่นักศึกษาภาคค่ำของวิทยาลัยวิชาการศึกษา พระนคร วิทยานิพนธ์แผนกมัธยมศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษาพระนคร 2516, 51 หน้า อุดมสำเนา
- ศึกษาธิการ, กระทรวง คณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรม แผนนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ ม.ป.ท. 2521, 43 หน้า
- สงวน โชติสุรรัตน์ ประเพณีไทยภาคเหนือ พิมพ์ครั้งที่ 2 โรงพิมพ์สันติการพิมพ์ 2512, 388 หน้า
- อุ้มคำเมืองและน้ำเต้าเขียวเชียงใหม่-ลำพูน มิตรนราการพิมพ์ 2517, 348 หน้า
- สนิท สมัครการ "ลักษณะพิเศษบางประการของวัฒนธรรมภาคเหนือ" สังคมและวัฒนธรรมของภาคเหนือประเทศไทย เอกสารวิชาการของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2520, 1 - 15 หน้า
- สมหวัง กงประยูร ศิลปพื้นบ้าน เชียงใหม่ โรงพิมพ์ส่งเสริมธุรกิจ 2520, 267 หน้า
- สุนันทา ไสรังจ โซนละคร ฟอนร่า และการละเล่นพื้นเมือง โรงพิมพ์พิมพ์เขต 2516, 208 หน้า
- สุพัตรา สุภาพ สังคมและวัฒนธรรมไทย ไทยวัฒนาพานิช 2518, 182 หน้า
- สุมิตร คุณานุกร หลักสูตรและการสอน กรุงเทพมหานคร 2518, 259 หน้า
- สุรัชย์ ประเสริฐสรวย ประสิทธิภาพของการศึกษานอกสถานที่ประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2514, 65 หน้า อุดมสำเนา
- สุรสิงห์สำรวม จิมพะเนา การละเล่นของเด็กล้านนาไทยในอดีต เจริญวิทย การพิมพ์ 2520, 152 หน้า
- แสงอรุณ ชูชาติ ประสิทธิผลของผู้ถือความ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ปริญญาโท กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2518, 80 หน้า

อนุমানราชธน, พระยา วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย โดย เสฐียรโกเศศ

(นามแฝง) คลังวิทยา 2514, 613 หน้า

อานนท์ อากาภิรมย์ สังคม วัฒนธรรมและประเพณีไทย แพรวพิทยา 2519, 146
หน้า

อัสนีย์ ศรีสุข . การศึกษาทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติและผลสัมฤทธิ์ในการเรียน
เรื่องสิ่งแวดล้อมควยบทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้น ป.4 ปรินญานินพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 90 หน้า อัศสำเนา

อุดม รุ่งเรืองศรี วรรณกรรมมุขปาฐะล้านนาไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
คณะมนุษยศาสตร์ 2523, 54 หน้า

Aronson, E., Turner, J., and Carlsmith, J. "Communicator
of Opinion Change," Journal of Abnormal and Social Psychology.
67 : 31 - 36, May, 1963.

Beranis, Theodore Andrew. "A Study of the Effects of A 45 - 65
Continuous School Year Experience on Student Vocation
Activities and Attitudes." Dissertation Abstracts. 35 :
1892-A, October, 1974.

Choo, T. "Communicator credibility and communication discrepancy
as determinants of opinion change," Journal of Social
Psychology. 64 : 1 - 20, October, 1964.

Harry C. Triandis. Attitude and Attitude Change. New York,
John Willey & Sons, 1971. 232 p.

Harry Kaufmann. Social Psychology : the Study of Human
Interaction. New York Holt, Rinehart and Winston Inc.,
1973. 568 p.

Henry Bosley Woolf Springfield. Webster's New Collegiate
Dictionary. Massadmssetts, G & C Merrian 1975. 2415 p.

Herbert C. Kelman. "Process of Opinion Change," Communications
and Public Opinion. New York, Praeger Publisher, Inc., 1975.
643 p.

Krueger, E.T. and W.C. Reckless. Social Psychology. New York,
Longmans Green, 1931. 578 p.

Lindquist E.F. Design and Experiments in Psychology and Education. Boston, Houghton Mifflin Company, 1956. 393 p.

Sigall, H. & Helmreich, R. "Opinion Change as a Function of Stress and Communicator Credibility," Journal of Experimental Social Psychology. 5 : 70 - 78, June, 1969.

Skillman, John Harold. "A Study of the Relationship between Participation in Various Types of Extra Class Activities and Academic Performance in Three Private Japanese Secondary School," Dissertation Abstracts. 19 : 1956, February, 1959.

William Little, H.W. Fowler and J. Coulson. The Oxford Universal dictionary illustrated. 3 rd.ed., London, The Clarendon Press for the Caxton Publishing Company Inc., 1967. 1306 p.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตารางกำหนดน้ำหนัก เนื้อหา และข้อสอบ

ตารางกำหนดน้ำหนักเนื้อหาและข้อสอบ

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง สอน	จำนวน แบบ ทดสอบ	จำนวน แบบ สอบถาม	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
1. สาขาศิลปะ					
1.1 วรรณกรรม พื้นบ้าน					
1.1.1 ปริศนาคำ ทาย	1	3	4	1. นักเรียนสามารถบอก ถึงคุณค่าของการเล่น ปริศนาคำทายได้	แบบทดสอบวัดความรู้ ข้อ 1, 2, 3
- ความเป็นมา ของการเล่น ปริศนาคำ ทาย				2. นักเรียนสามารถบอก ถึงสิ่งที่ได้รับจากการ เล่นปริศนาคำทายได้	แบบสอบถามวัด ทัศนคติ ข้อ 33, 44, 53,
- คุณค่าที่แฝง อยู่				3. นักเรียนสามารถเล่น ปริศนาคำทายและ อธิบายวิธีเล่นให้ ผู้อื่นรู้เรื่องได้	55
- วิธีการเล่น					
- ตัวอย่าง ปริศนาคำ ทาย					
1.2 เพลงพื้นบ้าน					
1.2.1 ซอพื้นเมือง	2	6	8	1. นักเรียนสามารถบอก ถึงคุณค่าของเพลงซอ พื้นเมืองได้	แบบทดสอบวัดความรู้ ข้อ 4, 5, 6, 7, 8, 9
- ประวัติความเป็นมา					

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง สอน	จำนวน แบบ ทดสอบ	จำนวน แบบ สอบถาม	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
--ลักษณะและ ทำนองของการ ชอ --เครื่องดนตรีที่ ใช้ในการชอ --วิธีการชอ --คุณค่าของเพลง ชอพื้นเมือง				2. นักเรียนสามารถบอก ประวัติความเป็นมา ของการเล่นเพลงชอ ได้ 3. นักเรียนสามารถบอก ลักษณะสำคัญของเพลง ชอได้ 4. นักเรียนสามารถบอก วิธีการเล่นชอพื้นเมือง ได้	แบบสอบถามวัดทัศนคติ ข้อ 3, 14, 25, 29, 35, 43, 47
1.2 ฟ้อนรำ					
1.2.1 ฟ้อนเล็บ --ความเป็นมาของ การฟ้อนเล็บ --การแต่งกาย เครื่องดนตรีที่ ใช้ประกอบใน การฟ้อน --โอกาสที่แสดง	1.30	4	5	1. นักเรียนสามารถบอก ถึงคุณค่าของฟ้อนเล็บ ได้ 2. นักเรียนสามารถอธิบาย ถึงท่าต่าง ๆ ของการ ฟ้อนเล็บได้ 3. นักเรียนอธิบายถึงลักษณะ พิเศษของศิลปะการฟ้อน เล็บของชาวเชียงใหม่ได้	แบบทดสอบวัดความรู้ ข้อ 10, 11, 12, 13 แบบสอบถามวัดทัศนคติ ข้อ 34, 37, 48, 51

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง สอน	จำนวน แบบ ทดสอบ	จำนวน แบบ สอบถาม	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
- เพลง บทขับร้องและท่าทำของการพ้อง - คุณค่าของพ้องเสียง 1.3 จิตรกรรม 1.3.1 ภาพเขียนฝาผนังในวัดพระสิงห์ - ความเป็นมาของภาพ - ลักษณะความงามของภาพเขียน - เนื้อเรื่องของภาพ - คุณค่าของภาพ	1.30	4	5	4. นักเรียนสามารถอธิบายถึงประวัติความเป็นมาของการพ้องเสียงได้ 1. นักเรียนสามารถอธิบายถึงคุณค่าของภาพเขียนได้ 2. นักเรียนสามารถบอกประวัติเริ่มแรกของ การเขียนภาพนี้ได้ 3. นักเรียนสามารถอธิบายลักษณะที่แตกต่างของภาพเขียนฝาผนังในวัดพระสิงห์จากภาพเขียนที่อื่น ๆ ได้ ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะของช่างล้านนา	แบบทดสอบวัดความรู้ข้อ 14, 15, 16, 17 แบบสอบถามวัดทัศนคติข้อ 11, 41, 50, 62

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง สอน	จำนวน แบบ ทดสอบ	จำนวน แบบ สอบถาม	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
2. สาขามนุษยศาสตร์					
2.1 ขนบธรรมเนียม ประเพณี	2	6	8	1. นักเรียนสามารถบอก ถึงประวัติความเป็นมา ของประเพณีต่าง ๆ ได้	แบบทดสอบวัดความรู้ ข้อ 18, 19, 20 21, 22, 23, 24 25
2.1.1 ประเพณีสืบ ชาติ				2. นักเรียนสามารถอธิบาย ถึงวิธีปฏิบัติกิจของ ประเพณีต่าง ๆ ได้	แบบสอบถามวัดทัศนคติ ข้อ 5, 8, 12, 16, 20, 31, 46 64
2.1.2 ประเพณีเข้า อินทขิล				3. นักเรียนสามารถบอกถึง เทศกาลของประเพณี ต่าง ๆ ได้ว่ามีในช่วง เวลาใด	
2.1.3 ประเพณีทาน กวยสลาก				4. นักเรียนบอกคุณค่าที่ แฝงอยู่ในประเพณี ต่าง ๆ ได้	
2.1.4 ประเพณี เชื่อนเย็น -ความเป็นมาของ ประเพณีต่าง ๆ -วิธีปฏิบัติกิจกรรม ของประเพณี ต่าง ๆ -อุปกรณ์ที่ใช้ใน ประเพณีต่าง ๆ					

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง สอน	จำนวน แบบ ทดสอบ	จำนวน แบบ สอบถาม	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
2.2 คุณธรรมปรีชาญาณ					
2.2.1 สุภาสิต ลานนา -ประวัติความเป็นมา -คุณค่าของสุภา สิตลานนา -ตัวอย่างสุภาสิต ลานนา	1	3	4	1.นักเรียนสามารถเล่า ถึงความเป็นมาของ สุภาสิตลานนาได้ 2.นักเรียนสามารถอธิบาย ความหมายของสุภาสิต ลานนาได้ 3.นักเรียนสามารถบอก ถึงคุณค่าของสุภาสิต ลานนาได้	แบบทดสอบวัดความรู้ ข้อ 26, 27, 28 แบบสอบถามวัดทัศนคติ ข้อ 38, 45, 60
2.3 ประวัติศาสตร์					
2.3.1 ประวัตินคร เชียงใหม่	2.30	9	12	1.นักเรียนสามารถอธิบาย ประวัติความเป็นมา ของนครเชียงใหม่	แบบทดสอบวัดความรู้ ข้อ 29, 30, 31 32, 33, 34, 35
2.4 โบราณสถาน					
2.4.1 วัดโพธาราม				2.นักเรียนสามารถบอก ความสำคัญของนคร เชียงใหม่ รวมทั้ง สถานที่ต่าง ๆ ตาม เนื้อเรื่องได้	36, 37 แบบสอบถามวัดทัศนคติ ข้อ 4, 6, 7, 10 15, 17, 22, 26 42, 49, 54, 56
2.4.2 วัดพระสิงห์					
2.4.3 วัดเชียงใหม่					
2.4.4 อนุสาวรีย์ ช้างเผือก					
2.4.5 ล้อมเมือง					

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง สอน	จำนวน แบบ ทดสอบ	จำนวน แบบ สอบถาม	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
2.4.6 ประชุมเมือง เชียงใหม่ -ประวัติความเป็นมาของนคร เชียงใหม่และ -ความสำคัญของ โบราณสถาน ต่าง ๆ -การสร้างเมือง ของพระเจ้า เม็งรายมหาราช -การทำนุบำรุง เมืองเชียงใหม่ หลังจากเป็น อิสระจากพม่า				3.นักเรียนสามารถบอกถึง สิ่งสำคัญ ๆ ในสถานที่ ต่าง ๆ ตามเนื้อเรื่อง ได้ 4.นักเรียนมองเห็นและ เข้าใจและสามารถ อธิบายถึงคุณค่าของ นครเชียงใหม่รวมถึง สถานที่ต่าง ๆ ตาม เนื้อเรื่องได้	
3.สาขากีฬาและนันท นาการ 3.1 การละเล่นพื้น เมือง 3.1.1 การเล่นแสง	2	6	8	1.นักเรียนสามารถบอก ถึงวิธีการเล่นแสงและ สามารถเล่นแสงได้	แบบทดสอบวัดความรู้ ข้อ 38 , 39 , 40 ... 41, 42, 43

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง สอน	จำนวน แบบ ทดสอบ	จำนวน แบบ สอบถาม	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
-ประเภทของการ การเล่นแสง -แสงสี-แสง ขาว -วิธีการเล่นแสง สี -วิธีการเล่นแสง ขาว 3.1.2 การเล่นลูก ข้าง -วิธีการเล่นลูก ข้างของเด็ก ลานนา -ลักษณะพิเศษ ของการเล่น ลูกข้างของเด็ก ลานนา				2.นักเรียนสามารถบอก ลักษณะของการเล่นแสง ได้ 3.นักเรียนบอกถึงคุณค่า ของการเล่นแสงได้ 4.นักเรียนสามารถบอก วิธีการเล่นลูกข้างและ สามารถเล่นลูกข้างได้ 5.นักเรียนสามารถบอก ถึงลักษณะพิเศษในการ เล่นลูกข้างของเด็ก ลานนาซึ่งต่างจากการ เล่นของเด็กภาคอื่น ๆ 6.นักเรียนบอกถึงคุณค่า ของการเล่นลูกข้างได้	แบบทดสอบวัดทัศนคติ ข้อ 19, 23, 28 40, 57, 59, 67

เนื้อเรื่อง	จำนวน ชั่วโมง สอน	จำนวน แบบ ทดสอบ	จำนวน แบบ สอบถาม	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
3.2 นิทานชาวนาน - เล่าเขียน - วิเคราะห์ - ตีความ	1	3	4	นักเรียนบอกถึงคุณค่าที่แฝงอยู่ในนิทานชาวนานได้	แบบทดสอบวัดความรู้ ข้อ 44, 45, 46 แบบสอบถามวัดทัศนคติ ข้อ 2, 9, 39, 61
4. สาขาย่างฝีมือ					
4.1 การทำร่ม กระดาษที่ บดสร้าง - ประสิทธิภาพ เป็นมาของการ ทำร่มกระดาษ - ลักษณะของร่ม - วิธีการทำร่ม - ศิลปะของการ ทำร่ม	1.30	4	6	1. นักเรียนสามารถเล่าประวัติความเป็นมาของการทำร่มที่บดสร้างได้ 2. นักเรียนสามารถอธิบายขั้นตอนในการทำร่มได้ 3. นักเรียนบอกถึงคุณค่าของร่มกระดาษได้	แบบทดสอบวัดความรู้ ข้อ 47, 48, 49 50 แบบสอบถามวัดทัศนคติ ข้อ 13, 30, 52, 56, 58

แบบทดสอบวัดความรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

แบบทดสอบฉบับนี้ต้องการถามความรู้ทั่วไปในวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัด
เชียงใหม่ โดยให้นักเรียนอ่านแล้วพิจารณาจากความรู้ที่นักเรียนเคยทราบมา ว่าควรจะ
เป็นข้อความใดที่ถูกต้อง โดยตอบตามความรู้จริงที่มีอยู่มากที่สุด คะแนนของการทดสอบ
ในแบบทดสอบฉบับนี้ จะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อการเรียนของนักเรียนแต่อย่างใด
ทั้งสิ้น

ขอขอบคุณนักเรียนทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบทดสอบ

วิธีตอบแบบทดสอบ ให้เขียนเครื่องหมาย $\times$ ลงบนตัวอักษร ก, ข, ค หรือ ง ในข้อที่นักเรียนเห็นว่าถูกต้องมากที่สุด ลงในกระดาษคำตอบ

ตัวอย่าง ๐) เชียงใหม่ อยู่ใน ของ ประเทศไทย

ก. ภาคใต้

ข. ภาคเหนือ

๓. ภารกิจต่าง

ง. ภาวตะพานออกเฉียงเหนือ

กระดาษคำตอบ ๐) ก ~~ข~~ ค ง

1. การเล่นเกมปริศนาคำทาย แสดงให้เห็นถึง
 - ก. วิธีการมองโลกของคนในสังคมนั้นว่าเป็นอย่างไร
 - ข. ลักษณะของความคิด ความเชื่อของคนในสังคมนั้น
 - ค. ความสามารถในการใช้ไวยากรณ์ไทยของคนในสังคมนั้น
 - ง. ลักษณะของสภาพแวดล้อมในสังคมนั้นรวมทั้งสภาพความเป็นอยู่
2. ถ้าเล่นเกมปริศนาคำทายตอบคำถามไม่ได้ ผู้เล่นเกมจะท้ออย่างไร
 - ก. ต้องยอมให้เพื่อนในกลุ่มลงโทษเพื่อขอคำเฉลย
 - ข. ต้องกล่าวขอมแพวว่า "เน่า" แล้วผู้ถามก็จะไขคำเฉลย
 - ค. ต้องยอมให้ผู้ถามตีที่หัวเข้า 5 ครั้ง พร้อมกล่าวว่า "เน่า"
 - ง. แล้วแต่ละคนจะตกลงกันว่าจะคิดคำไขคำเฉลยกันอย่างไร
3. จากคำถามอย่างหนึ่ง เราจะ สามารถสืบค้น คอลเลกชันงานใน เป็นการแสดงให้เห็นถึง
 - ก. ความสามารถทางภาษาของคนเมือง
 - ข. ความเป็นคนสนุกสนานชอบคิดคิดแปลก
 - ค. การรู้จักนำสิ่งต่าง ๆ รอบตัวมาตั้งเป็นคำถาม
 - ง. ลักษณะความคิด การใช้ชีวิตประจำวันของคนเมือง
4. ก่อนที่จะเปลี่ยนข้อทุกทำนอง จะต้องกลับมาข้อทำนองในข้อใดก่อน

ก. คำโคลง	ข. เพลงเงี้ยว
ค. เพลงอีออูก	ง. ละม้ายเฟื่องแสน
5. การร้องเพลงข้อในปัจจุบันดัดแปลงมาจาก ... ในสมัยก่อน

ก. การร้องจอย	ข. การอ่านคำธรรม
ค. การอ่านหนังสือธรรมะ	ง. การร้องเพลงกล่อมเด็ก
6. เครื่องดนตรีที่ใช้ในการขอ คือ

ก. ปี่แม่ ปี่กลาง ปี่ก้อย ฉิ่ง	ข. ปี่แม่ ปี่กลาง ปี่ก้อย สะล้อ ฉิ่งฉับ
ค. ปี่กลาง ปี่ก้อย ฉิ่ง ซอ	ง. ปี่ใน ปี่แม่ ปี่กลาง ฉิ่ง ฉิ่ง ซอ

หมายเหตุ แบบทดสอบที่เลือกอยู่ที่ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตกลางประสานมิตร

แบบสอบถามวัดทัศนคติในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในเชียงใหม่

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามฉบับนี้ต้องการถามเกี่ยวกับความรู้สึกหรือการกระทำบางอย่างของนักเรียน เกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมและเรื่องทั่ว ๆ ไป โดยมีข้อความให้นักเรียนอ่านแล้วให้พิจารณาว่า นักเรียนมีความรู้สึก ความคิดเห็น ความสนใจ ความเข้าใจ การมองเห็นคุณค่า และความต้องการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่เพียงใด ดังนั้นคำตอบของนักเรียนจะไม่มีถูกหรือผิด ขอสำคัญขอให้นักเรียนตอบแบบสอบถามนี้ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของนักเรียนในมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และคำตอบที่ได้จะไม่มีการทบทวนหรือการเรียนของนักเรียน

ขอขอบคุณนักเรียนทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

วิธีตอบแบบสอบถาม ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย X ลงในข้อที่ตรงกับความคิดเห็น
ทัศนคติของนักเรียนมากที่สุด

ตัวอย่าง

๐) ควรส่งเสริมความรู้ในคุณค่าทาง
วัฒนธรรมให้แพร่หลายออกไป

เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
X				

(แสดงว่า นักเรียนเห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะให้มีการส่งเสริมความรู้ในคุณค่าทางวัฒนธรรมให้แพร่หลายออกไป)

	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. ถ้าโรงเรียนจัดให้นักเรียนทำการ ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นของ เชียงใหม่ ชาวเจ้านิกรร่วมมือเต็มที่					
2. ชาวเจ้านิกรกล่าวการพำนักชาวบ้าน เป็นเรื่องของเด็ก ๆ					
3. เวลาว่างงานรีบเร่ง ชาวเจ้านิกรที่มี การเล่นชกพื้นเมืองแทนวงดนตรี ลูกทุ่ง					
4. วัดนอกจากมีความสำคัญทางพุทธ ศาสนาแล้วยังแสดงถึงลักษณะของ สถาปัตยกรรมล้านนาอีกด้วย					
5. การที่บุคคลทำพิธีสืบชะตาคนเมื่อยาม เจ็บไข้ใด ๆ หาระที่ถือว่าเป็นคน คร่ำครึ					
6. ในวันหยุดพักผ่อน ชาวเจ้านิกรเลือกไป เที่ยววัดเจดีย์เจ็ดยอดมากกว่าไป เดินเล่นในสวนสาธารณะ					
7. ชาวเจ้านิกรสืบทอดประเพณีที่คงอยู่ อธิบายประวัติความเป็นมาของ อนุสาวรีย์ช้างเผือกให้เพื่อนจาก ต่างจังหวัดฟัง					

หมายเหตุ แบบทดสอบที่เหลือนี้อยู่ที่ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตกลาง ประสานมิตร

ภาคผนวก ข

ตารางวิเคราะห์ข้อทดสอบ และแบบสอบถาม

ค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัด
ความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่

ข้อที่	P	r	ข้อที่	P	r
1	.36	.58	21	.48	.52
2	.65	.36	22	.47	.66
3	.34	.21	23	.42	.27
4	.38	.35	24	.28	.36
5	.77	.44	25	.45	.69
6	.68	.25	26	.69	.39
7	.49	.49	27	.76	.34
8	.24	.38	28	.33	.25
9	.63	.28	29	.64	.48
10	.31	.24	30	.73	.40
11	.25	.30	31	.61	.28
12	.23	.26	32	.22	.64
13	.34	.21	33	.81	.56
14	.54	.62	34	.21	.21
15	.65	.36	35	.44	.28
16	.73	.32	36	.71	.35
17	.40	.27	37	.81	.22
18	.21	.46	38	.26	.32
19	.30	.30	39	.47	.58
20	.77	.44	40	.71	.68

ข้อที่	P	r	ข้อที่	P	r
41	.59	.31	46	.70	.28
42	.58	.41	47	.69	.22
43	.25	.30	48	.62	.43
44	.79	.25	49	.47	.72
45	.69	.70	50	.33	.25

ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นใน
จังหวัดเชียงใหม่ = 0.91

ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
ในจังหวัดเชียงใหม่

ข้อ	t	ข้อ	t	ข้อ	t
1	4.23	20	2.93	39	6.11
2	4.52	21	3.45	40	6.56
3	5.12	22	2.40	41	4.00
4	5.75	23	6.12	42	4.13
5	3.87	24	6.67	43	3.41
6	5.00	25	6.35	44	3.17
7	3.84	26	6.00	45	5.91
8	5.67	27	8.72	46	5.65
9	3.53	28	5.11	47	7.37
10	2.96	29	8.80	48	4.87
11	5.39	30	5.45	49	4.00
12	5.50	31	3.08	50	4.17
13	4.57	32	7.29	51	5.71
14	2.30	33	4.80	52	4.00
15	3.15	34	4.55	53	5.05
16	4.15	35	4.00	54	2.67
17	4.53	36	4.25	55	6.67
18	2.43	37	4.00	56	5.67
19	5.11	38	3.38	57	3.62

ข้อ	t	ข้อ	t	ข้อ	t
58	10.12	62	2.57	66	5.00
59	8.30	63	3.40	67	3.71
60	4.17	64	5.27	68	4.63
61	9.45	65	3.48		

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นใน
จังหวัดเชียงใหม่ = 0.96

ภาคผนวก ก

โครงการสอนความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
ในจังหวัดเชียงใหม่

โครงการสอนความรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม
1	1.สาขาศิลปะ 1.1 วรรณกรรม พื้นบ้าน 1.1.1 ปริศนา คำทาย -ความเป็นมา ของการเล่น ปริศนาคำทาย -คุณค่าที่แฝงอยู่ ในการเล่นทาย ปริศนา -วิธีการเล่น -ตัวอย่างปริศนา คำทาย	1.นักเรียนสา- มารบบอกคุณค่า ของการเล่น ปริศนาคำทาย ได้ 2.นักเรียนสา- มารบบอกถึง สิ่งที่ได้รับจาก ปริศนาคำทาย บางประการ ได้ 3.นักเรียนสา- มารบบอกวิธี การเล่นปริศนา คำทายได้	1.ครูตั้งปริศนาให้นักเรียน หาคำทาย แล้วผลัดให้ นักเรียนตั้งปริศนาทาย ครูสลับกันฝ่ายละ 1 คำถาม 2.ครูกล่าวนำถึงชีวิตความเป็น อยู่ของคนในสมัย ก่อน เปรียบใช้ในชีวิต ประจำวัน เป็นเหตุหนึ่ง ที่คนนำมาตั้งปริศนา ทายกันเวลาว่าง 3.ยกตัวอย่างปริศนาคำ ทายบางข้อที่แสดงถึง ความสามารถในการ ใช้คำ สิ่งที่มองเห็น ในชีวิตประจำวันมา ทาย	

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ท่ามกลางแฟ้ม
			4.ถามนักเรียนว่าเคยเล่นหรือไม่ และมีวิธีการเล่นอย่างไร ให้นักเรียนช่วยกันตอบ 5. นักเรียนและครูช่วยกันสรุปถึงความเป็นมาของการเล่นปริศนา 6. แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ผลัดกันเล่นปริศนาคำทาย 7. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปสิ่งที่ได้จากการเล่นปริศนาคำทาย	เหมือนกับกลุ่มสอนในห้องเรียน
2	1.1.2 เพลงพื้นบ้าน 1.1.2.1. ซอพื้นเมือง -ประวัติความเป็นมาของการซอ	1.นักเรียนสามารถบอกถึงคุณค่าของเพลงซอพื้นเมืองได้	1.วิทยากรขับตัวอย่างเพลงซอให้นักเรียนฟังหนึ่งทำนอง แล้วถามนักเรียนว่าเพลงที่ได้ยินนี้เรียกว่าเพลงอะไร	พานักเรียนไปที่บ้านครูซอ ส่วนวิธีการถ่ายทอดเหมือนกลุ่มในห้องเรียน

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม
	-ลักษณะและวิธีการขอ -ทำนองของการขอ -เครื่องดนตรีที่ใช้ในการขอ -คุณค่าของเพลงขอพื้นเมือง	2. นักเรียนสามารถบอกประวัติความเป็นมาของการขอพื้นเมืองได้ 3. นักเรียนสามารถบอกลักษณะสำคัญของเพลงขอพื้นเมืองได้ 4. นักเรียนสามารถบอกวิธีการเล่นขอและทำนองที่ใช้ในการขอได้	2. วิทยากรเล่าประวัติความเป็นมาของการขอ วิธีการขอ และ โอกาสที่เล่น 3. วิทยากรสาธิตการขอทำนองต่าง ๆ พร้อมทั้งบอกถึงวิธีการใช้ทำนองต่าง ๆ ในการขอ 4. แบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ให้ช่วยกันสรุปความสำคัญต่าง ๆ ของการขอในหัวข้อ -ประวัติความเป็นมา -วิธีการขอเครื่องดนตรี -ทำนองขอและวิธีการใช้ทำนองต่าง ๆ -เครื่องแต่งกายเวลาเล่น, สถานที่เล่น	

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ท้ายพักแรม
1.30	1.2 ฟ้อนรำ 1.2.1 ฟ้อนเล็บ -ความเป็นมาของการฟ้อนเล็บ -การแต่งกายเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบในการฟ้อน -บทขับร้องทำนองต่าง ๆ ของการฟ้อน -คุณค่าของศิลปะการฟ้อน	1. นักเรียนสามารถสรุปถึงคุณค่าของศิลปะการฟ้อนเล็บได้ 2. นักเรียนสามารถบอกทำนองต่าง ๆ ของการฟ้อนเล็บได้ และสามารถแสดงท่าทางท่าของการฟ้อนได้	5. นักเรียนและครูช่วยกันสรุปลักษณะสำคัญและคุณค่าของเพลงผ่อ 6. วิทยาการข้อตัวอย่างเรื่องเจ้าสุวัตร-นางบัวคำ 1. เปิดเทปเพลงฟ้อนเล็บให้นักเรียนฟัง วิทยาการถามว่า เพลงนี้คือเพลงอะไร ให้นักเรียนตอบ 2. วิทยาการเล่าประวัติความเป็นมาของการฟ้อน ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่สมัยของพระยาตากสินราชินี จนถึงปัจจุบัน 3. วิทยาการเปิดเพลงฟ้อนเล็บพร้อมสาธิตท่าทำต่าง ๆ จนจบเพลง	เวลาเล่นแอมป์ไฟ วิทยาการมาขับข่อตัวอย่างเรื่องเจ้าสุวัตร-นางบัวคำ 1. ก่อนเวลาเล่นแอมป์ไฟเปิดเพลงฟ้อนเล็บเบา ๆ 2. วิธีการถ่ายทอดเหมือนกับกลุ่มสอนในห้องเรียน

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ภายนอก
	-โอกาสที่แสดง	3.นักเรียนสามารถบอกถึงลักษณะสำคัญ ของศิลปะ การ ฟ้อนเล็บได้	4.วิทยาการถามสรุปถึง ท่าท่าต่าง ๆ ให้ นักเรียนช่วยกันตอบ 5.ให้ดูรูปภาพท่าท่าบางท่า แล้วถามนักเรียนว่า แต่ละภาพคือท่าท่าใด ของการฟ้อน 6.ถามนักเรียนว่าเคย เห็นแสดงการฟ้อนเล็บ ในโอกาสใดบ้าง 7. ให้นักเรียนช่วยกัน สรุปว่าการฟ้อนเล็บมี คุณค่าหรือไม่อย่างไร	
1.30	1.3 จิตกรรม 1.3.1 ภาพ เขียนฝา ผนังใน วัดพระ สิงห์	1.นักเรียนสามารถ บอกถึงคุณค่า ของภาพเขียน ได้	1.ฉายสไลด์ภาพเขียน ฝาผนังในวัดพระสิงห์ ให้นักเรียนดู 4 ภาพ แล้วถามว่าเคยเห็น ภาพเหล่านี้หรือไม่ และภาพนี้อยู่ที่ใด	1. พานักเรียนไปชม ภาพเขียนจริง ๆ 2. วิทยาการบรรยาย เช่นเดียวกับที่สอน ในห้องเรียน

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม
	-ความเป็นมาของ ภาพเขียน -ลักษณะความงาม ของภาพเขียน -เนื้อเรื่องของ ภาพ -คุณค่าของภาพ	2.นักเรียนสามารถเล่าถึง ประวัติความเป็นมาของ ภาพเขียนได้ 3.นักเรียนสามารถ บ. ลักษณะ ที่แตกต่างกัน ของภาพเขียน ในวัดพระสิงห์ จากภาพเขียน ที่อื่นได้ ซึ่งถือเป็น ลักษณะ เฉพาะของช่าง ลานนา	2.วิทยากรเล่าถึงประวัติ ความเป็นมาของภาพ เขียนนี้ให้นักเรียนฟัง 3.ฉายสไลด์ภาพเขียน ให้นักเรียนดูต่อ วิทยากรอธิบายแต่ละ ภาพถึงศิลปะความงาม ของภาพ การใช้สี วิธีการวาด เนื้อหา ของภาพ และคุณค่า ของภาพให้นักเรียนฟัง 4.ให้นักเรียนดูสไลด์ ภาพเขียนฝาผนังวัด ใหญ่สุวรรณาราม เปรียบเทียบกับภาพใน วัดพระสิงห์ 5.วิทยากรอธิบายความ แตกต่างของภาพใหญ่ ถึงศิลปะของช่างลานนา 6.ให้นักเรียนช่วยกันสรุป คุณค่าของภาพเขียน	3.ให้นักเรียนดูสไลด์ ภาพเขียนฝาผนัง วัดใหญ่สุวรรณาราม หลังจากที่ไปดูภาพ จริงที่วัดพระสิงห์ มาแล้ว

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ภายนอก
2	2. สาขามนุษยศาสตร์ 2.1 ขนบธรรมเนียมประเพณี 2.1.1 ประเพณีสืบชาติ 2.1.2 ประเพณีเข้านิเทศ 2.1.3 ประเพณีทวนกลองสลาก 2.1.4 ประเพณีเขื่อนเย็น - ความเป็นมาของประเพณีต่าง ๆ - วิธีปฏิบัติกิจกรรมของประเพณีต่าง ๆ - อุปกรณ์ที่ใช้ในประเพณีต่าง ๆ	1. นักเรียนสามารถบอกถึงประวัติความเป็นมาของประเพณีต่าง ๆ ได้ 2. นักเรียนสามารถอธิบายถึงวิธีปฏิบัติกิจของประเพณีต่าง ๆ ได้ 3. นักเรียนสามารถบอกถึงเทศกาลของประเพณีต่าง ๆ ได้ว่ามีในช่วงเวลาใด	ประเพณีสืบชาติ 1. ฉายภาพสไลด์พิธีกรรมของพิธีสืบชาติตนให้นักเรียนดูจนจบแล้วถามว่าภาพที่ให้อู่อคือภาพของการทำพิธีอะไร 2. ครูถามนักเรียนว่าเคยเข้าร่วมในพิธีเหล่านี้บ้างหรือไม่ และมีประวัติความเป็นมาอย่างไรให้นักเรียนช่วยกันตอบ 3. ครูกล่าวสรุปประวัติความเป็นมาของประเพณีสืบชาติบ้าน	เหมือนกิจกรรมสอนในห้องเรียน

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ท้ายพักแรม
		4. นักเรียนบอก คุณค่าที่แฝงอยู่ ในประเพณี ต่าง ๆ ได้	สืบชาติเมือง สืบชาติ คน 4. ครูถามนักเรียนถึง สิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ใน การประกอบพิธี ผู้ประกอบพิธี, เทศกาล - ของการประกอบพิธี 5. ให้นักเรียนช่วยกันสรุป เป็นข้อ ๆ ถึงคุณค่า ของการทำพิธีสืบชาติ แล้วครูจดบนกระดาน ประเพณีอินทขิล 1. ฉายภาพสไลด์พิธีการ แห่พระผ่นแสนห้าและ เครื่องเขินสังเวชเสา อินทขิล ให้นักเรียนดู แล้วถามว่า ชื่อภาพ ของพิธีอะไร 2. ครูถามนักเรียนว่าเคย เข้าร่วมในพิธีเข้า	เหมือนกับกลุ่มสอน ในห้องเรียน

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ภายนอกห้องเรียน
			อินทขิลหรือไม่ และมีประวัติความเป็นมาอย่างไร ให้นักเรียนช่วยกันตอบ 3. ครูช่วยกล่าวสรุปประวัติความเป็นมาของประเพณีเข้าอินทขิล 4. ครูถามนักเรียนถึงสิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบพิธี วันเวลา ที่ทำพิธีนี้ 5. ให้นักเรียนช่วยกันสรุปถึงจุดมุ่งหมายและคุณค่าของประเพณีเข้าอินทขิล ครูจกข้อความที่นักเรียนสรุปบนกระดาน ประเพณีทานกวยสลาก 1. นำภาพของกวยสลากให้นักเรียนดู แล้ว	ข้อ 1 - 4 เหมือนกลุ่มสอนในห้องเรียน

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม
			ถามว่านักเรียนเคยทำ กายสลากเองหรือไม่ 2.ถามนักเรียนว่าใคร เคยไปงานทานกวย สลากบ้าง ให้นักเรียน ผลัดกันเล่าให้ฟังว่าไป ในงานแล้วทำอะไร บ้าง งานทานกวย สลากเริ่มทำกันใน ช่วงใด 3.ถามนักเรียนถึงจุดมุ่ง หมายของงานทาน กายสลากให้นักเรียน ช่วยกันตอบ 4.ครูและนักเรียนช่วยกัน สรุปถึงพิธีกรรม จุด มุ่งหมายและคุณค่าที่ได้ จากการทานกวยสลาก	แต่แบ่งกลุ่มให้ นักเรียนทำกายสลาก เพื่อเข้าร่วมในงาน จำลองเวลาเช้า แคมป์ไฟ

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม
			ประเพณี เชื้อนเย็น 1. ถามนักเรียนว่า เชื้อนเย็นหมายถึงอะไร เคยเข้าร่วมในงาน เชื้อนเย็นหรือไม่ ถ้าใครเคยให้เล่าให้เพื่อน ๆ ฟังว่ามีพิธีอย่างไร 2. ฉายสไลด์พิธี เชื้อนเย็นให้นักเรียนดู และอธิบายแต่ละขั้นตอนตามภาพสไลด์นั้น พร้อมแสดงของแต่ละพิธี 3. เมื่อฉายสไลด์จบให้นักเรียนช่วยกันสรุปขั้นตอนของงาน เชื้อนเย็น แล้วครูถามถึงความหมายของพิธีแต่ละขั้นตอน	เหมือนกับกลุ่มสอนในห้องเรียน

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม
1	2.2 คุณธรรม ปรัชญา 2.2.1 สุภาพ ฉานนา -ประวัติความเป็นมา -คุณค่าของ สุภาพฉานนา -ตัวอย่างสุภา ฉานนา	1.นักเรียนสำ- มารทเลาถึง ความเป็นมา ของสุภาฉาน ฉานนาได้ 2.นักเรียนสำ- มารทอธิบาย ความหมาย ของสุภาฉาน ฉานนาได้บาง	4.ครูถามถึงคุณค่าที่ได้ จากการจัดงานเชื่อน เย็นให้นักเรียนช่วยกัน ตอบ สรุป ให้นักเรียนช่วยกัน สรุปถึงสิ่งที่ได้จากการ ทำพิธีของประเพณีต่างๆ แล้วจดลงในสมุด 1.ครูยกตัวอย่างสุภาฉาน ฉานนาขึ้นมาหนึ่งบท เพื่อถามความหมาย 2.ครูอธิบายถึงความ เป็น มาของสุภาฉานฉานนาว่า ส่วนใหญ่ได้มาจากไหน 3.ถามนักเรียนว่าใครเคย ได้ยินสุภาฉานฉานนาบ้าง ได้ยินจากใคร ที่ไหน อะไรบ้าง	เหมือนกับกลุ่มสอน ในห้องเรียน

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม
		3. นักเรียนสำ- มารทบอกถึง คุณค่าของ สุภาวียตลานนา ได้	4. แบ่งนักเรียนออกเป็น 2กลุ่ม ผลัดกันแปล ความหมายของสุภาวีย ตลานนา กลุ่มละ 5 คำถาม 5. ให้นักเรียนช่วยกันสรุป คุณค่าของสุภาวียตลานนา	
2.30	2.3 ประวัติ ศาสตร์ 2.3.1 ประวัตินคร เชียงใหม่ 2.4 โบราณสถาน 2.4.1 วัดโพธา ราม 2.4.2 วัดพระสิงห์ 2.4.3 วัดเชียงมั่น 2.4.4 อนุสาวรีย์ ช้างเผือก 2.4.5 สี่มุมเมือง	1. นักเรียนสำ- มารทอธิบาย ประวัติความเป็นมาของ นครเชียงใหม่ และสถานที่ที่ ต่าง ๆ ตาม เนื้อเรื่อง 2. นักเรียนสำ- มารทบอก ความสำคัญ	1. คุยกับนักเรียนเกี่ยวกับ เชียงใหม่ในเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ประวัติความเป็นมา เป็นมา สินค้าพื้นเมือง ฯลฯ 2. ถามนักเรียนเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมา ของเชียงใหม่ให้ นักเรียนช่วยกันตอบ เพื่อคว้านักเรียนทราบ	1 - 3 เหมือนกับ กลุ่มสอนในห้องเรียน 4. นำนักเรียนไปตาม สถานที่ต่าง ๆ เรียงตามลำดับดังนี้ วัดโพธาราม วัด พระสิงห์ วัดเชียงมั่น ประตูเมือง มุมเมือง หึ่งสี่มุม และอนุสาวรีย์ ช้างเผือก

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ตามที่พักแรม
	2.4.6 ประชุม เมืองเชียงใหม่ -ประวัติความเป็นมาของ นครเชียงใหม่ และสถานที่ต่างๆ -ความสำคัญของ ของโบราณ สถานที่ต่างๆ -การสร้าง เมืองของ พระเจ้าเม็ง รายมหาราช -การทำนุบำรุง เมืองเชียงใหม่ หลังจากเป็น อิสระจากพม่า	ของนคร เชียงใหม่รวม ทั้งสถานที่ ต่าง ๆ ตาม เนื้อเรื่องได้ 3.นักเรียนสา- มารทบอกถึง สิ่งสำคัญ ๆ ในสถานที่ต่าง ๆ ตามเนื้อเรื่อง ได้ 4.นักเรียนมอง เห็นและเข้าใจและสา- มารทอธิบาย ถึงคุณค่าของ นครเชียงใหม่ รวมถึงสถานที่ ต่าง ๆ ตาม เนื้อเรื่องได้	ถึงประวัติเชียงใหม่ มากนักยเพียงไร 3.วิทยากรเล่าถึงประวัติ นครเชียงใหม่ตั้งแต่ เริ่มสร้างจนตกเป็น ของพม่า จนถึงกอบกู้ เป็นอิสระ ทำนุบำรุง จนถึงปัจจุบัน 4. ให้นักเรียนดูภาพ วัดโพธาราม, วัด พระสิงห์ วัดเชียงใหม่ อนุสาวรีย์ช้างเผือก ประชุมเมืองเชียงใหม่ ล้อมเมือง 5.ในขณะที่ให้ดูภาพชุด ของแต่ละสถานที่ วิทยากรอธิบายประกอบ ถึงประวัติความเป็นมา และความสำคัญของ สถานที่เหล่านั้น รวม ถึงสิ่งสำคัญของสถานที่	5.ในขณะนำชมสถานที่ ต่าง ๆ เหล่านี้ วิทยากรอธิบาย ประกอบเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมา ความสำคัญและสิ่งที่ สำคัญของสถานที่ เหล่านั้น 6.วิทยากรชี้ให้นักเรียน เห็นถึงศิลปะความ งามของสถานที่ เหล่านั้น 7.หลังจากพาชมสถานที่ ต่าง ๆ แล้ว กลับมา นั่งพักและคุยกัน เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้ -ถามนักเรียนว่าเคย มาเที่ยวตามสถานที่ เหล่านั้นบ้างหรือไม่

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม
			๖. ถามนักเรียนว่าเคยไปเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ เหล่านี้หรือไม่ และเคยมีความรู้เกี่ยวกับสถานที่เหล่านี้มาก่อนหรือไม่ ๗. ครูถามนักเรียนว่ามีความคิดเห็นต่อสถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้อย่างไร ให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น ๘. ให้นักเรียนช่วยกันสรุปความสำคัญและคุณค่าของสถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้	- เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับสถานที่เหล่านั้นมาก่อนหรือไม่ - นักเรียนมีความคิดเห็นต่อสถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้อย่างไร ให้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ๘. ให้นักเรียนช่วยกันสรุปความสำคัญและคุณค่าของสถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ค่ายพักแรม
1	3.สาขากีฬาและ นันทนาการ 3.1 การละเล่น พื้นเมือง 3.1.1 การเล่น แสง -ประเภทของ การเล่นแสง แสงสี แสง ตะวัน -วิธีการเล่น แสงสีและ แสงตะวัน	1.นักเรียนสามารถ บอกถึงวิธีการ เล่นแสงและ สามารถเล่น แสงได้ 2.นักเรียนสา- มารถบอกถึง ลักษณะของ การเล่นแสงได้ 3.นักเรียนบอกถึง คุณค่าของการ เล่นแสงได้	1.วิทยากรอธิบายถึง ความเป็นมา ประเภท ต่าง ๆ ของการเล่น แสงให้นักเรียนฟัง 2.สาธิตวิธีการเล่นแสง ตะวันและแสงสีโดยใช้ ตารางที่เตรียมไว้ สำหรับการเล่นแสง ประกอบการสาธิต 3.แบ่งกลุ่มตัวอย่าง เป็น 4 กลุ่ม ให้แข่งขันการ เล่นแสง 4.หลังจากการเล่นแข่ง ขันแล้วให้นักเรียนช่วย กันสรุปถึงวิธีการเล่น และคุณค่าที่แฝงอยู่ใน การเล่นแสงนี้	เหมือนกับกลุ่มสอน ในห้องเรียน

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ภายนอกแฟ้ม
1	3.1.2 การเล่นเกม ลูกข่าง -วิธีการเล่นเกม ลูกข่างของเด็กลานนา -ลักษณะพิเศษ ของการเล่นเกม ลูกข่างของเด็กลานนา	1.นักเรียนสามารถบอกถึงวิธีการเล่นเกมลูกข่าง และสามารถเล่นเกมลูกข่างได้ 2.นักเรียนสามารถบอกถึงลักษณะพิเศษในการเล่นเกมลูกข่างของเด็กลานนา ซึ่งต่างจากการเล่นเกมลูกข่างของเด็กภาคอื่นๆ 3.นักเรียนบอกถึงคุณค่าของการเล่นเกมลูกข่างได้	1.วิทยากรถามนักเรียนว่าเล่นเกมลูกข่างเป็นหรือไม่ ถ้าเล่นเป็นแจกลูกข่างให้เล่นเกมลูกข่างให้ดูกัน 2.วิทยากรถามนักเรียนว่าทราบหรือไม่ว่าเด็กลานนาในอดีตเล่นเกมลูกข่างแบบใด และเล่นให้นักเรียนดู 3.ให้นักเรียนเปรียบเทียบวิธีการเล่นเกมลูกข่างกับวิธีที่สาธิตให้ชม และสรุปออกมา 4.แบ่งกลุ่มตัวอย่าง เป็น 4 กลุ่ม แข่งขันการเล่นลูกข่าง	เหมือนกับกลุ่มสอนในห้องเรียน

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ภายนอกแฟ้ม
1	3.2 นิทานชาวบ้าน - เลือเขียน - วิธีปราบลิง - หีมาป่อง	1. นักเรียนบอกถึง คุณค่าที่แฝงอยู่ ในนิทานชาว บ้านได้	1. ครูถามนักเรียนว่าเคย ได้ฟังนิทานชาวบ้าน เรื่องใดมาบ้างให้ บอกชื่อมา และเล่าให้ เพื่อน ๆ ฟัง 2. ครูเล่านิทานตาม เนื้อเรื่องให้นักเรียนฟัง และถามว่าใครเคยฟัง นิทานเหล่านี้มาก่อน หรือไม่ และถามว่า นิทานแต่ละเรื่องให้ อะไรแก่นักเรียนบ้าง แสดงถึงอะไรบ้าง 3. ครูและนักเรียนช่วยกัน สรุปถึงคุณค่าที่ได้จาก นิทานชาวบ้าน 4. ให้นักเรียนผลัดกันออก มาเล่านิทานชาวบ้าน ที่เคยได้ฟังกันมา	เหมือนกับกลุ่ม สอนในห้องเรียน ให้นักเรียนแบ่ง เป็น 4 กลุ่ม เตรียมนิทาน ชาวบ้านกลุ่มละ เรื่อง เพื่อมา เล่าในแอมป์ไฟ

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่กายพักแรม
1.30	4.สาขาช่างฝีมือ 4.1 การทำร่ม กระดาดที่ บ่อสร้าง -ประวัติความเป็นมาของการ ทำร่ม -ลักษณะของร่ม -วิธีการทำร่ม -ศิลปะของการ ทำร่ม	1.นักเรียนสำ- มารถเล่า ประวัติความเป็นมาของการ ทำร่มที่บ่อสร้างได้ 2.นักเรียนสำ- มารถอธิบาย ชบวนการในการ การทำร่มได้ 3.นักเรียนบอก ถึงคุณค่าของ ร่มกระดาดได้	1.นำร่มกระดาดบ่อสร้าง กับร่มเหล็กของผู้ป็น มาให้ให้นักเรียนดู แล้ว ถามว่าร่มไหนสวยงาม กว่ากัน ให้นักเรียน แสดงความคิดเห็น เพื่อชักจูงให้นักเรียน เห็นคุณค่าศิลปะของ ร่มบ่อสร้าง 2.วิทยากรเล่าถึงประวัติ ของการทำร่มที่ บ่อสร้าง 3.ฉายสไลด์क्रमวิธีใน การผลิตร่มที่บ่อสร้าง พร้อมอธิบายประกอบ 4.แสดงตัวอย่างของ จริงของแต่ละขั้นตอน ในการผลิตร่มให้ นักเรียนดู	กิจกรรมการสอน เหมือนกลุ่มสอนใน ห้องเรียน แต่พานักเรียนเข้าชม क्रमวิธีในการ ผลิตร่มตั้งแต่การ ทำกระดาดสา จนสำเร็จออกมา เป็นร่ม ณ ศูนย์ อุตสาหกรรมร่ม บ่อสร้าง ตำบล บ่อสร้าง สนักำแพง หลังจาก นำชมแล้ว วิทยากร จะอธิบายเน้นถึง ศิลปะของการทำ ร่มบ่อสร้าง และ และเหมือนกิจกรรม สอนในห้องเรียน ข้อ 6, 7

จำนวน ชั่วโมง สอน	เนื้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรมสอน ในห้องเรียน	กิจกรรมสอน โดยอยู่ภายนอก
			5. วิเคราะห์อธิบายเน้นให้ เห็นถึงศิลปะของกรม บ่อสร้าง 6. ครูถามสรุปให้นักเรียน ช่วยกันอภิปรายว่ากรม กระต่ายและกรมเหล็ก รูปแบบใดดีกว่ากัน 7. ช่วยกันตั้งครู นักเรียน และวิเคราะห์สรุปคุณค่า ของกรมกระต่าย	

- หมายเหตุ 1. ให้ดูรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อเรื่องความรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่น
ในจังหวัดเชียงใหม่ ในภาคผนวก ง
2. การประเมินผลใหญ่ในภาคผนวก ก

ภาคผนวก ง

วัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่

วัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่

วัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่มีมากมาย แต่ในที่นี้จะศึกษาเป็นบางหัวข้อ แยกประเภทดังที่ปรากฏอยู่ในขอบเขตของการศึกษาทดลอง

1. สาขาศิลปะ (The Arts) ศึกษาในหัวข้อ

1.1 วรรณกรรมพื้นบ้าน

- ปริศนาคำทาย

การเล่นทายปริศนา เป็นการเล่นของเด็กแบบหนึ่ง ที่ทำให้ทราบวิธีการมองโลกของคนในสังคมนั้นว่าเป็นอย่างไร มีการจัดระบบหมวดหมู่ของสิ่งที่พบเห็นเอาไว้ในสมองอย่างไร มีการใช้ข้อมูลที่สะสมไว้ในสมองนั้น สำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างไร

ปริศนาคำทายบางข้อ จะบอกลักษณะของสภาพแวดล้อมในสังคมนั้นได้ และยังมีลักษณะของความคิดความเชื่อของคนในสังคมนั้นแฝงอยู่อย่างมาก ซึ่งสามารถทำให้เข้าใจสภาพชีวิตความเป็นอยู่หรือวัฒนธรรมในสังคมนั้นได้เป็นอย่างดี (อุคม รุ่งเรืองศรี

2523 : 22)

ผู้ถามปัญหาจะกล่าวว่า "อะหยังเอ๊าะ" (อะไรเอ๊าะ) แล้วต่อท้ายด้วยปริศนาคำทาย ถ้าหากผู้ตอบตอบไม่ได้ก็จะกล่าวขอแก้ว่า "เน้า" ผู้ถามก็จะไซ (เฉลย) ให้ทราบ อาจจะคิดคำไขบางตามแต่จะตกลงกัน เช่น อาจคือผู้ที่ตอบไม่ได้เบา ๆ ตามจำนวนที่กำหนด บริเวณหัวเข่า หรืออาจจะให้ผู้ที่ตอบไม่ได้ คืบหน้า กินกล้วย ฯลฯ แล้วแต่ตกลงกัน

ถ้าผู้ตอบ ตอบได้ ก็จะเปลี่ยนเป็นผู้ถามบ้าง สลับกันไปสลับกันมา

ตัวอย่างปริศนาคำทาย ทางลานนาเรียกปริศนาว่า "คำทาย"

ปริศนาที่เกี่ยวกับอวัยวะหรืออาการของคน

อะหยังเอ๊าะ สองพี่น้อง อยู่หลายนันนา (อยู่กันละคานของกันนา)

ตา

อะหยังเอ๊าะ สองพี่น้อง อยู่หลายนจอมปลวก

ยู

อะหยังเอ๊าะ อุ่มลุ่มเท่ารังค้อ เจ้านันผอบหัน (เจ้าของกูเองไม่เห็น)
 อะหยังเอ๊าะ ไฟก่หาย มากก็หาย
 อะหยังเอ๊าะ พอกิน บ่พ้ออาบ
 อะหยังเอ๊าะ ไก่แม่ขาว จับราวลาบซำบ (เกาะสลอนอยู่บนราว)
 อะหยังเอ๊าะ หกขา กินสามปาก
 อะหยังเอ๊าะ ห่อแทบแป้น ไซ่งเข้าจอก หมยอก ๆ เป็นน้ำเซะแพะ

หัวคน
 หายใจ
 น้ำลาย
 หัน
 คนกำลังโดนา
 คนเที่ยวมาก

ปริศนาเกี่ยวกับสัตว์

อะหยังเอ๊าะ ไก่แม่แดง เทงตาฝั่ง
 อะหยังเอ๊าะ เส้าสองเส้า ทาสองแถบ แทบแยบไฟแทบแยบมา
 อะหยังเอ๊าะ สี่ตีนหามแป้น ออกแป้นไฟก่อน

ปลาไหล
 ไก่
 เต่าเดิน

ปริศนาเกี่ยวกับพืช

อะหยังเอ๊าะ สูงเท่าช้าง ออกลูกทางหัว สูงเท่างั่ว ออกลูกทางข้าง
 อะหยังเอ๊าะ บิดทางร่องไธ้
 อะหยังเอ๊าะ เมื่อนอยนุ่งเสื้อขาว เป็นสาวนุ่งเสื้อกอม
 อะหยังเอ๊าะ สูงกว่าน้ำ ต่ำกว่าเรือ
 อะหยังเอ๊าะ เก้าเท่าเรือ ใบห่อเกลือบ่มิต

กล้วย ข้าวโพด
 หน่อไม้
 มะเขือ
 ใบบัว
 มะขาม

ปริศนาเกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ

อะหยังเอ๊าะ สามจุ่มสี่แจ่ง คอกสะแล้งบานใน
 อะหยังเอ๊าะ อุ่มลุ่มเท่ารังหนี่ จะหนี่จะหนี่ชักไ้ว
 อะหยังเอ๊าะ ยกตื่นข้ามหัว เอาตัวลอค
 อะหยังเอ๊าะ ไม่หลักต้นหนอย อยู่กลางหนอง กนโกมมากัดออก
 อะหยังเอ๊าะ โผบตีบคำ เอาผาพาคบาลงเรือน

เตาก่อนเส้า
 เปด
 มุง
 ไม่ปักเต้าปูน
 เครื่องหีบฝ้าย
 กำลังทำงาน

ปริศนาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ

อะหยังเอ๊ะ เช้า ๆ เช้าค่ำ คำมาเรียงราย
อะหยังเอ๊ะ ไม่นานไกล ชามโห่งสามแสน

ดาว
รุ่งกินน้ำ

ปริศนาประเภทเล่นคำ

อะหยังเอ๊ะ ตีบตัง ยอคง
อะหยังเอ๊ะ ไปตึงหมู่ อยู่สองคน
อะหยังเอ๊ะ หูสองหู ขาสองขา เป็นวิบากหนา เอาขาเสียบหู

แว่นตา
แต่งงาน
ปืนโต

- เพลงพื้นบ้าน : ซอพื้นเมือง

ในทางภาคกลางมีการร้องอย่างหนึ่ง คือ "ลำตัด" ที่หญิงชายใช้ปฏิภาณโวหารโต้ตอบกัน ประกอบกับดนตรีมี กรองรำมะนา กรับ ฉิ่ง เป็นต้น ทางภาคอีสานมีการแสดงหมอลำ หมอแคน หรือหมอลำเรื่อง ทางเหนือเรียก "เจี๊ญลาว" ซึ่งมีชายหญิงร้องสลับกัน ดนตรีก็มี แคน เป่ากลองไปช่วย แบ่งเวลาชายหญิงร้องคนละตอน สำหรับภาคใต้มีร้องโน้ห์รา เหล่านี้เป็นศิลปะพื้นเมืองอย่างหนึ่งของแต่ละถิ่นแต่ละภาค แต่บรรดาศิลปะพื้นเมืองที่กล่าวไปแล้วนี้ มีลักษณะคล้ายกับศิลปะพื้นเมืองของไทยภาคพายัพอยู่อย่างหนึ่ง คือ "ซอ" หรือ "ซอพื้นเมือง"

ประวัติความเป็นมาของซอพื้นเมือง

ซอ เป็นเครื่องที่นิยมกันมากทางลานนาไทย เป็นลำนำน่าเพลงอย่างหนึ่งที่นักร้องชายหญิงร้องกันมาแต่โบราณกาลแล้ว นักร้องเพลงซอนี้ทางเหนือเรียกว่า "ช่างซอ" ซอนี้เรียกกันทั้งชายและหญิง ช่างซอทั้งหลายจะต้องเป็นผู้มีปฏิภาณโวหารดี และมีความรู้ดีในระเบียบประเพณีต่าง ๆ ตลอดจนเป็นผู้ที่มีความสามารถในทางกวีด้วย เพราะบางครั้งต้องแข่งขันกัน ใครมีความรู้ความสามารถดี ย่อมเป็นผู้ชนะและได้รับยกย่องกว่าช่างซอคนอื่น ๆ ทำให้อาชีพของตนก้าวหน้ากว่าพวกเดียวกัน

ข้อนี้เป็นบทร้องของไทยทุกเผ่า ต่างแต่ลักษณะลีลาการขับร้องและดนตรีเท่านั้น (สุนันทา ไสรัจจ์ 2516 : 115) การขอทางภาคเหนือมีชายหญิงร้องสลับกัน ทางเหนือเรียกว่า "คู่กอง" คือ ชายขอครึ่งหนึ่ง หญิงครึ่งหนึ่งสลับกันไปจนกว่าจะปลงหรือจนบทหนึ่งหรือตอนหนึ่ง

กำนิคข้อพื้นเมือง

ลักษณะการเรียบเรียงร้อยถ้อยคำที่ใช้กับขอ เป็นระเบียบเหมือนกับห่วงโซ่ คือ มีสัมผัสคล้องจองกันไป ลักษณะเช่นนี้พอเทียบกับ กลอนแปด ฉะนั้นพอจะอนุมานว่า คงจะถือกำเนิดมาเช่นเดียวกับกลอนแปดและวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ ทำนองเดียวกันกับ เพลงยาวทางภาคกลางนั่นเอง

ลักษณะและทำนองขอประเภทต่าง ๆ

ทางลานนาไทย การขอนับเป็นศิลปะที่มีความสำคัญและต้องใช้เทคนิคสูงมาก เพราะมีทำนองและวิธีขอหลายแบบ ซึ่งช่างขอจะต้องทราบเมื่อผู้ฟังปรารภนาจะฟัง ทำนองไหนก็สามารถขอให้ฟังได้ ทำนองที่นิยมกันในขณะนี้คือ

1. ขึ้นเชียงใหม่	2. ละม้ายจะปู
3. ละม้ายเชียงแสน	4. เพลงอ้อ
5. เพลงเงี้ยว	6. เพลงหม่า
7. พระลอเค็งคอง	8. ปันฝ้าย
9. เพลงอ้อลูก	10. ซอยื่น
10. กำไคลง	

1. ขึ้นเชียงใหม่ เป็นทำนองขอบทแรก โดยมากใช้เป็นบทไหว้ครูหรือเริ่มเรื่องราวปรารภเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ช่างขอได้มาขอเนื่องในงานนั้น ตัวอย่าง

"... เถิงดาววันลงแสง พี่จะชวนเมียชกขอมแพงเข้าสู่ป่าไม้คองหนาน้องเฮย
เถิงเมื่อดาววันลงแสง พี่จะชวนเมียแพง เข้าสู่ป่าไม้คองคำ ไปผ่อสั่วสรรพในป่าไม้คองคำ
มาเตอะ แม่มอน ตาข่า เขาจะเขาคองกำ กงคำป่าไม้..."

คำแปล : สายัณห์ตะวันเย็น พี่พามาเที่ยวเข้าไปเที่ยวในป่าใหญ่ นองเอย เวลาตะวันรอน ๆ แล้วพี่จะพาเที่ยวป่ากันเพื่อดูสรรพสัตว์ในป่าใหญ่ มาเถอะน้องผู้มี ดวงตาอันดำชลัย เราทั้งสองจะสู่ป่าคงพงพิกันแล้ว

2. ห่านองจะปู เป็นห่านองช่อของคนไทยเผ่าหนึ่ง ทางลานนาไทยเรียกว่า ชาวจะปู มีลิลาเสียงอ่อนหวานไพเราะนุ่มนวล ช่อห่านองนี้ใช้เสียงเอื้อนอ่อน ๆ เสียงสุดท้ายบาทนุ่มนวล ไม่ขึ้นสูงเหมือนห่านองเชียงใหม่ นับว่าเป็นช่อที่ไพเราะนิยมกันมาก ห่านองหนึ่ง ตัวอย่าง

"... ปีเดือนใดจ่า จะได้ข่าวบ้านทามาเป็นผัวขวัญ กำหนดยชาวสันป่าย่าง ๓ จะมัดติดดอก ๓ จะผูกติดหลัง ๓ หมายจะกั้นนายมาติดแก้กันถึงเจ็ดวันจะหื้อรันเข้า กาบแปด วันชื่อนาฎมาฟัง..."

คำแปล : ปีใดเดือนใดนะ น้องจะได้ข่าวบ้านทามาเป็นผัวขวัญ (ข้างช่อ) ชาวสันป่าย่างจะผูกติดไว้กับอก จะผูกให้แนบสนิทติดกับไหล่เอาจนถึงเจ็ดวัน จึงจะให้ รับประทานข้าวมือที่แปด ฟังไว้ให้ดี

3. ละม้ายเชียงแสน หลังจากที่ได้อ่านห่านองจะปูสองสามบทแล้ว ข้างช่อจะ เปลี่ยนไปช่อห่านองอื่น จะต้องขึ้นห่านองเชียงแสนหรือละม้ายเชียงแสนหรือจ้อยเชียงแสน ถ้า ช่อบทนี้เป็นห่านองของชาวเชียงแสนมาก่อน การเปลี่ยนช่อห่านองต้องกลับมาว่า ห่านองนี้เสียก่อนทุกครั้ง เป็นเสมือนชุมทางรถไฟที่จะต้องผ่านเสมอ ดังตัวอย่าง

"... ดวงดาวยังอยู่ฟ้า จักเลือกเอาแก่นไม้ ๓ ปลาเหยื่อนน้อยเหยื่อน น้อย อยู่ในไซ จะเลือกเอาตัวและเตนอกกล้า ๓ นายเป็นลูกไฟ เมียไฟ มาเบิ่งใจตัวข้า บ่กลางจุพอช้างที่เมาลม..."

คำแปล : ดวงดาวดาราตาฟ้า (หมายถึงสาวเจ้าทั่วไป) ที่จะเลือกเอาดวง ที่สุกสกาที่สุด (เลือกคนสวย) ปลาไหลอยู่ในไซที่จะเลือกเอาตัวที่สุกชน น้องนางเป็น ลูกไฟ เมียไฟทำไมมาหลอกที่หลุมหลง รักน้องอย่างนี้..."

4. ห่านองเพลงฮื้อ เพลงฮื้อเป็นห่านองอีกอย่างหนึ่ง มีเสียงฮื้อข้างปลายเบา ๆ

เช่น อ้อ อ้อ อ้อ อ้อ อ้อ อ้อ อ้อ อ้อ อ้อ เป็นทำนองที่ค่อนข้างยาก แต่เป็นชื่อที่ไพเราะ โดยมากนิยมขอประวัติเรื่องราวต่าง ๆ เช่น ขอเกี่ยวกับนิทานดาววิไลน้อย ขอข้าหยอ ขอเทวทูต ขอสุริยวงศหงส์มาตย์ เป็นต้น ตัวอย่าง

"... ก้อยฟังยังก่อนเถอะเจ้า, ข้างจักเลาเลาเลาเหงา, คำนี้ออกจาก ในธรรมตามที่เพื่อนเล่าไว้ ข้าเจ้าใคร่จ้อใคร่จ้อ, ก่อนได้มาจากในธรรม มาเป็นระบำ เพลงอ้อ คำนี้เป็นคำดาววิไล ตามที่ข้าเคยจำเคยจ้อ..."

คำแปล : ฟังเถะเจ้าข้าเอ๋ย ข้างจักเลาประวัติแต่ต้นที่มาจากพระธรรม ถิ่นภักดิ์ ตามที่เขาเล่าลือกันมา ใคร่จ้อไว้ เอมาร้องเป็นเพลงอ้อ เรื่องนี้เป็นเรื่องดาววิไล (ดาวลูกไก่) ข้าใคร่จ้อจามา

5. เพลงเงี้ยว เพลงเงี้ยวเป็นลำนำชื่ออย่างหนึ่งของไทยเหนือ เข้าใจกันว่า ได้ทำนองมาจากไทยใหญ่ แล้วนำมาดัดแปลงให้เข้าลิลาของปี และการขอของท้องถิ่น เนื้อร้องต่าง ๆ แต่งขึ้นตามฉันทลักษณ์ของกวีทางภาคนี้ ลักษณะที่แตกต่างไปจากของเดิมก็คือ ท่วงทำนองไทยใหญ่นิยมร้องเพลงนี้เข้ากับการตีกลอง "มองเบิ่ง" หรือ "มองลาว" เวลามี งานรื่นเริงมหกรรมต่าง ๆ เช่น งานปอยหลวง งานบวชนาค และงานทำบุญต่าง ๆ เนื้อร้องกลองไประยะหนึ่งก็ร้องเพลงขึ้นมาบทหนึ่ง พร้อมกับโห่กลับไปเป็นระยะ ๆ นับเป็นที่สนุกสนานอย่างยิ่ง เนื้อร้องเป็นคำเกี่ยวกับพาราสิกันก็มี เป็นคำกล่าวเพื่อสวัสดิมงคล เช่น คำเรียกขวัญลูกแก้ว (เรียกขวัญนาค) เป็นต้น

บทร้องประกอบด้วย 1. บทขึ้น 2. บทรอง หรือ 3. บท

"... สรรพเคราะห์ราย หือชดเคลื่อนค้ายออกจากอัดตา

ออกจากกายาพระลูกแก้วเจ้า รับเร็วไวแต่เล่า

หือตกลงไป ประคิติประเดี้ยว

คำแปล : เเคราะห์ร้ายทั้งมวลให้ตกลงจากกายพระลูกแก้ว จงรีบตกลงไปทันที

ทันใด

6. ขอบ้านฝ้าย เป็นทำนองขอโบราณเหมือนกับล่องน่าน ทั้งนิยมขอในหมู่ชนชาว

จังหวัดน่าน แพร่ และประเทศลาวเหมือนกัน ระดับเสียงดนตรีคล้ายเพลง "ป๋มเหม็น" ซึ่งเป็นเพลงหนึ่งในหลายเพลงของพื้นเมือง และนำมาขอเข้ากับบทหรือทำนองนี้ มีบทขึ้นบทหนึ่ง บทรับหรือบทรอง 4 - 5 บท ระหว่างบทมีเนื้อคำนำกล่อไปด้วย นับเป็นชื่อที่ไพเราะอย่างยิ่ง ทำนองหนึ่งของภาคเหนือ ตัวอย่าง

พี่จะพาน้องรัก	ไปแอ่ว หาญาติกา
พี่จะพาโนจา	ไปแอ่วบ้านไต
ไปเจ้าพี่ไป	ไปแอ่วหนไกล
สองคนกับพี่	
ทั้งสองคนเข้า	ไปแอ่วตวยกัน
ยอศรีสุพรรณ	ไปกับตัวอายพี่
อ้อ อ้อ อ้อ อ้อ	อ้อ อ้อ อ้อ อ้อ
อ้อ อ้อ อ้อ อ้อ	อ้อ อ้อ อ้อ อ้อ

7. เพลงอ้อลูก เพลงอ้อลูก หรือเพลงกล่อมเด็ก เพลงชนิดนี้มีกันทุกชาติทุกภาษากวามมุ่งหมายจะเหมือนกัน คือ

1. เพื่อจะให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน
2. เพื่อให้เด็กเกิดความรู้ หรือรู้สึกถึงความนุ่มนวลอ่อนโยนของน้ำเสียง

ลิลลา

3. เพื่อให้เด็กหลับง่าย

ทางล้านนาไทย คือ ภาคเหนือนี้ มีเพลงกล่อมเด็กอยู่มากทั้งที่เป็นบทร้องและบทล่านำ บทร้องมีเนื้อคำต่าง ๆ ขณะที่เด็กเล่นชิงช้าทางเหนือ เรียกว่า "คำลิลจุงจา" พอจะจำแนกออกเป็น 3 ทำนอง คือ

1. ทำนองอ้อ
2. ทำนองกาพย์
3. ทำนองเสนาะ

เพลงอี๊ ใช้ร้องกล่อมเด็กขณะตื่นนอนเปล ทางเหนือเรียกว่า "นอนอู"
ไกวเปล ทางเหนือเรียกว่า "ไกวอู" ขณะที่พี่เลี้ยงไกวอูนั้น กร้องกล่อมเด็กไปด้วย
ขณะที่ร้องเพลงก็มีอี้อ่านำกล่อไปด้วยตามจังหวะร้องนั้น

เมื่ออี้อ่านำแล้วก็แทรกบทร้องเข้าไปตามจังหวะอี๊ ว่ากลับไปกลับมา
จนกว่าเด็กจะหลับ เพลงอี๊นี้ ถ้าหญิงหรือชายที่เสียงเพราะร้อง ฟังแล้วทำให้เกิด
จินตนาการ และเป็นยานอนหลับได้อย่างวิเศษ

ท่านองภาพย์ ว่าเป็นท่านองภาพย์หรือแหล่งอย่างที่พระศัณห์มหาชาติ
กล่าวเหล่านี้แต่งเป็นท่านองที่น่าจะได้มาจากในวัด คือ พวกที่บวชแล้วสึกออกมาแต่งงาน
จึงนำเอาลำนำนัธรรมมากล่อมลูก และแต่งเนื้อเพลงร้องกันเรื่อยมา

บทเพลงท่านองเสนาะ เวลาเด็ก ๆ ลีกลุงจาหรือนั่งชิงช้า ผู้ใหญ่จะสอน
เพลงให้ร้องกันเล่น เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เนื้อร้องนั้นมีคำที่เป็นคติ
หลายประการ เช่น ทำให้เด็กรักแม่ รักพ่อแม่พี่น้อง ตลอดถึงมีทัศนคติที่ดีต่อประชาคม
เป็นส่วนรวมด้วย

การแต่งเพลงให้เด็กร้องขณะที่นั่งชิงช้า นอกจากจะให้เป็นความสนุกสนาน
เพลิดเพลินแล้ว ยังมีทางการเมืองเข้ามาด้วย ในสมัยที่ลัทธิชาตินิยมไทยตกอยู่ในความ
ปกครองของพม่า คนไทยที่เป็นหัวหน้ากบฏอิสรภาพ อาศัยคำที่เด็กร้องนี้เป็นเครื่อง
นัดหมายสำหรับกระทำการเพื่อบ้านเมือง เพราะไม่ให้เป็นที่สงสัยแก่ข้าศึก

อีกประการหนึ่ง บทร้องบางบทเกี่ยวกับคติธรรมของชีวิตด้วย เช่น กล่าวถึง
การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เมื่อเด็กจำ โตเป็นผู้ใหญ่สามารถพิจารณาเข้าใจได้ทำให้รู้ความ
เป็นจริงของสังขารทั้งปวง อีกประการหนึ่ง ก็ชอบแต่งเรื่องราวที่ต้องการปฏิรูปสังคม
ที่เน่าเฟะ เพราะการประพาดินนอกถิ่นนอกทางของชาวบ้านชาวเมือง ให้หันมาประพฤติ
อย่างถูกต้องต่อไป บทเพลงดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์ไม่น้อยทีเดียว (สุนันทา ไสรจักษ์

8. ซอพระลอหรือท่านองล่องน่าน ที่ชื่อว่าซอพระลอ เพราะคนโบราณนิยมเอาเรื่องราวของพระลอมาเขียนให้ช่างซอ บางแห่งกล่าวว่าท่านองล่องน่าน คนทั่วไปเรียกว่าซอพระลอ ซอท่านองนี้ไพเราะมาก เพราะมีลีลาเสียงสูงต่ำ อ่อนช้อยวิไลราคนิยมแต่งซอท่านองนี้ในการยอพระเกียรติกษัตริย์ พรรณนาความงามของธรรมชาติ เช่น ชมนกชมไม้ ขอความที่ต้องการให้คนฟังเกิดความสงสารและเห็นใจ ก็มักแต่งเป็นท่านองนี้ ในบทร้องรำถ้อยใจยากี่ใช้ท่านองนี้เหมือนกัน

ตัวอย่าง

ดวงดอกไม้แบ่งบานสลอน	ฝูงภมรแม่ผึ้งสอดไซ้
ดอกพิกุลของพัตินไต้	ลมพัดไม้มาสู่บ้านตู
รู้แนชัศคูโสศสองหู	ว่าสีชมพูเพื่อนบ้ำเฝ้าเนิง
เฝ้ามันตายปลายมันเล็ง	เฝ้ามันเนิงปลายไถนตายแนว
ดอกพิกุลก็คือดอกแก้ว	จะเป็นของเพื่อนไปแล้วหนอ
	จากซอใจยาแว่นแก้ว

9. ซอเมืองน่าน ซอท่านองนี้เป็นของไทยเดิมท่านองหนึ่ง ซึ่งนิยมร้องกันที่จังหวัดแพร่-น่าน ตลอดถึงหลวงพระบาง เวียงจันทน์ ประเทศลาว เข้าใจกันว่าเป็นท่านองประจำเผ่าไทย เผ่าใดเผ่าหนึ่ง ท่านองร้องคล้ายซอจะปู้ แต่ปลายบทร้องสูงกว่าระดับเสียงเท่ากับเพลงเงี้ยว บทสุดท้ายลงเสียงอย่างซอเซียงใหม่ จะต้องรู้จากการฟังข้างซอจริง ๆ ที่ต่างกันอีกอย่างก็คือ ไม่ลง "จิมและนา" อย่างซอเซียงใหม่ ตัวอย่าง

"... ถ้าวานองรัก	ยังสาวมีภักดิ์
บ่อนายบ่ແນງ	พี่ตั้งรักตั้งแ่ง
ไคคิตไคผั้น	เมื่อปีขึ้นปีแล้ว"..."

คำแปล : ถ้าวานองรักยังสาวมีภักดิ์ ไม่นายແນງเกลียดชังแล้วข้านี้แหละทำให้พี่รักเจ้าคิตผั้นมา เป็นเวลาขวบปีแล้ว

10. ซอฮั่น เป็นซอที่มีขึ้นเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมาเอง เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระ

พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเชียงใหม่ พระราชชายาเจ้านครราชสีมา ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้ให้ท้าวสุนทรพจนกิจภักดิ์ประจำคุ้มเชียงใหม่แต่งตั้งสำหรับขอ เป็นการรับเสด็จและสรรเสริญพระเกียรติพระปกเกล้าฯ ท่วงทำนองแปลกไปจากข้อทั้งหลาย มีจังหวะทำนองไพเราะและมีระเบียบยิ่ง เหมาะกับการขอพระเกียรติโดยแท้

บัญญัติ แต่งทีละ 2 บท วรรคแรกมี 3 คำ วรรคต่อไปอีก 7 วรรค มีวรรคละ 4 คำ บทแรกจะมีโท 2 ศรี 1 จัตวา 1 เอก 1 บท บทที่ 2 มีโท 2 ศรี 1 เอก 1 บท ข้ออื่นทุกบทจะต้องจบด้วยเสียงเอกเสมอ

นอกจากขับขอแล้ว เพื่อเป็นการเพิ่มรสชาติขึ้นอีก จึงมีการพ้องประกอบ เราเรียกว่าพ้องประกอบขอ การพ้องประกอบนี้ เป็นไปตามเนื้อเพลง ทำพ้องส่วนมากเป็น ทำแปลง จากทำรำแม่บทเป็นการแสดงแบบพื้นเมือง ในสมัยโบราณแสดงตามในคุ้มหลวง ต่อมารับแขกต่างบ้านต่างเมืองของชาวภาคเหนือ ในสมัยนั้นยอมรับเหมือนกันในการต้อนรับ เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ ผู้พ้องจะมีทั้งหญิงและชาย เป็นจำนวนมาก ศิลปะการรำนี้อยู่ที่ความ พร้อมเพรียงและความอ่อนช้อยของผู้นำเป็นสำคัญ รำตามเนื้อร้อง ซึ่งแต่งเนื้อร้องขึ้นเอง แต่ใช้ทำนองขอพระลอ

โอกาสที่แสดง

ในการขับขอธรรมดาตามท่วงทำนองดังกล่าว (ยกเว้นพ้อง) จะมีปรากฏอยู่บ่อย ๆ ในปัจจุบันเป็นที่นิยมสำหรับผู้สูงอายุและหนุ่มสาวพื้นบ้านทางเหนือจริง ๆ ที่เห็นชัด คือ

1. ทำบุญขึ้นบ้านใหม่
2. การอุปสมบท หรือบวชนาค
3. งานสมโภชต่าง ๆ เช่น งานสมโภชพระอุโบสถ
4. เทศกาลอื่น ๆ เช่น งานประจำปี เป็นต้น

สำหรับขอและพ้องประกอบนั้น เดิมแสดงกันในคุ้มในวังของเจ้าเมือง ครั้งต่อมาเริ่มเสื่อมความนิยมลง จนในปัจจุบันนี้เป็นบางครั้งเพื่อต้อนรับเจ้านายชั้นผู้ใหญ่เท่านั้น ซึ่งแต่ก่อนใช้ต้อนรับแขกเมือง

การแต่งกาย

เครื่องแต่งกายหญิง เสื้อแขนกระบอก ทรงรัดรูปเล็กน้อย ผ้าชิ้นยาวกรอมเท้า
หัตถ์คอกไม้ข้างซ้าย กอคล้องพวงมาลัยดอกมะลิ หรือดอกกรัก

เครื่องแต่งกายชาย ใช้เสื้อกางเกง "หม้อฮ่อม" ผาขาวม้าคาดเอว สวมพวง
มาลัยดอกกรัก หรือดอกมะลิ

เครื่องดนตรีที่ใช้

1. ปี่ มีอยู่ 3 ชนิด คือ

1.1 ปี่ซุ่ม 3 หรือปี่ 3. เล่ม ประกอบด้วย ปี่กลาง ปี่แม่ ปี่ก้อย

1.2 ปี่ซุ่ม 4 หรือปี่ 4 เล่ม ประกอบด้วย ปี่กลาง ปี่กลาง ปี่แม่ ปี่ก้อย

1.3 ปี่ซุ่ม 5 หรือปี่ 5 เล่ม ประกอบด้วย ปี่กลาง ปี่กลาง ปี่แม่ ปี่ก้อย ซลุ่ย

หรือสะล้อ (ซอ)

ปี่แม่ เป็นปี่เลาใหญ่ยาวประมาณ 1 เมตร มีเสียงทุ้มกังวานสามารถอู้มหรือ
คุมเสียงทั้งหมดไว้ได้อย่างไพเราะ

ปี่กลาง มีเลาสั้นกว่าปี่แม่ ยาวประมาณ 75 ซม. มีระดับเสียงปานกลาง
มีความสำคัญในการรักษาระบบเสียงให้คงที่ มีความไพเราะกลมกลืนกันไป ทำให้ดนตรีฟัง
เกิดความเพลิดเพลิน

ปี่ก้อย สำหรับเป็นเสียงตัดระหว่างปี่กลางกับปี่แม่ สอดแทรกอยู่ในระหว่าง
เสียงใหญ่กับเสียงเล็กผสมเสียงให้เข้ากันอย่างพอดี ทำให้นักดนตรีประกอบการซอไพเราะขึ้น

2. ฉิ่ง

3. สะล้อ หรือ ซอ

4. ขลุ่ย

สถานที่แสดง

สถานที่แสดงมักยกฐานขึ้นสูงประมาณ 2 เมตร หรือตามแต่ความเหมาะสมของบริเวณ และจำนวนคนสนใจ ทางเหนือเรียก "ผามข่อ" (ความหมาย คือ เวทีที่จะทำการข่อ) สำหรับผู้สนใจจะมาคอยล้อมอยู่รอบ ๆ ปกติจะข่อราว 9.00 - 11.00 น. แล้วหยุดพัก จากนั้นก็ต่อบ่ายหรือไม่มี แล้วตอนกลางคืน ถ้ามีการข่อระยะเวลานาน ๆ ผู้ที่ขืนฟังก็จะเปลี่ยนเป็นนั่งยอง ๆ และหาอะไรรองนั่งฟังกันอย่างจริงจัง ซึ่งบ่อยครั้งที่ช่างข่อจะข่อหยอกล้อกับคนฟัง (หมายถึง ข่อล้อเลียน) ทำให้สนุกสนานกันทั่วทุกคน

จำนวนผู้ข่อ

ปกติจะใช้ฝ่ายชาย 1 คน และฝ่ายหญิง 1 คน อาจจะเพิ่มเป็นชาย 1 หญิง 2 หรือฝ่ายละ 2 คนก็ได้ ตามแต่สมควร

1.2 ฟ้อนรำ - ฟ้อนเล็บ

ฟ้อนเป็นการแสดงพื้นเมือง อันเป็นศิลปะของไทยฝ่ายเหนือ เป็นการรำรำที่แสดงพร้อมกันเป็นชุด ไม่ดำเนินเป็นเรื่องราว ท่าทางที่กริยารำรำบางท่าบางครั้งไม่มีความหมาย นอกจากความสวยงาม (สุนันทา โสรัจ 2516 : 101) แต่บางครั้งมีความหมายตามที่ท่าและบทร้อง ในสมัยโบราณฟ้อนใช้แสดงประกอบพิธีเฉพาะในวันสำคัญในพระราชฐานเท่านั้น เช่น ในอุ้มหลวง ผู้ฟ้อนโดยมากล้วนแต่เป็นเจ้านายเชื้อพระวงศ์ฝ่ายในทั้งสิ้น ศิลปะในการฟ้อนอยู่ที่ความพร้อมเพรียง และความอ่อนช้อยของท่ารำเป็นสำคัญ จำนวนผู้แสดงเป็นหมู่ราว 8 คน บางทีก็แสดงกลางแจ้ง นับเป็น 10 คู่ขึ้นไป เครื่องแต่งกายเป็นแบบชาวเหนือ สลับสีกันอย่างสวยงาม

ฟ้อนที่นิยมในปัจจุบัน ได้แก่ ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฟ้อนลาวแพน ฟ้อนมานมูย เชียงตา ฟ้อนมานมกต ฟ้อนเจิงและตบมะผาบ ฟ้อนดาบ ในที่นี้จะกล่าวเพียงฟ้อนเล็บ

ฟ้อนเล็บ

ฟ้อนเล็บ เป็นการฟ้อนรำที่สวยงามอีกอย่างหนึ่งของชาวไทยทางภาคเหนือ ซึ่ง

เรียกชื่อตามลักษณะของการพ่อน ซึ่งแต่งตัวแบบไทยเหนือ และสวมเล็บยาวทุกคน กระบวนการพ่อนรำก็เหมือนการพ่อนเทียน ต่างกันที่พ่อนเล็บ ผู้พ่อนสวมเล็บยาวทุกนิ้ว เว้นแต่นิ้วหัวแม่มือ ส่วนพ่อนเทียนถือเทียนมือละเล่ม

เนื่องจากภาคเหนือแบ่งออกเป็นหลายจังหวัด วัฒนธรรมต่าง ๆ แม้จะมีส่วนคล้ายคลึงใกล้เคียงกันแต่ก็ไม่เหมือนกันเลยทีเดียว จะมีผิวดินแตกต่างกันออกไป การพ่อนเล็บก็เช่นกัน เช่น พ่อนเล็บของเชียงใหม่ เชียงแสน น่าน จะมีลีลา จังหวะท่าพ่อนรำและการเดินเท้าแตกต่างกันไป เช่น การเดินเท้า ของพ่อนน่าน จะก้าวเท้าเฉไปข้างหลัง และจังหวะการพ่อนจะเร็วกว่าของเชียงใหม่ และดนตรีประกอบจะมีแต่พ่อนเล็บของเชียงใหม่เท่านั้น ที่ใช้ปี่พาทย์ ส่วนจังหวัดอื่น ๆ จะมีเพียง กลอง พี่อง ฉาบ เท่านั้น แต่ที่ถือกันว่ามีท่วงท่าที่สวยงามที่สุดเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายคือ พ่อนเล็บของเชียงใหม่ อันเป็นศูนย์รวมวัฒนธรรมของภาคเหนือ แบบฉบับที่ดีของการพ่อน ได้ รักษากันเป็นแบบแผนในคุ้มเจ้าหลวง จึงเป็นศิลปะที่ไม่ค่อยได้ชมกันบ่อยนักในสมัยโบราณ ความงามอยู่ที่ความพร้อมเพรียงกัน การพ่อนชนิดนี้ได้มาเป็นที่แพร่หลายในกรุงเทพฯ เมื่อคราวสมโภชพระเศวตศุขเขชนกิลกษางเฝ้ากในรัชกาลที่ 7 เมื่อ พ.ศ. 2470 แล้วครูนาฏศิลป์ของกรมศิลปากรได้ไปฝึกหัดจำไว้ ภายหลังนำมาสอนกันสืบมา

การแต่งกาย

แต่งกายเหมือนพ่อนเทียน ผิดกันแต่พ่อนเทียนถือเทียน ส่วนพ่อนเล็บสวมเล็บยาวที่นิ้วทุกนิ้ว เว้นนิ้วหัวแม่มือ

โอกาสที่แสดง

ใช้แสดงในโอกาสต่าง ๆ เช่น ตอนรับแขกเมือง ในงานสงกรานต์ หรืออื่น ๆ

เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการพ่อนเล็บ และพ่อนเทียนมีดังนี้

1. กลอง

2. ปี่

3. ระนาด

4. ซออู้และซอด้วง

บทขับร้องฟ้อนเล็บ

ตีฟ้า ไม่ป่า ... ช่างไซยา โอมองโละ

เลเบี้ยวมะลิ้นไซ มะโหลลา ลำมะแจตีป่าตะแน

ปานปานโตแฉ ... เต เตโลทา ... เตโลทา

กิดเตไซ โกลันเปียว เนโส เอต่าง โมลา

ท่าต่าง ๆ ในการฟ้อนเล็บ

ในการฟ้อนเล็บ มีจังหวะในการฟ้อน 7 จังหวะ และแบ่งท่าร่าออกเป็น 5 ชุด

คือ

ชุดที่ 1 ประกอบด้วยท่า ท่าจีบหลัง (ยุงฟ้อนหาง) ท่าบังสุริยา วันทาขวัญบาน
กัณฑ์ร้อน

ชุดที่ 2 ประกอบด้วยท่า ท่าจีบหลัง ท่าตะเวนเวหา ท่าชักกระบี่ตีท่า
ท่าพระรถยลสาร ท่าผาลาเพียงไหล่ ท่าบัวชูผัก ท่ากัณฑ์ร้อน

ชุดที่ 3 ประกอบด้วยท่า ท่าจีบหลัง ท่าพายเรือ ท่าบัวชูผักแปลง ท่าพิสมัย
เรียงหมอน ท่ากัณฑ์ร้อน

ชุดที่ 4 ประกอบด้วยท่า ท่าจีบหลัง ท่าพรหมสี่หน้า ท่าพิสมัยเรียงหมอนแปลง
ท่าตากปีก ท่าจีบหลังวันทา

1.3 จิตรกรรม - ภาพเขียนฝาผนัง อีโรติก (Erotic) วัตถุพระสิงห์

ซึ่งวาดบนฝาผนังในวิหารลายคำ ภาพนี้วาดในสมัยพระเจ้ากาวิละ ราวต้น
รัชกาลที่ 2 ในครั้งมีการขอม บูรณะวัตถุพระสิงห์ เป็นการใหญ่ ภาพนี้เป็นฝีมือช่างลานนา

มีลักษณะของรัตนโกสินทร์แบบคลาสสิกมาปะปนบ้าง เพราะเกิดการจำแนกอย่างมาจากพระที่นั่งพุทธโธสารรัถ

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวิหารลายคำ เป็นการเล่าเรื่องสังข์ทอง บนผนังด้านขวา และเรื่องหงส์หิน บนผนังด้านซ้าย ภาพจิตรกรรมฝาผนังนี้ ตัวประกอบของเรื่องที่เขียนเป็นคุณธรรมดาสำคัญที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวลานนา เช่น การแต่งตัวประเพณีบางอย่าง เช่น การอุบ่าว-อุสาว การให้เมียขง ใหญ่หรี ต่อบุหรี เก็บดอกไม้ให้กัน เป็นต้น

การจัดภาพ การจัดภาพจิตรกรรมลานนาแปลกมากเพราะไม่ได้วาดเต็มฝาผนัง จะอยู่ในกรอบบนผนัง สูงจากพื้นวิหารราว .50 - 1 เมตร ส่วนบนเริ่มวาดจากลูกกรง เครื่องไม้ไต้เพดานลงมา ที่เสาเป็นลายไทยปิดทอง ส่วนด้านบนและด้านล่าง เป็นกรอบสีน้ำเงินเข้มตัดด้วยสีดำ

การใช้สี วาดด้วยสีฝุ่น ใช้สีแดง สีเขียว สีดำ สีน้ำตาล สีฟ้า สีฟ้านี้นิยมมากในลานนาไทย

การใส่ความรู้สึก ผู้วาดภาพวาดด้วยสำนึกที่ธรรมดาง่าย โดยเก็บเอาวัฒนธรรมความเป็นอยู่รอบ ๆ ตัวมาแสดงไว้ในรูปภาพ การใช้สี, อากัปกิริยา สีหน้า (Expression) ของบุคคลในภาพเต็มไปด้วยความรู้สึก และสอดคล้องกับอาการเคลื่อนไหว นอกจากนี้ ช่างลานนาให้ความรู้สึก ความสำคัญแก่ทุกตัว ไม่ได้เน้นไปที่ตัวเอก ตัวเอกมีเฉพาะการแต่งกายที่ภูมิฐานเท่านั้น

ภาพเขียนนี้ยังแสดงถึงค่านิยมของชาวลานนาอีกด้วย เช่น การสูบบุหรี ชอบใจรักให้บุหรี ใช้เมียขงรับแขก และแสดงถึงการแต่งกายของบุรุษและสตรีด้วย

2. มนุษยศาสตร์ (Humanities) ศึกษาในด้าน

2.1 ขนบธรรมเนียมประเพณี

- ประเพณีสืบชาติ

การ "สืบชาติตา" เป็นจารีตประเพณีพื้นเมืองอย่างหนึ่งของชาวไทยชนวน (คนเมือง) หรือคนภาคเหนือ การสืบชาติตานี้มีทั้งการสืบชาติตาเมือง สืบชาติตา (หมู่) บ้าน และสืบชาติตาบุคคล วัตถุประสงค์ในการทำพิธีกรรมนี้ ก็เพื่อความเป็นสิริมงคล ความเจริญ รุ่งเรือง และความยินดีของบ้านเมือง และบุคคลนั้น ๆ นับเป็นพิธีมงคลวิธีหนึ่ง และพิธีสืบชาติตานี้ เมื่อก่อนจะมีเข้ามาจากศาสนาพราหมณ์แต่ผู้ประกอบพิธีนี้ก็ เป็นพระสงฆ์ เขาคำว่าที่ว่า "พุทธกับไสยต้องอาศัยกัน"

ก่อนที่จะเล่าถึงการทำพิธีสืบชาติตาบุคคล และ (หมู่บ้าน) จะขอนำเอาพิธีการ สืบชาติตาเมืองในสมัยโบราณ เมื่อประมาณ 500 ปีมาแล้วให้ทราบเสียก่อน ซึ่งคัดมา จากปืหนังสือ (สมุดข่อย) จารึกอักษรไทยชนวน ซึ่งได้รับความเอื้อเฟื้อจากคุณคำฟู ชนุนแก้ว เปริยณ. บ้านเมืองผา อำเภอมะริม

พิธีสืบชาติตาเมืองในสมัยโบราณ

การทำพิธีสืบชาติตาเมืองนี้มีมาแต่สมัยโบราณแล้ว วัตถุประสงค์ในการทำพิธี สืบชาติตาเมืองก็เพื่อต้องการให้บ้านเมืองประสบความสุข ความเจริญรุ่งเรืองอุดมสมบูรณ์ ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ด้วยความเชื่อเทพยดาอารักษ์ซึ่งอยู่เบื้องบน จะช่วยอำนวยความสุข ให้สมปรารถนาในเมื่อทำตามพิธีการให้ถูกต้องตามที่เจ้าลัทธิผีสังเทวดา (Animis) ได้วางไว้ ในการทำพิธีสืบชาติตาเมืองนี้ มีปรากฏในหนังสือปืหนังสือ (สมุดข่อย) จารึก ด้วยอักษรพื้นเมืองไทยชนวนถึงการทำพิธีสืบชาติตาเมือง ในสมัยพระเมืองแก้ว กษัตริย์ ล้านนาไทย รัชกาลที่ 13 ในราชวงศ์เมงราย ซึ่งครองราชสมบัติแต่ พ.ศ. 2038 - 2068 ว่า

ก่อนที่จะทำพิธีมีการเตรียมสิ่งของเครื่องบูชาพระเสียบ้านเสื่อเมือง และ แต่งตั้งหัวหน้าผู้จัดทำพิธี ซึ่งมีการทำพิธีหลายแห่งด้วยกัน การจัดเครื่องบูชาครั้งนี้ ชาวดอก ดอกไม้ธูปเทียน ผาขาว ผาแดง เบี้ย 31,300 หมาก 1,300 ชาวเปลือก ชาวสาร หมากพลู กลวย ออย ช่อนอย (คือ ธงสามชายขนาดเล็ก) ธงชัย (คือธง ปฏากผืนใหญ่) สาค (เสื่อ) ไหมหม้อใหม่ ชันดอก (พานดอกไม้ธูปเทียน) ด้วยช่อน

ไม้สำหรับไว้กำสพาน และมีการปล่อยสัตว์ เช่น ปู ปลา กุ้ง หอย เป็นต้น

ส่วนสถานที่และผู้จัดทำพิธีมีดังนี้ แสนต้องแต่งเป็นหัวหน้าทำพิธีกรรมบูชาสืบชาติ เมืองที่กลางเวียงเชียงใหม่ แสนนเป็นหัวหน้าบูชาเทวดารักษ์คอยหลวงเชียงดาว แสนสะหลีเป็นหัวหน้าบูชาเทวดารักษ์ม้งราย ทิพส่วนแรฝ่ายซ้ายเป็นหัวหน้าฝ่ายบูชาพระเจ้าคนท้อ ทิพส่วนแรฝ่ายขวาเป็นหัวหน้าบูชาช่างรอบเจดีย์หลวง 8 เชือก แสนหนังสือ แคนแซกเป็นหัวหน้าบูชาอินทิล (เสาลักเมือง วัดสะคือเมือง อยู่ข้างศาลากลางจังหวัด ปัจจุบัน แต่เสอินทิลนั้น พระเจ้ากาวิละได้อ้ายไปไว้ที่วัดเจดีย์หลวง) พวกช่างแถม เป็นหัวหน้าบูชากุมภกัศที่รักษาเสอินทิล ช่างฝ่ายซ้ายและช่างฝ่ายขวาเป็นหัวหน้าบูชาช่างเผือก 2 เชือก ที่หัวเวียง (คือ รูปช่างเผือกที่ประตูช่างเผือก) พวกพ่อครัวทำการบูชาอารักษ์บึงเมือง นายถะหลามอนมาเป็นหัวหน้าบูชาไมยางกลางเวียง เทรษฐีเป็นหัวหน้าบูชาสะคือเมือง พวกชาวบ้านบูชาท้าวหงส์ มี 4 หอ 4 แห่ง และบูชาพระอินท์ อีก 1 แห่ง หมื่นจิตรเป็นหัวหน้าบูชาบริวารเมืองที่ประตูสวนดอกคานตะวันตก พวกคาบบูชาอายุเมืองที่แจ้งหัวรินคานวันตกแจ้งเหนือ ชาวเจ้าและนักบุญบูชาเดชเมืองที่ประตูช่างเผือกคานตะวันออก แสนเมือง (กำแพงเมือง) แสนขวัญบูชาอุสาเหเมืองที่แจ้งชะค้ำคานตะวันออก พระยาสามล้านบูชามรณะเมืองที่ประตูเชียงใหม่ และประตูแสนปรง พระยาเติกษาบูชากาลกนิเมืองที่แจ้งภูเขียง คานตะวันตกแจ้งใต้ ต่อวีและคำบ่อจ่ายบูชาเทวบุตรองค์ชื่อว่าสุรรัชิตูผู้รักษาประตูช่างเผือก (คือประตูท่าแพ) คานวันออก ต่อออกและช่างประตูใหญ่บูชาเทวบุตรองค์ชื่อ ไชยภูมิผู้รักษาประตูเมืองเชียงใหม่ และแสนปรงคานใต้ ต่อนาหลวงบูชาเทวบุตรองค์ชื่อว่าสุรชาโต ผู้รักษาประตูสวนดอกคานตะวันตก นายกวนและส่วนพิทักษ์ บูชาเทวบุตรองค์ชื่อว่ากันธรัชิตู ผู้รักษาประตูช่างเผือกคานเหนือ

ดังกล่าวนั้นแล้ว ทำให้ทราบได้ว่าในสมัยโบราณ เขามีความเชื่อถือในลัทธิผีลางเทวดา และไสยศาสตร์เพียงไร แต่การทำพิธีกรรมดังกล่าว ก็มีพิธีทางพุทธศาสนาปนอยู่ด้วย คือ มีการนิมนต์พระสงฆ์องค์เจ้าตามวัดต่าง ๆ ที่มีชื่อวัดเป็นมงคลกับบ้านเมือง เช่น วัดเชียงมั่น วัดเชียงยืน วัดชัยมงคล เป็นต้น และอาราธนาพระพุทธรูปเสด็จกมณี (พระแก้วขาว) วัดเชียงมั่น เป็นประธาน ให้บูชาพระธรรมเทศนาสาโลกะลี 3 ผูกที่วัด

ชัยพระเกียรติ ธรรมเทศนาบารมี 1 ผูกที่วัดพระสิงห์ ธรรมเทศนาอุณหิสวิชัย 1
ผูกที่วัดไชยสถานธรรมเทศนานครฐาน 1 ผูกที่วัดโชติการาม โดยนิมนต์พระวัดนั้น ๆ
เทศน์พร้อมกันในเวลาเดียว ที่มณฑปกลางเวียง ส่วนแห่งอื่นอีก 27 แห่ง ให้อาราธนา
พระพุทธรูปไป เป็นประธานทุก ๆ ที่ทำด้วยสายสิญจน์เวียนรอบทุกแห่ง และจัดทำน้ำอบ
น้ำหอม น้ำขมิ้นส้มป่อยใส่บาตรนิมนต์ไว้ เมื่อพระสงฆ์ทำพิธีสวดมนต์แล้วก็เอาน้ำพระพุทธ
มนต์นั้นประพรมแก่บรรดาประชาชนทั้งหลายทั่วเมือง

ส่วนในด้านการทำพิธีทางไสยศาสตร์นั้น ก็มีอาจารย์ผู้เป็นมรรคนายกเป็นผู้
กล่าวคำโอกาสพรรณาเครื่องสังเวย ด้วยถ้อยคำอันร่ายกรอง อย่างไพเราะมีคติและ
สามารถโน้มน้อมความศรัทธาของประชาชนผู้ฟังให้เกิดความปีติอิ่มเอิบใจได้

การ "สืบชาติเมือง" ตามที่ปรากฏในหนังสือ ไบรณมณีเพียงนี้

สืบชาติบ้าน

ในหมู่บ้านต่าง ๆ ตามบ้านนอกในภาคเหนือ ตามทางแยกสามแพร่งหรือสี่แพร่ง
จะมีเรือนไม้ปลูกแบบศาลาอยู่ 1 หลัง เรือนไม้หรือศาลานี้ชาวบ้านเรียกกันว่า
"หอเลื้อยบ้าน" ซึ่งจะใช้เป็นที่พักสืบชาติบ้าน (หรือหมู่บ้านนั้น ๆ) ก่อนทำพิธีก็มีการเตรียม
งานจัดสิ่งของเครื่องสังเวย และสถานที่ซึ่งจะมีการชัตราชวตฺรจัดตรง ประดับด้วย
ต้นกล้วยต้นอ้อย มีสายสิญจน์ ปักธงทิวต่าง ๆ สี และทำที่บูชาสังเวยท้าวทั้งสี่
และเทพยดาอารักษ์พระเลื้อยบ้าน ส่วนสิ่งของสำหรับสังเวยนั้นก็มีข้าวปลาอาหารต่าง ๆ
พริกเกลือ ขนม ดอกไม้ธูปเทียน หมากพลู และมีการทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหาร
แด่พระสงฆ์สามเณรที่นิมนต์มาสวดพระปริตและชัยมงคล ทั้งนี้เพื่อขับไล่สิ่งที่เป็นเสนียด
จัญไรในหมู่บ้านให้ปราศจากการไป เมื่อพระสวดเสร็จแล้วก็มีการประพรมน้ำพระพุทธมนต์
ให้แก่ชาวบ้านที่มาร่วมชุมนุมในที่นั้น การสืบชาติบ้านนี้ ปีหนึ่งครั้งแต่มักจะทำกันมาก่อน
เข้าพรรษากลาง แห่งก็ทำกันในหลังจากวันสงกรานต์ ซึ่งกลางแห่งก็จะมีการเอาเสื้อผ้าของ
ชาวบ้านไปร่วมในพิธีที่พระสวด และประพรมน้ำพระพุทธมนต์ด้วย ถือกันว่าเป็นการเสริมมงคล

คินัก การสืบชาติบ้านนี้ ชาวบ้านทั้งหมดจะต้องมาช่วยกัน เก็บรวมเงินกันตามแต่ศรัทธา มากน้อยไม่จำกัด และนอกจากเงินแล้วก็มี การเอาข้าวสาร พริกเกลือไปรวมกันเพื่อทำอาหารเลี้ยงพระถวาย หรือบางแห่งก็อาจจะเปลี่ยนเป็นต่างคนต่างนำอาหารที่ปรุงจากบ้านไปเสวนำไปเลี้ยงพระทำบุญรวมกัน สุดแต่จะหาได้ตามมีตามเกิด เพราะมนุษย์เราทุกคนเชื่อว่าจะมีฐานะความเป็นอยู่เท่าเทียมกันหมด แต่เขาก็ไม่มีความรังเกียจในความแตกต่างเรื่องฐานะ นับเป็นสัทธิธรรมที่น่าชมประการหนึ่ง และการนำสิ่งของและเงินไปรวมกันในการทำบุญต่าง ๆ นี้ ทางภาคเหนือเรียกกันว่า "ซอมคร้ว" หมายถึง การเอาสิ่งของต่าง ๆ ไปรวมกัน และในวันที่ไป "ซอมคร้ว" นี้เรียกกันว่า "วันดา" หรือ "วันแตงดา" คือวันเตรียมเครื่องไทยทานนั่นเอง

สืบชาติตากน

การสืบชาติตากนนี้ ทำในโอกาสหลายอย่าง เช่น เนื่องในวันเกิดงานขึ้นบ้านใหม่ หรือเมื่อเจ้าของบ้านเจ็บป่วยไม่สบาย หรือมีความสุขกายสบายใจดี แต่เกิดมีความอยากทำบุญและสืบชาติ ก็ทำให้หรือจะทำเมื่อ "หมอเมื่อ" (หมออยู่) ทำนายทายทักว่า "ดวงไม่ดี" ก็ทำพิธีสืบชาติเป็นการเสาะเคราะห์หรือการส่งเสริมกำลังดวงชาติให้แรงขึ้น

การสืบชาตินี้ มีสิ่งของและพิธีกรรมไม่แตกต่างกันเท่าไรนัก และสถานที่ทำพิธี ก็คือที่บานและจัดที่ห้อง โถง (หรือคนเมืองเหนือเรียกว่า "เติน") ซึ่งเป็นสถานที่กว้างขวางพอที่จะต้อนรับญาติมิตรแขกหรือร่วมงานด้วย แขกที่มาร่วมงานนี้ ก็มักจะเป็นแขกกันเองที่สนิทสนมกันเท่านั้น

พิธีการสืบชาติตากนนี้มีการใช้สิ่งของต่าง ๆ คือกระบอกข้าว กระบอกทราย กระบอกน้ำ สะพานลวดเงิน สะพานลวดทอง เบี้ยแถว หมากแถว ไม้จามหรือเรียกว่า ไม้คำขนาดเล็ก ใช้กิ่งไม้ที่มีจำนวนเกินกว่าอายุจริง 1 อัน และไม้คำยาวสูงเท่าผู้สืบชาติ นอกจากนี้มีต้นมะพร้าว กลวย อ้อย เลือและหมอน ลูกมะพร้าวอ่อน ดอกไม้ ธูปเทียน

และไม่รวก ทำเป็นสะพานเล็ก ๆ สิ่งของดังกล่าวนี้เอาตั้งเป็นกระโจมสามขา ให้กว้างพอที่จะเข้าพิธีนั่งตรงกลางได้ และใช้คายนายสัจจนโยงศิระติดกับขากระโจมทั้ง 3 ขา แล้วเอาเงื่อนไปไว้ที่บาตรน้ำพระพุทธมนต์หน้าพระพุทธรูป ซึ่งพระสงฆ์รับนิมนต์มาสวดพระปริตจะถือไปสวดเมื่อจบแล้วก็จะใช้คายนายสัจจนโยงนั้นผูกมือผู้เข้าพิธี และลูกหลานก็ได้ ส่วนคนเฒ่าเมื่อเสร็จพิธีแล้วนำเอาไปปลูกที่วัด ในการทำพิธีสืบชาติาคคนนี้ ก็มีการทำบุญถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์ด้วย และมีการฟังเทศน์ด้วย 1 กัณฑ์ และก่อนที่จะทำพิธีอื่น ๆ ก็มีการขึ้นท้าวทั้งสี่ก่อนตามธรรมเนียม เมื่อขึ้นท้าวทั้งสี่แล้วถึงจะทำพิธีกรรมอื่น ๆ ได้

- ประเพณีเข้าอินทขิล

อินทขิล คือ เสาหลักเมือง ตั้งอยู่ในวัดเจติยหลวง สี่แยกกลางเวียงเชียงใหม่ ทุกปีจะมีการสักการะบูชาเป็นประเพณี เรียกว่า เข้าอินทขิลโดยถือกันว่าจะนำความร่มเย็นเป็นสุขมาสู่ประชาชน การเข้าอินทขิลจะทำในเดือน 8 เหนือ ตั้งแต่วันแรม 7 ค่ำ จนถึงเดือน 9 ขึ้น 1 ค่ำ รวม 7 วัน 7 คืน

งานเข้าอินทขิล จะมีการถวายภัตตาหารพระ การสวดพระพุทธมนต์ภายในมณฑปที่ประดิษฐานเสาอินทขิล ตั้งแต่วันแรกของงาน ประชาชนทั้งในเมืองและชนบท ทั้งพ่อค้าแม่ค้า หนุ่มสาว จะนำข้าวตอกดอกไม้ ธูปเทียน ไปใส่ขันดอก (พาน) ที่จัดไว้ เรียกว่า ไปใส่ขันดอก ซึ่งมี 28 ขัน มีความหมายเท่ากับพระพุทธเจ้าในอดีต 28 องค์ ชาวบ้านจะนำอาหารมาเลี้ยงพระและร่วม เช่น สัງเวยด้วย ในวันสุดท้ายจะเลี้ยงพระรวม 108 รูป ในระหว่างพิธีจะมีขบวนเมือง และช่างฟ้อนหอก ฟ้อนดาบถวายเทวาคารักษ์ สมัยก่อนจะมีคนเอาเชือกใหญ่มาขอบริจาคชาวปลาอาหารจากชาวบ้านมาปรุงเป็นเครื่องสังเวย และเลี้ยงชาวบ้านที่มาจากที่ไกล ๆ นอกจากนี้จะมีการเล่นพื้นเมือง มีการเข้าทรงเพื่อถามถึงเหตุการณ์บ้านเมือง และในวันแรกจะมีการแห่พระฝั้นแสนหา และเครื่องเช่นสังเวยเจ้าพ่อหลักเมือง ไปตามถนนสายต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้ร่วมกันทำบุญ

เส้าอินทขิลนี้ กล่าวกันว่าสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าเมงรายมหาราชสร้างเมือง
เชียงใหม่ พ.ศ. 1839 เดิมอยู่ที่วัดอินทขิล ข้างศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่
(หอประชุมติโลกราช) ต่อมาพระเจ้ากาวิละได้อพยพมาประดิษฐานไว้ในวัดเจดีย์หลวง

- ประเพณีทานข้าวสลาก (กินก๋วยสลาก)

กินก๋วยสลาก คือ ประเพณีทานสลากกัณฑ์ พิธีเริ่มราวเดือนเพ็ญ 12 เหนือ
(เดือน 10 ใต้ หรือกันยายน) สิ้นสุดในเดือนเกี๋ยงดับ (เดือน 11 ใต้) พิธีมีดังนี้
ก่อนวันพิธี 1 วัน เรียกกันว่า "วันดา" เป็นวันเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ผู้ชาย
ทำหน้าที่สาน "ก๋วย" (ตะกร้า ฝ่ายหญิงจะเตรียมสิ่งของให้ทาน เช่น ข้าวสาร
พริก หอม ฯลฯ ตลอดจนอาหารและเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะเอาไปถวายพระ สิ่งของ
เหล่านี้บรรจุลงในก๋วยที่กรูด้วยใบทองหรือกระดาษสีดงาม ที่ยอดของก๋วยจะปักธง
ซึ่งมีเงินเสียบติดอยู่มากน้อยตามกำลังศรัทธา

ในวันสลาก เด็ก ๆ จะเอาเสื้อไปปูที่ลานวัดหรือศาลา แล้วเอาก๋วยสลากไป
วางไว้ พ่ออยู่แม่อยู่จะเตรียมทานข้าวตอก ดอกไม้ ธูปเทียนไป ใครที่เป็นเจ้าของก๋วย
ก็หาใบลานหรือกระดาษมาตัดเป็นแผ่น แล้วจารึกชื่อตนเองลงไป บอกว่าอุทิศส่วนกุศล
ให้ผู้ใด เสร็จแล้วชาวบ้านก็นำก๋วยสลากไปรวมกันไว้ยังพระประธานหน้าวิหาร ทายก
เป็นผู้จัดการแบ่งก๋วยสลากออกตามจำนวนภิกษุสามเณร ที่เหลือเป็นของพระประธาน
ลูกศิษย์วัดจะเป็นผู้ตะโกนหาเจ้าของสลาก เมื่อเจ้าของได้ยินก็หิ้วก๋วยไปถวายพระ
แล้วพระจะกล่าวอนุโมทนาให้พร แล้วกินเส้นสลากที่จารึกชื่อตัวเองกิน เจ้าของสลาก
ก็จะนำเส้นสลากไปรวมไว้ในวิหาร เมื่อเสร็จงานแล้ว "แก้วดี" หรือมรรคทายกจะเอา
เส้นสลากไปเผาไปทิ้งเสีย

นอกจากนี้ ผู้ที่มีฐานะดี อาจจะจัดเป็นพิเศษ เรียกว่า "สลากโชก" ซึ่งทำเป็น
พิเศษกว่าธรรมดา ในสมัยก่อนจะทำเป็นรูปเรือนหลังเล็ก ๆ มีข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ
เช่น หม้อข้าว หม้อแกง ถ้วยชาม เครื่องนอน ฯลฯ อาหารสำเร็จรูปแล้ว 1 สำหรับ
รอบ ๆ เรือนหลังเล็กจะมีต้นกล้วยต้นอ้อยผูกติดไว้ และมี "ยอด" เงินหลายสิบ ปัจจุบัน

หลายร้อยลูกติดไว้ สลากโชคนี้อุบัติที่ส่วนกุศลให้บิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับ
ไปแล้ว

- ประเพณีการทำศพ เอือนเย็น

เอือนเย็น เป็นภาษาพูดของชาวเหนือ หมายถึง บ้านศพ เอือนเย็นหรืองาน
ศพนี้จะทำกันที่บ้านเมื่อศพตายที่บ้าน ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านจะพากันมาช่วยอยู่ที่บ้านศพจน
เสร็จพิธี

ศพของผู้ตาย ทางเมืองเหนือเรียกว่า "กาบเนา" เมื่อผู้ตายตายแล้ว ก็นำ
ศพอาบน้ำด้วยน้ำอุ่น แล้วแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดที่ดี ผัดหน้าทาแป้ง หวีผม แล้วให้นอน
บนเสื่อ พนมมือถือกรวยดอกไม้ธูปเทียน เพื่อให้ผู้ตายเอาไปไหว้พระธาตุ เกศแก้วจุฬามณี
บนสวรรค์ เมื่อตราสังข์แล้ว วางศพบนทางลอย (เป็นไม้ไผ่ 3 อัน ทำเป็นแคร่เพื่อ
สะดวกในการยกศพ) แล้วยกใส่โลง การเอาศพใส่โลงนี้คนทั่ว ๆ ไปจะไม่ทำกัน
เพราะถือว่าเป็นเสนียดแก่ผู้มีชีวิตอยู่ จึงมีพวกสละเป็นเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะ และมีขันตง
หรือขันครู เป็นกำภูซากรู พร้อมเหลาโรง 1 ขวด เงิน 3 หรือ 6 บาท ถ้าผู้ตายตาย
กลางคืนจัดการศพไม่ทัน เอาวางศพไว้ตรงรอดข้อ เอาผ้าคลุมไว้ และจุดไฟไว้ทาง
เบื้องหัวศพ เรียกว่าไฟยาม และมีคนคอยเฝ้าเป็นเพื่อนศพ พอรุ่งเช้า จึงจัดการใส่โลง

เมื่อจัดการเอาศพใส่โลงแล้ว จะจุดไฟยามวางไว้ทางด้านศีรษะ ซึ่งไฟยามนี้
จะไม่ดับจนกว่าจะเอาศพไปป่าช้า ทำธงสามชาย เรียกว่า ธงสามหาง วางไว้ทาง
ด้านศีรษะ มียามสำหรับใส่ห่อข้าว เสี่ยงอาหาร สำหรับผู้ตายเอาไปกินในระหว่างทาง
ที่เดินไปสู่ปรโลก เรียกว่า ห่อข้าว

ในระหว่างที่ศพอยู่บนบ้าน มีการทำบุญศพกันทุกวัน ในเวลากลางคืนก็มีสวด
และฟังเทศน์ ในงานเอือนเย็นเมื่อพระสงฆ์สวดเสร็จและกลับแล้ว จะมีการเล่นเกมต่าง ๆ
เช่น เล่นแสง เล่นไฟสี่ เล่าข่าว เพื่อเป็นเพื่อนศพ

ชาวเมืองเหนือ ไม่นิยมเผาศพในวัด เช่น ภาคกลาง เพราะเกรงว่าจะเป็น
บาปกรรม จึงมีฉาปนสถานไว้ตามหมู่บ้านเป็นแห่ง ๆ เรียกว่า ป่าเขียว หรือป่าจำ

การจะเอาศพไปเผาต้องเลือกวัน โบราณห้ามว่า "วันเก้ากอง บ่อตีเสียผี วันขี้บ่อตีเผาถ่าน" จะไม่เอาศพไปเผาในวันข้างขึ้น หรือแรม 9 ค่ำ เมื่อกำหนดวันแล้ว ผู้ชายจะช่วยกันทำปราสาท สำหรับหามโลงศพไปป่าช้า ปราสาทนี้ทำด้วยไม้ไผ่ ตกแต่งด้วยกระดาษสีในงดงาม แล้วเตรียมหาหินเพื่อเผาศพ

ก่อนวันเอาศพไปเสีย (เอาศพไปเผา) 1 วัน เรียกว่า "วันดา" จะมีการจัดเตรียมทำบุญทานขันข้าว อุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย วันฉาปนกิจจะมีการทานขันข้าวในตอนเช้า นิมนต์พระมาสวดแสดงพระธรรมเทศนา ถวายภัตตาหาร และไทยทาน ตอนบ่ายพระสงฆ์ชุกเติม จะจุดศพไปป่าช้า หากมีการบวชหน้าศพ ก็บวชกันในตอนเช้าวันนี้ การบวชหน้าศพนี้เรียกว่า "บวชจุ่ง" ถือคติว่า อาณิสสสังคของการบวชนี้จะช่วยให้ผู้ตายเกาะชายผ้าเหลืองไปสู่สุคติได้ การบวชนี้จะบวชกันเพียง 3 - 7 วัน เท่านั้น

ก่อนจะเอาศพลงเรือไปป่าช้า จะมีการขอขมาศพก่อน คล้ายกับเป็นการปลงสังขาร เวลาเอาศพลงจากเรือ มีการทุบหมอน้ำ ชักฟากออกสามกับ ขบวนศพไปป่าช้าจะมีทั้งนี้ มีคนถือธงสามชาย (ธงสามหาง) นำหน้า ถัดมาเป็นคนถือหม้อไฟที่มีไฟจุดถูกกุ่มอยู่ แล้วก็พระสงฆ์ ถวายสังฆทานจะช่วยกันชักลากรดศพ หากมีพระที่บวชจุ่งศพ ก็ให้พระที่บวชนั้นจุดศพไปด้วย เมื่อไปถึงป่าช้าจะมีการบังสกุสแล้วเอาศพเปิดออกจากโลง เอามะพร้าววางหน้าศพ แล้วเอาศพบรรจุโลงตามเดิม เอาศพเวียนเซียงตะกอน 3 รอบ วางบนเซียงตะกอน พระเป็นผู้จุดไฟเผาศพก่อน ต่อมาก็เป็นญาติและแขก ฉาปนกิจศพแล้ว 3 วัน ก็เก็บอัฐิ ซึ่งถือเป็นการภายใน มีการบังสกุสกระดูก ทำบุญทาน เรียกว่า สังคหะ หมายถึง การทำบุญเพื่อชำระล้างอวมงคลออกจากบ้าน

หลังจากการไปส่งศพ และทำการเผาเรียบร้อยแล้ว ตามประเพณีเมืองเหนือ เมื่อผู้ไปส่งศพเผาแล้วก็จะกลับบ้านโดยไม่ให้เหลียวหลังดูศพอีก เมื่อกลับไปถึงบ้านเจ้าภาพเขาจะจัดน้ำขมิ้นส้มป่อยไว้ตรงหน้าบ้าน เพื่อเป็นสิริมงคลต่อไป นอกจากนี้จะมีเฉลว (ตาแหลว) ห้อยขวางไว้ที่ประตูบ้าน การปักเฉลวนี้ มีคติว่า ผีกลัว และไม่ให้อันตรายตามกลับมาที่บ้านได้

2.2 คุณธรรมปรัชญา

- สู่ภาชิตลานนา

สู่ภาชิตลานนา เป็นที่รู้จักกันในนามว่า "คำบ่าเก่า - คำโบราณ" "ภาชิตกอม-ภาชิตขนาดสั้น" หรือ "คำสอนบ่าเก่า - คำสอนโบราณ" คำสอนเหล่านี้เป็นคำสอนที่ได้มาจากประสบการณ์ แล้วถ่ายทอดสืบมา บางส่วนมาจากความคิดทางพุทธศาสนา และคำว่ของเรื่อง "ปู่สอนหลาน" ของพระยาพรหมโวหาร

สู่ภาชิตลานนา หรือ คำบ่าเก่า เป็นคำสอนที่มีลักษณะคล้ายคำประพันธ์สั้น ๆ ส่วนที่ได้มาจาก "ปู่สอนหลาน" ของพระยาพรหมโวหาร มักจะเป็นคำที่ยาวกว่าสู่ภาชิตโดยทั่วไป

สู่ภาชิตเกี่ยวข้องกับความประพฤติ ได้แก่

- พ่อแม่จูง หรือ พ่อเมื่อมันไผหาพ่อชาย (จะรู้ว่าหญิงงามก็ต่อเมื่อหญิงนั้นไปพบชาย)

- หันเพิ่นมี อย่าไฟใครได้ หันเพิ่นไร อย่าไฟกูแคลน (เห็นเขาร่ำรวย อย่าอิจฉา เห็นเขาดกยากอย่าไปดูหมิ่น)

- เพิ่นว่า เสือ ตัวว่า พระเจ้า (เห็นกงจักรเป็นดอกบัว)

- ยามมี กินตึก ๆ ยามบ่มี ปรับต้ายิบ ๆ (เมื่อมีมีก็สุรุ่ยสุร่าย ยามจนก็ทำตาปริบ ๆ)

- ถ้อยอยู่ตามน้ำ ทั่วไปตามตัว น้ำเพียงใด ดอกบัวเพียงอัน (ทำอะไรก็ให้สมควรกับฐานะ)

สู่ภาชิตเกี่ยวกับเครือญาติ ได้แก่

- ยามเป็นดี มีเกาป่าสับป่า เสือปุดหลังขาดหน้า ปากนเคี้ยวก็หาย (เมื่อมีมีก็มีญาติ กรณียากจนเสือขาด ญาติสักกนก็ไม่มี)

- ขะโยมตีก่อนหูเจ้า ลูกเตาตีก่อนพ่อแม่ (เด็กวัดจะดีเพราะพระท่านเอาใจใส่)

- ลูกหลานหลาย คนเข้าตายยาก (เมื่อลูกหลานไปมาหาสู่ ผู้เฒ่าก็มี
กำลังใจดี)

สุขภาพเกี่ยวกับอาหาร ใจแก่

- ของบักินรูเฒ่า ของบ่เล้ารูลิ้ม
- กินหื้อกินเหมือนเขา แต่อย่ากินอย่างเขา (ดูเขียงเขา แต่อย่าเอา
อย่างเขา)

- ส้มก้อเกลือ (ซิงก๊รา ซากแรง)

- กินข้าว หื้อไวตาน้ำ (จะทำอะไรให้กะเกณฑ์ให้รอบคอบ)

สุขภาพเกี่ยวกับการทำงาน ใจแก่

- บ่หันนึ่ง พึ่งเหยียดแซง (งานยังไม่ได้ทำ อย่าเพิ่งดูย)

- หลวักคนเดียว บ่เท่า่งาวถึงหมู่ (ถวพ้งความเห็นของคนหมู่่มาก จะ
ฉลาคคนเดียวไม่คี่)

- หมู่เอาเก่า เฒ่าเอาปลาย (ใช้คนให้เหมาะแก่กำลัง)

- พันขวานหื้อเหลียวผ่อฟ้า ยิงหน้าไม้เหลียวเบ้งปลายปิ่น (ให้พิจารณา
โดยรอบคอบ ก่อนเริ่มทำงาน)

2.3 ประวัติศาสตร์โบราณคดี

- ประวัตินครเชียงใหม่

พระมหากษัตริย์ผู้ทรงสร้างนครเชียงใหม่เป็นราชธานีของล้านนาไทย ในพุทธ
ศตวรรษที่ 18 นั้น ทรงพระนามว่า พระเจ้าเมงรายมหาราช พระองค์เป็นราชโอรส
ของพระเจ้าลาวเมง ผู้สืบเชื้อสายมาจากพระเจ้าลาวจังกราช ผู้สร้างอาณาจักรเงินยาง
เชียงแสน พระราชมารดาของพระองค์ทรงพระนามว่า พระนางอวมิ่งจอมเมือง (หรือ
พระนางเทพคำซ้าย) พระองค์ได้เสวยราชย์สืบต่อจากพระราชบิดาของพระองค์ ในปี
พ.ศ. 1402 ต่อมาในปี พ.ศ. 1805 พระองค์จึงได้ทรงสร้างเมืองเชียงรายเป็น
ราชธานี แต่พระองค์ไม่โปรดที่จะประทับที่เชียงราย ต่อมาเมื่อพระองค์ทรงขับไล่

พญาธิบาสออกจากนครลำพูนได้สำเร็จ ก็ทรงสร้างนครเชียงใหม่เป็นราชธานี ของอาณาจักรล้านนาไทยที่พระองค์ทรงสถาปนาขึ้น

พระเจ้าเมงรายมหาราชเป็นกษัตริย์นักรบ ที่มีฝีมือหัตถ์เข้มแข็งมาก และทรงสุชุมกัมภีรภาพยิ่ง ในยุคของพระองค์อาณาจักรล้านนาไทยกับอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งพ่อขุนรามคำแหง (พระร่วงเจ้า) เป็นประมุข ได้มีสัมพันธไมตรีต่อกัน ในครั้งเมื่อพระองค์ขึ้นครองราชย์ใหม่ ๆ หัวเมืองน้อยใหญ่ต่าง ๆ ในแคว้นแคว้นล้านนาไทยได้แตกแยกกันตั้งตัวเป็นอิสระเป็นก๊กเป็นเหล่า พระเจ้าเมงรายมหาราชจึงเห็นผลเสียหายนะจะเกิดแก่ชาติไทย จึงทรงดำริที่จะรวมไทยในแคว้นแคว้นล้านนาไทยให้เป็นปึกแผ่น จึงทำการขับไล่พวกมอญซึ่งมีอำนาจปกครองอยู่บริเวณลุ่มน้ำแม่ระมิงค์ (คือแม่น้ำปิง) มีพญาธิบาสเป็นประมุข (นักประวัติศาสตร์เล่ากันว่าพญาธิบาสเป็นคนไทย) ออกไปได้สำเร็จในปี พ.ศ. 1824 หลังจากที่พระองค์ที่อาณาจักรสุโขทัยได้ 2 ปี ก็ทรงมอบเวไนให้อ้ายฟ้า (ขุนฟ้า) อำมาตย์คนสนิทขึ้นครองเมืองแทน แล้วพระองค์ไปสร้างเมืองอยู่ทางทิศใต้ของเมืองสุโขทัย เรียกว่าเมืองแซ่ พระองค์ครองเมืองนี้อยู่ได้ 3 ปี ก็ทรงย้ายมาสร้างเวียงกุมกาม (เป็นเมืองร้างอยู่ในท้องที่ตำบลหัววังตาล) อยู่จนถึงปี พ.ศ. 1834

ต่อจากนั้น พระองค์ทรงสร้างนครเชียงใหม่เป็นราชธานีของพระองค์ เมื่อปี พ.ศ. 1839 ให้ชื่อว่า "เมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่" ต่อมาเมื่อเชื้อสายของพระองค์ได้ครองเมืองเชียงใหม่สืบมา จนถึงรัชกาลของ พระเจ้าเมกุฎีฯ (หรือเจ้าแม่กุ) นับเป็นองค์สุดท้ายบุเรงนองกษัตริย์พม่ามีอำนาจมาก ได้ยกกองทัพมาตีเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2101 กองทัพล้านนาไทยสู้กองทัพพม่าไม่ไหวเกรียงไกรของพระเจ้าบุเรงนองไม่ได้ถดถอยเป็นเมืองขึ้นของพม่าต่อมา พระเจ้าเมกุฎีฯ ได้ร่วมศึกกับเจ้าเมืองต่าง ๆ ในล้านนาไทยได้ก่อกบฏอิสระภาพ แต่ไม่สำเร็จ พม่าได้ยกกองทัพมาปราบปราม และจับตัวพระเจ้าเมกุฎีฯ ไปขังไว้ในกรุงอังวะจนถึงแก่พิราลัย เชื้อสายของพระเจ้าเมงรายจึงสิ้นสุดลงเพียงนี้ ราชวงศ์เมงรายได้ครองเมืองเชียงใหม่แต่เริ่มสร้าง จนกระทั่งสิ้นสุดอิสระภาพรวมเป็นเวลา 262 ปี

เมืองเชียงใหม่ในยุคต่อมา ได้ตกอยู่ในอำนาจของพม่าและมอญ เป็นกลางครั้ง และกลางครั้งเมื่อไทยกลางมีอำนาจและมีกำลังเข้มแข็งก็ยกมาช่วงชิงไปได้ เช่น ในรัชกาลของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเมืองเชียงใหม่ได้ขึ้นกับราชอาณาจักรสยาม ห้าง ๆ ที่กษัตริย์เป็นพม่า (คือเจ้าฟ้าสารวดี ราชบุตรของบุเรงนอง) หากกำลังของไทยอ่อนลง ก็ตกเป็นของพม่าและมอญอีก บ้านเมืองมิได้อยู่ในปกติสุข บางครั้งเมื่อพม่าที่ มาปกครองอ่อนกำลังลง ชาวเมืองผู้เข้มแข็งและรักอิสระภาพ ก็รวมกำลังกันต่อสู้กับอิสระภาพ ได้ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2305 พม่ามีกำลังเข้มแข็งขึ้น พระเจ้ามังระกษัตริย์พม่าจึงให้ ป๋อภัยคามินี เป็นแม่ทัพใหญ่ยกกองทัพมาตีเมืองเชียงใหม่และหัวเมืองต่าง ๆ ในแคว้น ลานนาไทยได้เชียงใหม่จึงตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าอีกครั้งหนึ่ง และต่อมาอีก 12 ปี พระยาจำปานกับพระยาภาวลิละ สองคนนำหลานได้รวมคิดกันไปนำกองทัพไทยภายใต้การนำ ของ พระเจ้ากรุงธนบุรี มาตีเมืองเชียงใหม่ได้ใน พ.ศ. 2317 และทำการขับไล่พม่า ออกจากแคว้นลานนาไทยได้สำเร็จ ลานนาไทยและเชียงใหม่จึงได้เป็นอิสระภาพอีก วาระหนึ่ง

ในต่อมา พม่าได้ยกกองทัพมารบกันบ่อย ๆ แต่เชียงใหม่มีกำลังน้อยเพราะเพิ่ง ตั้งตัวใหม่ จึงไม่สามารถที่จะตั้งรับการรุกรานของพม่าอีกต่อไปได้ จึงล่าถอยไปตั้งอยู่ที่ เวียงป่าซาง เชียงใหม่จึงได้กลายเป็นเมืองร้างไปอีกครั้งหนึ่ง จนถึงปี พ.ศ. 2339 พระเจ้าภาวลิละจึงได้ยกไพร่พลเข้ามาตั้งอีกครั้งหนึ่ง และได้บูรณะบ้านเมืองที่รกร้างไป ให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น เนื่องจากเชียงใหม่ต้องได้รับภัยจากการสู้รบกับพม่า ผู้คนสูญหาย ล้มตายไปเสียก็มาก พระเจ้าภาวลิละกับน้องทั้งหกต้องระดมพลเมืองใหม่โดยยกกองทัพไป ตีหัวเมืองต่าง ๆ ในแคว้นแล่นสิบสองปันนา มีเมืองจาวาด เมืองน้อย เมืองมาง เมืองก่าย เมืองยอง เมืองหลวง เมืองวะ เมืองยู ฯลฯ กวาดต้อนครอบครัวมาตั้งเมืองเชียงใหม่ เป็นอันมาก

นับแต่นั้นมา พลเมืองเชียงใหม่ก็หนาแน่นขึ้น และบ้านเมืองก็เจริญรุ่งเรืองขึ้น ตามลำดับตราบจนทุกวันนี้

2.4 โบราณคดี

- วัดโพธารามมหาวิหาร

วัดโพธารามมหาวิหาร หรือที่เรียกกันอย่างสามัญว่า วัดเจดีย์เจ็ดยอก ตั้งอยู่ ตำบลเจ็ดยอก อำเภอเชียงใหม่ นอกเมืองทางทิศตะวันตกเฉียงเหนืออยู่ใกล้กับถนน ชูบเปอร์ไฮเวย์ ทำให้การไปชมปูชนียวัตถุโบราณแห่งนี้สะดวก เนื่องจากมีทางรถยนต์ เข้าไปถึงได้ถึงสองทาง

วัดโพธารามก็คือ วัดโพธิ์ หรือวัดที่มีต้นโพธิ์ ซึ่งตามปกติวัดทุกแห่งในภาคเหนือ โดยเฉพาะในนครเชียงใหม่มักมีต้นโพธิ์ขนาดใหญ่และมีอายุมากอยู่แทบทุกวัด ตำนานเมือง เชียงใหม่และพงศาวดารโยนก ได้กล่าวถึงต้นโพธิ์และการสร้างนี้ไว้ว่า

"จุลศักราช 817 (ตรงกับ พ.ศ. 1998) ปีกุนสัปตโกให้ปลูกโพธิ์ลังกา และให้ สร้างมหาอาราม ผูกพัทธสีมา เป็นที่สงฆ์หมู่ใหญ่กระทำสังฆกรรมชานานนามว่าวัดโพธาราม มหาวิหาร"

ในชั้นกาลมาลีปกรณ์ก็กล่าวไว้ว่า พระเจ้าฟิสิกราชาธิบดี (พระเจ้าติโลกราช) โปรดให้สร้างอารามขึ้นแห่งหนึ่งเพื่อเป็นที่อยู่ของพระมหาเถรอุตตมปัญญา ในพื้นที่เป็นที่ เนินนารีนรมย์ริมฝั่งแม่น้ำบนทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือราชธานีเชียงใหม่ ในปีกุน จุลศักราช 817 (พ.ศ. 1998) แล้วโปรดให้ปลูกต้นโพธิ์ในอารามนั้นในปีเดียวกัน

ต้นโพธิ์ที่ปลูกเมื่อ พ.ศ. 1998 นี้เป็นต้นโพธิ์ที่พระสงฆ์จากประเทศลังกานำมา ถวายพระเจ้าติโลกราช ได้พันธุ์มาจากต้นศรีมหาโพธิ์ที่พุทธคยาอันเป็นสถานที่ซึ่งพระบรม ศาสตาคตรัสรู้พระธรรมวิเศษได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้นโพธิ์พันธุ์ศรีมหาโพธิ์เคยตก เข้ามายังลานนาไทยในสมัยพ่อขุนเมงรายแล้วครั้งหนึ่งแต่ยังไม่ทั่วถึง ส่วนผู้ที่สั่งให้ปลูก ต้นโพธิ์และสร้างพระอารามขึ้นก็คือ พระเจ้าติโลกราช กษัตริย์ลานนาไทยองค์ที่ 11 องค์เดียวกับที่ทรงเสริมสร้างพระเจดีย์หลวงในโชติการามวิหาร

จากข้อความข้างบนที่ยกมาอาจปรากฏความจริงเพียงว่า พระเจ้าติโลกราชให้ สร้างวัดเท่านั้น หากได้โปรดให้สร้างพระเจดีย์เจ็ดยอกไม่

เกี่ยวกับเรื่องพระเจดีย์เจ็ดยอดตามพระวิจารณ์ของสมเด็จพระยาคำรง
ราชานุภาพ ในหนังสือตำนานพุทธเจดีย์สยามว่า

"ชั้นเดิมดูเหมือนชาวลานนาจะได้รับพระพุทธศาสนาหลายทาง ที่ตรงมาจาก
อินเดียก็มีเก่าเจือปนปรากฏอยู่ เช่น พระปรางค์วัดเจดีย์เจ็ดยอดซึ่งอยู่ข้างทิศพายัพไม่ห่าง
เชียงใหม่นัก ก็จำลองแบบพระปรางค์ในอินเดียที่ตำบลต้นพระศรีมหาโพธิ์เมืองพุทธคยา
มาสร้างเป็นแต่ย่อส่วนให้เล็กลง พระปรางค์องค์นี้เป็นหลักฐานให้เห็นได้ว่าที่ตรงเมือง
เชียงใหม่ตั้งแต่เป็นเมืองมาแล้วแต่ตั้งตำบลบรรพ์ เห็นจะตรงกับเมืองที่เรียกในตำนานว่า
"เมืองระมิง" แต่ร้างเสียในสมัยเมื่อตั้งเมืองหริภุญไชย"

ต่อมาเมื่อสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ได้เสด็จไปที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย
ได้ทรงกล่าวไว้ในนิทานโบราณคดี พระปรางค์พุทธคยาว่า

"ครั้นถึงสมัยเมื่อพุทธศาสนาถูกพวกมิชฌาธิฐทำลายในอินเดีย มีพวกชาว
อินเดียที่นับถือพระพุทธศาสนาพากันหนีไปพึ่งพระเจ้าราชาธิราชพม่า ณ เมืองพุกาม อันเป็น
พุทธศาสนูปถัมภกเป็นอันมาก คงไปทูลพระรณาดังพุทธเจดีย์สถานในอินเดีย ให้พระเจ้ากันขิต
ราชาธิราช องค์ที่ 3 ทรงทราบ จึงทรงเลื่อมใสศรัทธาให้ปฏิสังขรณ์พระปรางค์พุทธคยา
เมื่อราว พ.ศ. 1655 ครั้งหนึ่ง ต่อมาพระเจ้าอลองกสิทราชาธิราชองค์ที่ 4 ไป
ปฏิสังขรณ์อีกครั้งหนึ่ง และพระเจ้าติโลมินโลราชาธิราชองค์ที่ 9 ให้ไปถ่ายแบบปรางค์
พุทธคยาไปสร้างไว้ที่เมืองพุกาม เมื่อราว พ.ศ. 1753 องค์หนึ่ง เลยมิเรื่องต่อมาถึง
เมืองไทย ด้วยมีพระเจดีย์โบราณก่อด้วยศิลาแดงอยู่ที่เมืองเชียงใหม่องค์หนึ่ง ชาวเมือง
เรียกว่า "พระเจดีย์เจ็ดยอด" รูปสี่เหลี่ยมทำ อย่างปรางค์พุทธคยา ฉั้นเคยได้เห็นทั้ง
องค์ที่พุทธคยา และองค์ที่เมืองพุกามจึงอาจได้เห็นว่า องค์ที่เมืองเชียงใหม่คงถ่ายแบบมา
จากองค์ที่พุกาม เป็นแต่ย่อขนาดให้ย่อมลงสักหน่อย และน่าจะสร้างเมื่อก่อน พ.ศ. 1800
ในสมัยเมื่อเชียงใหม่ยังเป็นเมืองขึ้น พระเจ้าราชาธิราชเมืองพุกาม อาจจะมีเจ้านาย
ราชวงศ์พุกามมาครอบครอง (บางทีอาจจะเป็นองค์ที่อภิเษกกับนางจามเทวี) เอาอย่าง
พระปรางค์มาจากเมืองพุกาม และสร้างอย่างประณีตถึงเพียงนี้ ความสอดคล้องไปใน
หนังสือพงศาวดารเชียงใหม่ ว่าพระยามังรายสร้างเมืองเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. 1839

ที่จริงสร้างที่เมืองเก่าอันร้างอยู่ มิได้สร้างในที่ป่าเถื่อน"

พระเจดีย์เจ็ดยอดองค์ที่เมืองพุกามที่ทรงกล่าวถึงนั้นอยู่ที่วิหารมายบอนนา-พยา-ฮลา (Myebontha-Payahla-Temple)

นอกจากพระเจดีย์เจ็ดยอดแล้ว ยังมีโบราณวัตถุอย่างอื่นอยู่อีก คือ กุพระเจ้าติโลกราช หรือที่บรรจุพระอัฐิและพระอังคารธาตุของพระเจ้าติโลกราช คือ องค์พระเจดีย์ใหญ่ทางด้านเหนือของเจดีย์เจ็ดยอดอย่างหนึ่ง กับจิตตาคารหรือเชิงตะกอนที่ถวายพระเพลิงพระศพของพระเจ้าติโลกราช โบราณวัตถุสองอย่างนี้สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. 2030

วัดโพธารามมหาวิหารมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในทางพุทธศาสนาด้วย เมื่อประมาณ พ.ศ. 2020 พระเจ้าติโลกราชโปรดให้ประชุมพระเถระานุเถระทั่วราชอาณาจักรลานนา แล้วทรงคัดเลือกเอาผู้เปรี๊ยะปราชญ์ทางวินัย ได้พระธรรมพิณเจ้าอาวาสวัดป่าตาล ผู้จักเจนในพระบาลีเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ และพระเจ้าติโลกราชเป็นประธานฝ่ายคฤหัสถ์ ทำสังคายนาพระไตรปิฎก ปีหนึ่งจึงสำเร็จเรียบร้อย การสังคายนาครั้งนี้ทางวงการพระพุทธศาสนาได้ยอมรับว่าเป็นการสังคายนาครั้งที่ 8 ต่อเนื่องจากที่ทำมาแล้วในประเทศอินเดียและลังการวมเจ็ดครั้ง

นอกจากนั้น วัดโพธารามมหาวิหารถือว่าเป็นวัดที่มีความสำคัญวัดหนึ่งในประวัติศาสตร์ของนครเชียงใหม่ กล่าวว่ายบริเวณที่ตั้งของวัดนี้เดิมเป็นเมืองระมิงค์ ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านของพระเจ้าอโนรุธมหาราช ออโนรธามังฉ่อ ซึ่งอาณาจักรพุกามของพระองค์ได้แผ่มาครอบคลุมถึงแคว้นแคว้นที่ต่อมาเป็นอาณาจักรของลานนาไทย

- วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

วัดนี้ตั้งอยู่ในตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ ภายในกำแพงเมืองห่างจากประตูสวนดอกประมาณ 5 เส้น ผู้สร้าง คือ พระเจ้าผายูหรือหริยูหรือคายนมหาราช กษัตริย์ลานนาไทยลำดับที่ 7 ซึ่งทรงครองราชย์นครเชียงใหม่ แต่ พ.ศ. 1887 - 1910 ในชั้นแรกโปรดให้สร้างเจดีย์สูง 23 วา ขึ้นบรรจุพระอัฐิและพระอังคารธาตุของพระเจ้ายาผุ

ผู้เป็นพระราชบิดา เมื่อ พ.ศ. 1888 ต่อจากนั้นมาอีก 2 ปี คือ ประมาณ พ.ศ. 1890 จึงโปรดให้สร้างพระอารามประกอบด้วยเสนาสนวิหาร การเปรียญและกุฏิสงฆ์ นับเป็นพระอารามหลวงอันดับที่ 3 ภายในกำแพงเมือง ทรงตั้งชื่อว่าวัดพระเชี๋ยง

ต่อมาเกิดมีตลาดขึ้นในที่ว่างบริเวณหน้าวัดพระเชี๋ยง และชาวบ้านเรียกชื่อตลาดนั้นว่าตลาดลิเซียง กรันนาน ๆ เข้า คนก็เลยเรียกชื่อตลาดนั้นว่า วัดลิเซียงพระบาง

ในรัชสมัยของพระเจ้าแสนเมืองมาหรือพระเจ้าลักษณะบุราคมกษัตริย์องค์ที่ 9 ของนครเชียงใหม่ ระหว่าง พ.ศ. 1931 - 1954 โปรดให้อัญเชิญพระพุทธรูปจากเมืองเชียงรายลงมายังนครเชียงใหม่ แล้วรับสั่งให้ช่างสร้างมณฑปขึ้นเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปในวัดลิเซียงพระคนเลยเรียกชื่อวัดตามชื่อพระพุทธรูปไปด้วย แต่คำว่า "พระพุทธรูป" นั้นมีถึงห้าพยางค์ออกเสียงยาว สำหรับชาวลานนา จึงเรียกชื่อพระพุทธรูปอย่างสั้น ๆ ว่า พระสิงห์และเรียกวัดพระสิงห์ด้วยเหมือนกัน

ล่วงมาถึงรัชสมัยของพระเจ้าเมืองแก้วหรือพระเจ้าศิริธรรมจักรพรรดิราช กษัตริย์ลำดับที่ 13 ของลานนาไทย ซึ่งครองราชย์อยู่ระหว่าง พ.ศ. 2038 - 2068 นั้น ขROYวัดพระสิงห์จะชำรุดทรุดโทรมมาก พระเมืองแก้วได้โปรดให้สร้างวิหารการเปรียญ และกุฏิสงฆ์ขึ้นใหม่ด้วยฝีมืออันประณีตงดงามถาวรวัตถุที่โปรดให้สร้างขึ้นมีวิหารลายคำ (ลายทอง) อันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ฝีมือปั้นปูนเป็นลวดลายจัดความประณีตบรรจงมาก สอดแสดงให้เห็นฝีมือช่างศิลป์ในยุคนี้เจริญถึงขีดสุดยอด นอกจากวิหารลายคำ ยังมีพระอุโบสถสังฆกรรมร่วมตั้งอยู่ระหว่างวิหารลายคำกับวิหารใหญ่ของพระศรีวิชัย หรือผู้เจ้าวัดบ้านปางสร้างขึ้นเมื่อประมาณ 30 ปีเศษมาแล้ว

พระอุโบสถสังฆกรรมร่วมนี้เป็นอุโบสถที่มีอยู่แห่งเดียวในประเทศไทย ไม่มีที่จังหวัดไหนอีกนอกจากที่จังหวัดนครเชียงใหม่ กล่าวคือภายในพระอุโบสถแบ่งเป็นสองตอนเท่า ๆ กัน ระหว่างกลางกันด้วยอาสนะทรงกลมโปร่งใช้เป็นที่ตั้ง โปสถ์ร่วมกันระหว่างภิกษุกับภิกษุณีให้นั่งอยู่คนละตอนไม่ปะปนกัน นอกจากนี้แล้วลายปูนปั้นที่จำพระอุโบสถหลังนี้ก็มีฝีมือประณีตไม่น้อยเลย

นอกจากพระวิหารลายคำ พระอุโบสถสังฆกรรมร่วมและหอไตร ของพระเมืองแก้วที่ยังเหลือไว้ เป็นอนุสรณ์แสดงให้เห็นชัดถึงความประณีตและความสามารถของนายช่างที่สืบทอดกันมาของหอไตรไว้ ยากที่จะหาผู้ที่อื่นได้ ฝาผนังของหอไตรมีเทพนมปูนปั้นฝีมืองดงาม พอดูได้แต่ยังงามไม่เท่าเทพนม ที่ผนังวิหารวัดโพธารามมหาวิหาร

ต่อมาถึงผู้สืบสายทิพช้างหรือทิพจักร คือ พวกคนสกุล ณ เชียงใหม่ ได้ปกครองหัวเมืองในลานนาไทย อันตรงกับสมัยต้นแห่งกรุงรัตนโกสินทร์นั้น พระเจ้าบรมราชาภาวילהกับบรรดาพระประยูรญาติ ทั้งชายและหญิงทรงช่วยกันบูรณะปฏิสังขรณ์พระอารามภายในกำแพงเมืองเป็นการใหญ่ แต่ทอดทิ้งวัดที่อยู่นอกกำแพงเมือง โดยเฉพาะผนังด้านในของวิหารลายคำนั้นมีการเขียนภาพพระบารมีเสียด้านผนัง พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามที่พระมหากษัตริย์ แต่ผนังด้านในของวิหารลายคำมิได้เขียนเรื่องราวเกียรติแต่เขียนเรื่องสังข์ทอง

วัดพระสิงห์คงจะร้างมาแล้วหลายครั้งด้วยกัน และในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ก็ยังคงสภาพเป็นวัดร้างอยู่อีก ประมาณ พ.ศ. 2467 เจ้าแก้วนารัฐ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 9 หรือองค์สุดท้าย ทรงอาราธนาครูบาทวีรย์หรือครู เจ้าวัดบ้านปาง มาช่วยสร้างวัดพระสิงห์ขึ้นใหม่ เนื่องจากกุฏิสงฆ์และวิหารที่พระเจ้าบรมราชาภาวילהทรงสร้างไว้ผู้พังไปหมดแล้ว พระศรีวิชัยท่านหรือพระเจ้าเจดีย์ยอดหักท่ามกลางลานวัดลงเสียเพื่อสร้างวิหารขึ้น ณ ที่นั้น ในการขุดที่ฐานพระเจ้าเจดีย์ได้พบผอบทองคำขนาดเชื่องเส้นผ่าศูนย์กลางที่ปากผอบ 7 นิ้ว 8 กระเบียด สูง 14 นิ้ว น้ำหนักทองคำ 122.5 บาท มีกระดูกบรรจุอยู่ภายในเข้าใจว่าคงเป็นพระอัฐิของพระเจ้าคำฟู กษัตริย์ลานนาไทย ลำดับที่ 6 ผู้เป็นพระชนกของพระเจ้าผาย ผู้ทรงสร้างวัดพระสิงห์ขึ้นก็ได้ นอกจากผอบยังขุดพบแผ่นทองคำอีก 477 แผ่น แต่ละแผ่นล้วนมีจารึกด้วยอักษรลานนา ทองคำแผ่นเหล่านี้ซึ่งน้ำหนักรวมกันได้ 360 บาท สิ่งของมีค่าเหล่านี้พระศรีวิชัยได้มอบให้ทางบ้านเมืองเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็นและศึกษา แต่จะอย่างไรก็ตาม สมบัติล้ำค่าเหล่านี้ ได้อันตรธานไปในระหว่างสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เมื่อนครเชียงใหม่ถูกโจมตีทางอากาศ และมีการย้ายที่ทำการจากศาลากลางไปตั้งที่วัดช้างสิงห์

กรุณาช่วยสร้างวัดพระสิงห์ขึ้นใหม่ดังที่เห็นอยู่ในบัดนี้ แล้วอาราธนาเจ้าอาวาส
จังหวัดมาจำพรรษาอยู่ประจำวัดนี้จึงกลับเจริญรุ่งเรืองและมีสภาพเป็นพระอารามหลวงอยู่
ในปัจจุบัน

พระพุทธรูปที่สำคัญที่สุดในวัดพระสิงห์ก็คือ พระพุทธสิหิงค์ ซึ่งปรากฏตามตำนาน
พระพุทธสิหิงค์ของพระมหาเถรโพธิรังสีชาวศรีลังกาได้นำมาเป็นภาษาบาลีว่า เมื่อ พ.ศ.
๗๐๐ พระเจ้าสีหะแห่งลังกาหิวัปไตโปรดให้หล่อพระพุทธรูปขึ้นองค์หนึ่ง คือ พระพุทธรูป
สิหิงค์ แต่ในชื่อกาลมาลีปกรณ์เรียก สีหะปฎิมา ตามพระนามกษัตริย์ผู้สร้าง กรณประมาณ
พ.ศ. ๑๘๓๙ กษัตริย์เมืองนครศรีธรรมราชแต่งทูตไปขออภัยพระไตรปิฎกจากประเทศลังกา
ขอได้พระพุทธรูปมาด้วย พ่อขุนรามคำแหงรับช่วงต่อมายังกรุงสุโขทัย พ.ศ. ๑๙๒๐
สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (พะงั่ว) รัชชนะสุโขทัย พระยาไสยลือไทยได้อัญเชิญมาไว้
ที่เมืองพิษณุโลก เมื่อพระยาไสยลือไทยสิ้นพระชนม์ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ จึง
โปรดให้เชิญพระพุทธรูปสิหิงค์จากทางเรือมาไว้กรุงศรีอยุธยา ราว พ.ศ. ๑๙๒๗ พระยา
ญาณาคิต เชื้อวงศ์พระร่วงมาขึ้นเมืองกำแพงเพชร ได้กราบทูลพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา
นำพระพุทธรูปมาไว้ที่เมืองกำแพงเพชร ประมาณ พ.ศ. ๑๙๓๔ เจ้ามหาพรหมผู้ครอง
นครเชียงใหม่ และทรงเป็นพระบิดาของพระเจ้าแสนเมืองมา ทรงได้พระพุทธรูป
จากพระยาญาณาคิตนำไปไว้ที่นครเชียงใหม่ แล้วโปรดให้นายช่างหล่อพระพุทธรูปจำลอง
ขึ้น เสร็จแล้วทรงนำไปทำพิธีบรมสมโภชที่เกาะดอนแท่นในแม่น้ำโขง เมื่อเจ้ามหาพรหม
ถึงแก่พิราลัยแล้ว พระพุทธรูปก็มาประดิษฐานอยู่ ณ วัดสี่ช้างพระในนครเชียงใหม่
ประมาณ พ.ศ. ๒๐๙๔ เจ้าเชษฐวงศ์ (พระไชยเชษฐา) ทรงนำพระพุทธรูปสำคัญอื่น ๆ
ของนครเชียงใหม่อีกหลายองค์ ทางเชียงใหม่ทางลาวไป พระไชยเชษฐาทรงคืน
พระพุทธรูปมาให้เพียงองค์เดียว ประมาณ พ.ศ. ๒๒๐๕ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
แห่งกรุงศรีอยุธยาทรงยกทัพมารบเอาเมืองเชียงใหม่ ได้ทรงอัญเชิญพระพุทธรูปลงไป
ไว้กรุงศรีอยุธยาอีกครั้งหนึ่ง กราวนี้อยู่ได้ ๑๐๕ ปี ถึง พ.ศ. ๒๓๑๐ พม่าตีกรุงศรีอยุธยา
แตก ทหารเชียงใหม่ที่มาในกองทัพพม่า เชิญพระพุทธรูปกลับเชียงใหม่โดยทางเรือ

พระพุทธรูปหินในวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร มีขนาดหน้าตักกว้าง 30 นิ้ว สูงจาก
ขอบฐานบนยอดพระเมลาธิบัวตูม 51 นิ้ว

- วัดเชียงมั่น

วัดนี้อยู่ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมืองเชียงใหม่ ภายในกำแพงเมืองเชียงใหม่
วัดนี้ในอดีตอยู่ทางด้านตะวันออกของพระราชวังแห่งกษัตริย์ล้านนาไทย คือ อยู่ทาง
ตะวันออกของพระตำหนักเวียงแก้ว

สถานที่อันเป็นที่ตั้งของพระอารามนี้เรียกตำบลเชียงมั่น เมื่อ พ.ศ. 1835
พ่อขุนเมงรายทรงอพยพจากเวียงกุมกามมาปลูกสร้างที่ประทับชั่วคราว ในบริเวณอันเป็น
ที่ตั้งพระอาราม ทรงตั้งนามที่ประทับว่า เวียงเล็ก (คือเมืองเล็ก) ภายหลังที่สร้าง
นครเชียงใหม่ และปราสาทราชฐานภายในเมือง สร้างแล้วก็เสด็จเถลิงพระราชสมณเฑียร
ใหม่ ส่วนเวียงกุมกามนั้นโปรดให้อำมาตย์ที่ทรงไว้วางพระทัยปกครองแทนพระองค์

ประมาณ พ.ศ. 1840 พ่อขุนเมงรายทรงสร้างพระอารามขึ้น ณ บริเวณ
พระตำหนักเวียงเล็ก ทรงตั้งนามว่าวัดเชียงมั่น ทรงสร้างพระเจดีย์กุฏิสงฆ์และวิหาร
การเปรียญพร้อมสรรพ นับเป็นพระอารามแห่งแรกที่พ่อขุนเมงรายทรงสร้างขึ้นภายใน
กำแพงเมือง

สิ่งก่อสร้างภายในพระอารามแห่งนี้ชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา แต่ก็ได้
รับการบูรณะปฏิสังขรณ์จากกษัตริย์ล้านนาไทยในเวลาต่อมาอีกหลายครั้ง และตอนที่
พระเจ้าบรมราชาธิบดีกาวิละได้เป็นผู้ครองนครเชียงใหม่ก็ได้ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์วัด
เชียงมั่นเช่นเดียวกับพระอารามอื่น ๆ ที่อยู่ภายในกำแพงเมือง

โบราณวัตถุที่น่าสนใจภายในพระอารามวัดเชียงมั่น มีอยู่สามอย่าง คือ

1. พระเสด็จกมณีหรือที่เรียกกันว่าพระแก้วขาว มีหน้าตักกว้าง 4 นิ้ว
สูง 6 นิ้ว ตามตำนานกล่าวว่า องค์พระเป็นฝีมือช่างสกุลละโว้สืบทอดจากแห่งฉิลาลิขวาโส
ส่วนฐานนั้นทำเมื่อ พ.ศ. 2471

พระแก้วขาวสร้างที่เมืองละโว้และประดิษฐานอยู่ที่เมืองนั้นจนถึงตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 13 คือเมื่อประมาณ พ.ศ. 1206 สุทนต์เป็นนายช่างสร้างนครหริภุญไชยให้นายกวิยะหัวหน้าชนเผ่าเม็งหรือมอญ ถูกล่าส่งลงมาเมืองละโว้พร้อมกับลูกทันตดาชิ ของพระนางจามเทวีราชธิดาของพระเจ้าจันทรังษีประมุขเมืองละโว้ (ชาติขอม) ขึ้นไปเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองหริภุญไชย พระนางจามเทวีได้กราบทูลขอพระเสด็จมณีนีต่อพระเจ้าจันทรังษี เมื่อทรงได้รับพระราชทานแล้วก็ทรงอัญเชิญพระแก้วขาวขึ้นมาเมืองหริภุญไชยโดยทางเรือจนถึงจุดหมายปลายทาง แล้วทรงสร้างหอพระประดิษฐานพระเสด็จมณีนีไว้ท่ามกลางกลุ่มปราสาทราชมณเฑียรภายในเมืองหริภุญไชย และประดิษฐานอยู่ที่นั่นเป็นเวลานานกว่า 600 ปี

เมื่อประมาณ พ.ศ. 1824 พ่อขุนเม็งรายทรงย้ายตราจองทัพใหญ่จากเมืองฝางลงมาทำศึกชิงเมืองหริภุญไชยจากพญายีบา ซึ่งเป็นเจ้าเม็ง ทหารมอญและชาวเมืองที่รักษากำแพงเมืองต่อต้านเห็นขบวนนั้นก็ พ่อขุนเม็งรายไม่อาจหักเอาเมืองได้โดยง่าย ทรงพระพิโรธรับสั่งให้ระดมยิงธนูเข้าเพลิงเผาผลาญบ้านเมืองราชภูริวัฑาอารามและปราสาทราชฐานกลายเป็นถ้ำถ้ำหมดสิ้นทั้งเมือง

ครั้นแล้วพ่อขุนเม็งรายเสด็จไปทอดพระเนตรบริเวณที่ไฟไหม้ปราสาทราชวังที่สร้างอย่างงดงามตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี ทรงพบว่าสิ่งก่อสร้างเหล่านั้นแปรสภาพเป็นถ้ำถ้ำหมดแล้ว แต่ทรงพบเรือนไม้สักหลังย่อม ๆ ยังอยู่เป็นปกติท่ามกลางทะเลเพลิงแม่น้ำคงคาประตูไม้สักมีใญ่ถูกไฟไหม้และมีใญ่อกที่ทรงพิศวงนัก ครัสั้นขุนชาราชบริพารเสด็จขึ้นบนเรือนไม้ก็ทรงทราบว่าภายในเรือนนั้นมีแต่พระพุทธรูปสีขาวเพียงองค์เดียวเท่านั้นก็ทรงทราบได้ด้วยพระปรีชาญาณว่าพระเสด็จมณีนีนั้นประกอบด้วยพุทธานุภาพนามหัตถ์จรรยจึงทรงยึดเอาพระแก้วขาวไว้เป็นพระพุทธรูปประจำพระองค์ ทรงนำไปด้วยทุกหนทุกแห่งจนกระทั่งภายหลังทรงสร้างวัดเชียงมั่น เสร็จแล้วจึงเอาพระแก้วขาวประดิษฐานไว้ที่นั่น

2. พระพุทธรูปศิลาสลักปางปราบช้างนาฬาคีรี ฝีมือช่างสกุลปาละ (พุทธศตวรรษที่ 13 - 17) ในตำนานพื้นเมืองว่า พระมหากัสสะปะเถระเจ้าเชิญมาแต่ลังกา แต่ครั้งพระเจ้าเม็งรายครองเวียงกุมกาม พระกัสสะปะเถระเจ้านำมาถวายพระเจ้าเม็งรายเมื่อ

ปี พ.ศ. 1833 พระทีลาองค์นี้สวยงามมาก เป็นศิลปะแบบลังกา และถูกจำลองแบบไว้ 3 องค์ อยู่ที่วัดดอกเอื้อง 1 องค์ วัดหัวข่วง 1 องค์ และองค์จริงอยู่ที่วัดเชียงมั่น

3. พระเจดีย์ช้างล้อม พอขุนเมงรายโปรดให้ช่างก่อเจดีย์ขึ้นตรงท้องบรรทม ในบริเวณพระตำหนักเวียงเล็ก พระเจดีย์สูงประมาณ 13 วา ที่ฐานเจดีย์มีรูปช้างปั้น ล้อมรอบเป็นปฐมนิยบัตร์ที่มีอายุเกือบ 700 ปี

4. ศิลาจารึกที่หน้าพระอุโบสถ จารึกเมื่อ พ.ศ. 2124 กล่าวถึงประวัติของวัด และประวัติเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งการบูรณะวัดนี้

- ประตุมืองเชียงใหม่

เมื่อพอขุนเมงรายทรงสร้างนครเชียงใหม่ขึ้นเป็นราชธานีของราชอาณาจักร ลานนาไทยเมื่อ พ.ศ. 1839 นั้น ทรงบัญชาให้ขุดคูรอบเมืองกว้างประมาณ 20 วา ทั้งสี่ด้าน ให้ขุดดินจากคูถมเป็นไส้กำแพงชั้นใน แล้วโปรดให้สร้างกำแพงสูง 8 ศอก กว้าง 6 ศอก พร้อมทวยใบเสมาล้อมรอบตัวเมือง ในการสร้างกำแพงนี้พอขุนเมงราย โปรดให้สร้างประตุมืองกว้างประมาณ 4 วา ไว้ตรงระยะกึ่งกลางกำแพงเมืองด้านละ ประตู คือ

1. ประตูทิศเหนือเรียกว่าประตูหัวเวียงมาแต่สมัยแรกตั้งเมืองเชียงใหม่ คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 1839 มาจนถึง พ.ศ. 2343 จึงเปลี่ยนชื่อเป็นประตูช้างเผือกตามชื่อ ของอนุสาวรีย์รูปช้างเผือกที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้

2. ประตูทิศใต้อยู่ตรงข้ามกับประตูทิศเหนือเรียกว่า ประตูท้ายเวียงมาแต่แรกตั้งเมือง ต่อมาเปลี่ยนเป็นประตูเชียงใหม่ เนื่องจากประตูนี้เป็นนามเมือง จึงห้ามมิให้เอาศัพทออกผ่านถือว่าอาถรรพณ์

3. ประตูทิศตะวันออกมีชื่อว่าประตูท่าแพมาแต่แรกตั้งเมือง เนื่องจากมีถนน ตรงจากประตูไปสู่ท่าแม่น้ำปิง และที่ท่านี้แห่งนี้เป็นที่จอดของบรรดาเรือแพที่ไปมาค้าขาย กับหัวเมืองที่ตั้งริมฝั่งแม่น้ำปิงทางเหนือและทางใต้ของนครเชียงใหม่

4. ประตูกิตะวันตกมีชื่อว่าประตูสวนดอกมาตั้งแต่แรกตั้งเมือง เนื่องจากมีราชอุทยานหรือสวนหลวงของกษัตริย์ล่านานอยู่นอกกำแพงเมืองด้านตะวันตกในระยะไม่ห่างไกลเท่าไรนัก

5. ประตูสวนปรุง ประตูนี้เจาะกำแพงเมืองด้านใต้ สร้างขึ้นใหม่ในระหว่าง พ.ศ. 1954 - 1985 สาเหตุในการเจาะประตูเพิ่มขึ้นทางด้านใต้สืบเนื่องมาจากพระราชเทวี ซึ่งเป็นพระมเหสีของพระเจ้าแสนเมืองมา และเป็นพระราชมารดาของพระเจ้าสามฝั่งแกน ไม่ทรงพอพระทัยที่จะประทับอยู่ที่พระราชวังภายในกำแพงเมือง แต่ทรงสร้างพระตำหนักขึ้นที่ตำบลสวนนอกกำแพงเมืองด้านใต้ พระตำหนักนี้มีชื่อว่าพระตำหนักสวนแร่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลสวนปรุงทั้งหมดในปัจจุบัน

ในระยะนั้นมีการสร้างเจดีย์ราชภูฏาคาร คือ พระเจดีย์หลวงท่ามกลางเมืองเชือ หม่ และโดยที่พระเจ้าสามฝั่งแกนยังทรงพระเยาว์อยู่นักพระราชเทวีต้องเสด็จเข้ามาทอดพระเนตรการสร้างพระเจดีย์ทุกวัน ทรงพระดำริเห็นว่าการเสด็จเข้าทางประตูท้ายเวียง (ประตูเชียงใหม่) เป็นระยะทางที่อ้อมจึงรับสั่งให้เจาะกำแพงตรงข้ามกับพระตำหนัก เป็นประตูขึ้นเรียกว่า ประตูสวนแร่อยู่วะยะหนึ่ง แล้วต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นประตูสวนบู่ (คือ แหว่ง) เนื่องจากได้นำพวกกบฏส่วนหนึ่งมาประหารโดยใช้หอกหรือหลาวแทงพุ่ง

6. ประตูช้างม้อยเดิมเรียกชื่อว่าประตูศรีภูมิสร้างขึ้นระหว่าง พ.ศ. 1985 - 2030 ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช การที่ทรงเจาะกำแพงและสร้างประตูศรีภูมิขึ้นก็เนื่องจากโปรดให้สร้างพระตำหนักขึ้นอีกแห่งหนึ่งที่ใกล้ ๆ กับแจ่ง (มุม) ศรีภูมิ เมื่อทรงสร้างพระตำหนักเรียบร้อยแล้ว ทรงพระดำริเห็นว่าจะเสด็จไปหาน้ำแม่ปิงทางประตูท่าแพนั้นไกลไป จึงรับสั่งให้เจาะกำแพงแล้วสร้างเป็นประตูขึ้นเรียกว่าประตูศรีภูมิมาเปลี่ยนชื่อเป็นประตูช้างม้อย

ประตูเมืองทั้งหกแห่งนี้ไม่มีทางติดต่อกับพื้นที่นอกกำแพงเมืองได้ เพราะมีคูเมืองกว้าง 20 วา ลึก 2 วาเศษ ขวางอยู่ การข้ามคูเมืองต้องอาศัยสะพานเรือ (ทำด้วยไม้ไผ่)

บุทัมกันข้ามไป และประตูเมืองทั้งหกแห่งนี้บานประตูปิดและเปิดได้ ประตูเมืองทุกแห่ง จะปิดในเวลาย่ำค่ำ และจะเปิดตั้งแต่เวลารุ่งเช้า ยามมีศึกจะรื้อสะพานเรือกข้ามภูเขาวัวในเมือง และปิดประตูเมืองทุกแห่ง ใช้เสาถ้ำยันไว้อย่างแน่นหนาป้องกันมิให้พวกข้าศึกเข้าพังประตูเข้ามาได้ง่าย ๆ

ประตูเมืองทั้ง 6 ประตูนี้ เป็นประตูเมืองในกำแพงเมืองชั้นใน และยังมีกำแพงเมืองชั้นนอกอีก คือ กำแพงมูลดินที่ยังคงมีแนวผ่านไปตามริมคลองแม่น้ำทางบ้านระแกง ผ่านประตูหายยาไปทางเวียงสวนดอก แต่กลางแห่งถูกทำลายไป ประตูเมืองชั้นนอกมีหลายแห่ง เช่น ประตูหายยา หรือประตูโยธา ประตูศรีภูมิ ประตูช้างกลาง และประตูระแกง หรือโลแกง

- อนุสาวรีย์ช้างเผือก

ช้างเผือกหรืออนุสาวรีย์รูปช้างเผือกนั้นอยู่ตำบลช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่ อยู่ทางขวามือของถนนสายเชียงใหม่-ฝาง ห่างจากตัวเมืองประมาณ 1 กิโลเมตรเศษ เดิมมีที่ตั้งอยู่ในสถานที่ปัจจุบันนี้ แต่อยู่ที่บริเวณตลาดช้างเผือก ซึ่งในครั้งนั้นเรียกว่าบ้านเชียงโถม (พ่อขุนเม็งราย ทรงตั้งชื่อให้) และรูปช้างทั้งสองตัวนี้อยู่คนละฟากถนน ตัวหนึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ส่วนอีกตัวหนึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันตก รูปช้างปัจจุบันสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้ากาวิละ เมื่อ พ.ศ. 2343

รูปช้างเผือกคู่แรกนี้มีประวัติความเป็นมาปรากฏอยู่ในตำนานเมืองเชียงใหม่ และพงศาวดารโยนกว่า

ในรัชกาลของพระเจ้าแสนเมืองมา กษัตริย์ลำดับที่ 9 ของลานนาไทย ซึ่งครองราชย์อยู่ระหว่าง พ.ศ. 1931 - 1954 นั้น พระเจ้าไสยลือทัยหรือพระมหาธรรมราชาที่ 2 เมืองพิษณุโลก กษัตริย์แห่งราชอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งตกเป็นประเทศราชของกรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่ พ.ศ. 1921 ได้ทรงมีพระราชสาส์นมาเฝ้าพระเจ้าแสนเมืองมาว่า เกิดผัดใจกับพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา จะขอมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระเจ้าเชียงใหม่ และขอกองทัพไปช่วยป้องกันเมืองสุโขทัยด้วย พระเจ้าแสนเมืองมาจึงมายกพลพลโยธา

ไปตั้งอยู่ใกล้เมืองสุโขทัย แต่เจ้าเมืองสุโขทัยเกิดกลัวใจไม่ออกมาถวายบังคม และ
 ลอบยกพลเข้าโจมตีกองทัพเชียงใหม่ในเวลากลางคืน กองทัพเชียงใหม่ไม่ทันรู้ตัว ก็
 แยกพ่ายกระจัดกระจาย พระเจ้าแสนเมืองมากับบ่าวสองคน คือ อ้ายออบ กับ อ้ายยี่ระ
 หงสองคนได้พาพระเจ้าแสนเมืองมาหนีกลับคืนมายังเมืองเชียงใหม่ โดยให้พระเจ้า
 แสนเมืองมาขี่หลังพลัดเปลี่ยนกันมา ครั้นถึงบ้านเมืองแล้ว พระเจ้าแสนเมืองมาก็บู
 บำเหน็จรางวัลให้ และแต่งตั้งให้เป็น "ขุนช้างซ้าย ขุนช้างขวา" พระราชทานเครื่อง
 อูปโภคบริโภคนั้นเป็นอันมาก และโปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ใต้เชิงโคม ฝากเบื่องตะวันออก
 ขุนทั้งสองจึงสร้างรูปช้างไว้ซ้ายขวาทางเข้านอก

ต่อมารูปช้างนั้นก็ปรักหักพังไปดังกล่าว พระเจ้ากาวิละ จึงมาสร้างรูปช้างใหม่ขึ้น
 ในปี พ.ศ. 2343 (จุลศักราช 1162)

- สี่มุมเมือง

สี่มุมเมืองนี้ ถ้าจะเรียกตามภาษาพื้นเมืองเหนือ เรียกว่า สี่แจ่งมุม คือ สี่มุมของ
 ภูเมืองเก่าของเชียงใหม่ ที่ขุดรอบภูเมือง สี่มุมเมืองของเชียงใหม่ ได้แก่

1. แจ่งหัวริน เป็นแจ่งที่รับน้ำเข้า ซึ่งไหลมาจากขุนห้วยช้างเคียนอยู่ทางตอน
 เหนือของดอยสุเทพ สมัยการสร้างเมืองใหม่ ตามประวัติศาสตร์กล่าวว่า พระเจ้า
 เมงรายไคทรงให้สร้างรินตองจากห้วยช้างเคียนตอนบน เพื่อให้ไหลสู่ภูเมือง จึงเรียกว่า
 แจ่งหัวริน

2. แจ่งภูเขื่อง ตามประวัติศาสตร์ คำนี้นักเป็นคำที่ชาวฮกเกี้ยนที่อพยพครั้ง
 คำว่า ภู แปลว่า ป่าประกาศ กล่าวร้องว่าชาวฮกมาแล้ว ทหารที่รักษาแจ่งนี้ จะแจ้งให้
 กองทัพในเมืองทราบ

3. แจ่มชะคำ คำว่า ชะคำ หมายถึง เครื่องมือที่นำมาประกอบด้วยไม้หรือ
 ก้อนหินขนาดใหญ่ที่มีเชือกผูกมัด มีดาคัตติยกขึ้นยกลงได้ เพราะฉะนั้น แจ่มชะคำ คือ
 เครื่องก่นน้ำที่ระบายให้น้ำไหลออกไป

4. แจ่งศรีภูมิ เป็นแจ่งที่มีความร่มรื่นมากที่สุด มักเป็นที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ เวลาหน้าฝน แม่น้ำปิงซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของตัวเมือง จะหลากล้นฝั่ง จะมีการเอาเรือออกแจวเล่น

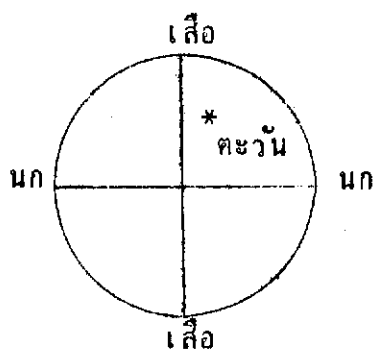
3. สาขากีฬาและนันทนาการ (The Sports and Recreation)

3.1 การละเล่นพื้นเมือง

3.1.1 การเล่นเกม

การเล่นแสง เป็นเกมสำหรับเล่นในร่มประเภทเดียวกับหมากรุก การเล่นแสงของเด็กลานนาไทยมีอยู่ 3 อย่าง คือ แสงตะวัน แสงสี่ และแสงแปด

แสงตะวัน เป็นการเล่นด้วยการเดินหมากฝ่ายละ 2 ตัวต่อกันในจำนวนสี่ดวงกลมวางหนึ่งลงบนพื้นที่จะเล่น อาจจะเป็นพื้นดิน หรือกระดาน ไม้มีขนาดโตพอสมควร แล้วลากเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 เส้นให้ตัดกันเป็นมุมฉาก ซึ่งจะแบ่งวงกลมออกเป็น 4 ส่วน กำหนดส่วนหนึ่งให้เป็นส่วนของ "ตะวัน" และให้ส่วนโค้งของวงกลม "ตะวัน" นี้ เป็นส่วนที่เดินหมากผ่านไม่ได้

ตารางการเล่นแสงตะวัน
(ภาพเส้นทางเดินแสงตะวัน)

ผู้เล่น 2 คน สมมติคนหนึ่งเป็นฝ่ายสี่ อีกคนหนึ่งเป็นฝ่ายนก หรือว่าทั้งสองฝ่ายจะใช้อะไรเป็นหมากเดินก็ได้ อาจจะใช้ก้อนหิน เศษตอก เศษใบไม้ ฯลฯ ที่เป็นวัสดุหาได้ใกล้ ๆ ตัว

วางหมากเดินของแต่ละฝ่ายลงบนปลายทั้ง 2 ของเส้นผ่าศูนย์กลางทั้ง 2 โดยที่ฝ่ายเสืออยู่เส้นหนึ่ง และนกหรือวัวอยู่อีกเส้นหนึ่ง

ผู้เล่นคนแรกจะเคลื่อนตัวเดินของตนเข้าสู่จุดศูนย์กลาง ผู้เล่นที่สองจะเคลื่อนหมากตัวเดินของตนเข้าแทนที่ ต่อจากนั้นทั้งสองฝ่ายก็ผลัดกันเดิน โดยพยายามต้อนให้อีกฝ่ายหนึ่งจนมุม ไม่สามารถจะเดินต่อไปได้อีก กันขี้ว่าเป็นฝ่ายชนะ

น่าสังเกตว่าการเดินชนิดนี้ คงจะดัดแปลงมาจากการเดินแสงสี่หรือแสงแปด เพราะตัวเดินมีชื่อว่า เสือ นก หรือวัว เช่นเดียวกัน แต่ไม่มีการกินกัน คงต้อนกันให้จนเท่านั้น

อนึ่ง การกำหนดให้ "ตะวัน" เป็นเขตห้ามผ่านนั้น คงมีเหตุผลว่าเพราะตะวันเป็นของร้อน จึงไม่สามารถจะเดินผ่านไปใกล้ ๆ ได้

การเล่นเช่นนี้คล้ายกับการเล่น "เสือตกลัง" ของภาคกลาง ปึงขุนวิจิตร มาตรากล่าวไว้ในหนังสือของท่านว่า คล้ายกับการเล่นของเกาหลี จีน และอียิปต์

แสงสี่ เป็นการเดินด้วยการเดินหมากที่มีจำนวนและวิธีการเดินของแต่ละฝ่ายไม่เหมือนกัน

ก่อนเล่นต้องทำตารางโดยขีดเส้นตรง 3 เส้นให้ตัดกับเส้นตรงอีก 3 เส้น เป็นมุมฉาก โดยให้เส้นแต่ละเส้นยาวเลยจุดตัดออกไปเล็กน้อย ทำให้มีตารางอยู่

16 ช่อง

เสือ			เสือ
เสือ			เสือ

ตารางการเล่นแสงสี่
(ภาพเส้นทางเดินแสงสี่)

ผู้เล่น 2 คน สมมติฝ่ายหนึ่งเป็นเสือ อีกฝ่ายหนึ่งเป็นนกหรือวัว ฝ่ายเสือมีหมากตัวเดิน 4 ตัว วางไว้ที่ช่องตรงมุมทั้ง 4 ของตารางมุมละตัว ฝ่ายนกมีหมากตัวเดิน 12 ตัว ยังไม่ลงวางไว้แต่จะลงวางทีละตัวตามตารางที่เหลือ เมื่อเริ่มเล่น

เสือจะกินนกได้ต่อเมื่อนกอยู่ในตารางที่ตรงกันกับเสือ และตารางที่ถัดไปว่างพอที่เสือจะกระโดดข้ามไปได้ และถ้าวางนอกตารางที่ขี้นั้นเป็นที่ว่างที่เสือจะกระโดดข้ามกินไปได้

การเคลื่อนที่ของนกและเสือ จะเคลื่อนที่ทางช่องตารางที่ตรงกันเท่านั้น ส่วนฝ่ายนกจะนำลงวางใหม่ หรือจะเคลื่อนตัวที่นำลงวางไว้แล้วก็ได้

ถ้าฝ่ายนกสามารถปิดทางไม่ให้เสือตัวใดตัวหนึ่งเคลื่อนที่ได้ ถือว่าเสือตัวนั้นตาย

ฝ่ายนกจะต้องพยายามไม่ให้เสือเข้าไปอยู่ในตารางตรงกลางทั้ง 4 ตารางนั้น เพราะถ้าเสือหลุดเข้าไปได้แล้ว ฝ่ายนกจะปิดทางเดินของเสือได้ยากมาก เพราะเสือสามารถกินกระโดดข้ามออกตารางไปได้ โดยที่ฝ่ายนกไม่สามารถจะวางหมากนอกตารางนั้นได้

ในกรณีที่เสือกระโดดออกนอกตาราง จะต้องเลื่อนเสือกลับเข้ามาอยู่ในตารางของตัวที่ถูกกินนั้น

การเล่นแบบนี้ บางท้องถิ่นเรียกว่า "เสือกินวัว" หรือ "เสือกินนก" การเรียกชื่อเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ชาวลานนาไทยไม่ได้เห็นเกรงหรือยกย่องความชั่วร้ายของเสือเหมือนกับชนบางพวก แต่มองเห็นเสือเป็นสัตว์ธรรมดาที่มีโอกาสจะแพ้ได้ ถ้าหากสัตว์ที่อ่อนแอกว่ารวมพลังกันเข้าต่อสู้

อนึ่ง มีนิทานพื้นบ้านของชาวลานนาไทยอยู่หลายเรื่อง ที่แสดงให้เห็นความโง่และความซื่อแพะของเสือ เช่น เรื่องเสือกดกัง เสือเข็น เป็นต้น

การเล่นแสงสี้้นคล้ายกับการเล่นเสือกินวัวทางภาคกลาง แต่จำนวนตารางและวิธีการเล่นไม่เหมือนกัน

ผู้ใหญ่ก็ชอบเล่นแสงสี่ โดยจะเล่นแกเหงาในขณะที่อยู่เป็นเพื่อนญาติของผู้ตาย บนบ้านศพที่เรียกกันว่า "เชื่อนเย็น" และจากการนิยมเล่นบนบ้านศพเช่นนี้ ทำให้บางท้องถิ่นมีความเชื่อว่า การเล่นแสงสี่มีอาถรรพณ์ ไม่ควรจะเล่นในยามปกติ

แสงแปด เป็นการ เล่นโดยใช้ตารางหมากรุกหรือหมากฮอสที่มี 64 ตาราง ตามธรรมชาติหมากรุกเดินอาจจะมีตั้งแต่ 8 หรือ 16 และ 24 ตัว วางเรียงกันไม่เว้นตา

กติกาการเล่นเหมือนกับการเล่นหมากหมับที่รู้จักกันทั่ว ๆ ไปในปัจจุบัน โดยให้เดินตามช่องตรงหรือช่องขวางเท่านั้น ไม่มีสิทธิเดินเฉียงเหมือนฮอส

การกินมีอยู่ 2 อย่าง คือ กินหาวกับกินหนับ การกินหาว คือ การที่ตัวกินสามารถเดินเข้าแทรกกระหว่างตัวที่ถูกกิน 2 ตัวได้ กินหนับ คือ การที่ตัวกินสามารถเดินเข้าชนาวตัวที่ถูกกินได้

แสงแปด เป็นการ เล่นแสงสี่ที่เกิดขึ้นในสมัยหลัง ไม่ค่อยจะนิยมเล่นกันเท่ากับแสงสี่หรือแสงตะวัน

การเล่นแสงแปด คล้ายกับการเล่นหมากแหยกของทางภาคกลาง

3.1.2 การเล่นเกมช้าง

เกมการเล่นลูกช้างมีแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น เช่น พวกเด็กสาวเขาเผ่าม้ง (แมว) นิยมเล่นลูกช้างลูกโต ๆ ขนาดลูกฟัก พวกเด็กภาคกลางนิยมเล่นลูกช้างที่หมุนเรียบสนิทนาน ๆ พวกเด็กลานนาไทยนิยมเล่นลูกช้างที่หมุนไม่นานแต่ต้องล้มตัวดี ตัวเองให้กลิ้งไปตามพื้นได้ไกล ๆ

เด็กจะขีดวงกลมที่มีรัศมียาวพอ ๆ กับเชือกที่ใช้พันลูกช้าง โดยให้คนหนึ่งเหยียบหางเชือกไว้ แล้วจับหัวเชือกแนบกับดินลูกช้าง ดึงเชือกให้ตึงแล้วขีดเส้นไปรอบ ๆ จะไดวงกลมที่กลมเหมือนกับไข่วงเวียนเขียน โดยมากวงกลมที่เด็กขีดจะมีรัศมีประมาณ

1 วา

พอขีดเส้นเสร็จก็จะเสี่ยงกันว่าใครควรจะ เป็นผู้ลงลูกช้างสำหรับทำเป่าก่อน โดยนับ 1 - 3 แล้วให้ผู้ลงลูกช้างของตัวพร้อม ๆ กัน เพื่อแข่งกันเอาเชือก

ดินลูกข้างที่กำลังหมุนอยู่บนตั่งขึ้นมารับด้วยอุ้งมือทั้งสอง เด็กคนที่รับได้ทีหลังเพื่อนจะต้อง
เป็นคนลงลูกข้างของตนเป็นเป้า

เด็กที่เอาเชือกคล้องดินลูกข้างของตนขึ้นมารับได้ จะต้องตะโกนให้สัญญาณ
เพื่อน ๆ ว่า "โ๊ะ"

เมื่อมีผู้ลงลูกข้างของตนสำหรับเป็นเป้าให้เพื่อน ๆ แล้ว เด็กจะประลอง
ความแม่นยำของตนเองด้วยการปั่นลูกข้างของตนลงบนลูกข้างที่เป็นเป้านั้น

เด็กบางคนทำได้แม่นยำมาก อาจทำให้ลูกข้างที่วางเป็นเป้านั้นแตกหรือ
ฉีกได้

ผู้เป็นเจ้าของลูกข้างที่ปักกลางวง จะต้องพยายามช่วยให้ลูกข้างของตนหลุด
ออกมาจากวงด้วยการปั่นลูกข้างของตนอีกลูกหนึ่งให้กระทบออกมา

ถ้าใครไขว่ขวาย ปั่นลูกข้างลงในวงแล้ว เวลาลูกข้างหยุดหมุนแล้วไม่สามารถ
จะคิดตัวเองออกมาพ้นวงได้ ถือว่าตาย ต้องลงลูกข้างของตนเป็นเป้าด้วย

เมื่อลูกข้างที่เป็นเป้าถูกปั่นกระทบจนกระเด็นออกมาจากวงหมดแล้ว เด็กก็จะ
แข่งขันกัน "โ๊ะ" กันที โดยไม่มีการบอกหรือนับ 1 -- 3 อีก

ลูกข้างของเด็กหลานชาวไทยส่วนมากจะทำด้วยไม้เนื้อแข็งหนัก ๆ เช่น ไม้ประดู่
ไม้ชิงเหล็ก ไม้แดง เป็นต้น และมีเคียวหรือตีนยาว ๆ สำหรับให้ตีได้ไกล ๆ เสียปั่นลูกข้าง
ดังนี้ ๆ สนุกนัก

เด็กมักจะทำลูกข้างอย่างลวก ๆ จำนวนหนึ่งสำหรับปักเป็นเป้ากลางวง แต่
ลูกข้างที่ทำอย่างประณีตที่เด็กรักเป็นพิเศษก็มีโอกาสเป็นเป้าได้ ถ้าหากหมุนนิ่ง ๆ อยู่กลางวง
เด็กคนอื่น ๆ มีสิทธิ์ที่จะปั่นลูกข้างของตนให้กระทบได้ และส่วนมากมักจะชอบปั่นลูกข้างให้ปัก
ลงบนลูกข้างที่กำลังหมุนอยู่มากกว่าลูกข้างที่ปักเป็นเป้าอยู่นิ่ง ๆ

ถ้าต้องวางลูกข้างของตนเป็นเป้า จนไม่มีลูกข้างจะเล่น ก็สามารถจะ
ขอร้องเพื่อนให้อนุญาตนำออกมาได้ลูกหนึ่ง โดยเสียค่าธรรมเนียมให้เพื่อนถือลูกข้างนั้นไว้
มือหนึ่ง แล้วอีกมือหนึ่งปักเคียวลูกข้างลงบนลูกข้างเขลยนั้นสองหรือสามครั้ง

วิธีนี้ถ้าเพื่อนที่เล่นมียู่ 5 คน ก็จะโดนปักพริกอยู่ 10 รอบ เด็กจึงมักจะยอม
รอให้ลูกกระต๊อบออกมามากกว่าจะเข้าไปเก็บออกมาแล้วเสียดำธรรมเนียม

3.2 การเล่านิทานพื้นเมือง

นิทาน เป็นคติชาวบ้านที่ให้ความบันเทิงสืบทอดกันมา ซึ่งมีหลายประเภท ได้แก่
นิทานประวัติความเป็นมา นิทานอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ นิทานวีรบุรุษเช่นเรื่องพระเจ้า
พรหมมหาราช พ่อเจ้าชีวิตอ้าว นิทานเกี่ยวกับความเชื่อ เช่น เสือเข็น นิทานคติสอนใจ
เช่น ความเศร้าของหมี่ นิทานตลก เช่น พระบวชใหม่ นิทานเรื่องผี เช่น อภินิหารผีเรือน
นิทานเหล่านี้ ผู้เล่าจะสอดแทรกคติธรรมคำสอนต่าง ๆ ลงไปด้วยในระหว่างการเล่า เป็น
การอบรมสั่งสอนไปในตัว

ตัวอย่างนิทานคติสอนใจ

วิธีปราบลิง

ที่หมู่บ้านสันชะหมอก หมู่บ้านนี้ประกอบอาชีพทำไร่นาหมุนเวียนตามฤดูกาล
ในฤดูที่ปลูกแตงโม มักจะได้รับความเดือดร้อนจากสัตว์ที่อาศัยในป่าแถวนั้น โดยเฉพาะ
พวกลิงที่มักจะพาพรรคพวกลงมากินแตงโมที่กำลังสุกพอดี ชาวไร่นาเดือดร้อนมาก จะไล่จับ
มันก็ไม่ได้ มัน เป็นสัตว์ที่ว่องไวและรวดเร็วมาก จึงเป็นปัญหานักกอกชาวไร่นาเสมอ ต่อมา
มีชายคนหนึ่งออกอุบายในการจับลิงเหล่านั้น โดยเอาข้าวเฒ่า (ข้าวหมก) ซึ่งหมกไว้
6 - 7 - 8 วันแล้ว นำมาไว้กลางสวน เมื่อพวกลิงพากันมาขโมยกินแตงโม ขณะที่หัวหน้า
ลิงกำลังหาแตงโมว่าลูกไหนสุกและกินได้ ก็พอดีได้กลิ่นข้าวหมก จึงได้ตามกลิ่นนั้นไปจนพบ
และได้พาพวกลูกน้องกินข้าวหมกกันจนคาว กระทั่งในที่สุดข้าวหมกก็ออกฤทธิ์ ทำให้พวกลิง
เมาจนหมดความรู้สึกตัว นอนกันเป็นกอง ๆ อยู่กลางสวน พวกชาวไร่นาต่างก็พากันออกมา
ฆ่าพวกลิงนั้นตายหมด

ตัวอย่างนิทานผี ผีมาปอง (บอง)

ในสมัยก่อนนี้ถ้าใครได้ยินเสียงมาว้างในเวลากลางคืนแล้ว จะต้องเข้าใจว่าเป็นเสียงของผีมาปอง และทุกคนก็รู้เรื่องราวของผีมาปองนี้เป็นอย่างดี

มีเรื่องเล่าว่า ผีมาปองนี้เกิดจากมาตัวหนึ่งที่ตายไปแล้ว แต่ยังอาลัยหาผู้หญิงของมันอยู่ พอถึงเวลากลางคืน มาตัวนี้ก็จะออกวิ่งไปตามที่ต่าง ๆ เพื่อตามหาผู้หญิงของมัน มาตัวนี้ก่อนที่มันจะตายนั้นตอนเล็ก ๆ เจ้าของไคเลี้ยงมาไว้มันหนึ่ง เวลาใดที่เจ้าของจะเดินทางก็จะต้องเอามานูนี้ไปด้วย แต่อยู่มาวันหนึ่ง มาตัวหนึ่งเกิดล้มเจ็บ ไม่สามารถที่จะเดินทางไปกับเจ้าของไค เจ้าของก็เลยทิ้งมาตัวนี้ไว้ และนำมาอีกตัวหนึ่งไป ส่วนมาตัวที่ล้มเจ็บนั้นก็นอนรอเพื่อนของมัน แต่ก็ไม่มีวันเวลาที่เพื่อนของมันจะกลับมาหามันอีก ในที่สุดมันทนความเจ็บปวดไม่ได้ก็ตายไป

เมื่อมันตายไปแล้ววิญญาณของมันก็ยังอาลัยหาผู้หญิงของมัน ดังนั้นพอถึงเวลากลางคืน มาตัวนี้จะออกวิ่งเที่ยวตามหาผู้หญิงของมัน จนกระทั่งบัดนี้มันก็วิ่งตามหาผู้หญิงของมันอยู่

4. สาขาช่างฝีมือ (The Practical Crafts)

4.1 ร่มกระดาษบ่อสร้าง

การทำร่มที่หมู่บ้านบ่อสร้างนี้ เริ่มต้นทำกันมาประมาณ 200 กว่าปีแล้ว โดยรับอิทธิพลกรรมนี้มาจากเมืองยูนนานตอนใต้ของประเทศจีน แต่ก่อนนี้การทำร่ม มีประเภทเดียว คือ ทำด้วยกระดาษ ส่วนมากชาวบ้านจะหาขึ้นเพื่อนำไปถวายวัดเท่านั้น ต่อมาการทำร่มได้ขยายตัวขึ้น ชาวบ้านเริ่มหันมาประกอบอาชีพการทำร่มเพื่อออกจำหน่ายตามท้องตลาด

ปัจจุบัน การทำร่มนี้ได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ

1. ทำร่มผ้า (Cotton)
2. ทำร่มแพร (Silk)
3. ทำร่มกระดาษ (Sa-paper)

วัตถุ ผา แพร ซึ่งใช้ในการทอผ้า ผู้ผลิตหาซื้อมาเอง ซึ่งมีขายตามท้องตลาด ส่วนกระดาษนั้นผลิตทำขึ้นเอง จากเปลือกไม้ ไม่นิดหนึ่งจึงเรียกตัวไม้นี้ว่า ต้นสา ซึ่งขึ้นอยู่กับตามป่าในภาคเหนือ

วิธีการทำกระดาษจากเปลือกของต้นสา

นำเอาเปลือกสาที่ซื้อไปแช่น้ำทิ้งไว้ประมาณ 24 ชั่วโมง หลังจากนั้นนำไปต้มกับขี้เถ้าจนเปื่อย ต้มทิ้งไว้ประมาณ 3 - 4 ชั่วโมง จึงนำออกมาล้างน้ำให้สะอาด แล้วนำมาทุบให้ละเอียดจนยุ่ย จากนั้นนำเปลือกที่ทุบจนละเอียดแล้วลงไปในอ่างน้ำ (อ่างน้ำนี้ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ 2×3 เมตร ก่อด้วยปูนซีเมนต์และบรรจุน้ำไว้ประมาณครึ่งถัง) และใช้ไม้คนให้ทั่ว จากนั้นใช้ตะแกรงจุ่มลงไปในพื้นที่ที่ปนกับเปลือกสาแล้วค่อย ๆ ตักขึ้นมา เชื้อเปลือกไม้จะติดกับตะแกรงนำไปตากแดดประมาณ 20 นาทีก็จะแห้ง จึงลอกออกมาเป็นอันเสร็จวิธีการทำกระดาษ ซึ่งเรียกว่า "กระดาษสา" แล้วนำเอากดาษสาเหล่านี้ไปทอผ้าต่อไป

วิธีทำโครงร่าง

โครงร่างแยกเป็นส่วนต่าง ๆ ได้ดังนี้ คือ

1. หัว
2. ตุ่ม
3. คำ
4. ชีกลอน
5. กันถือ
6. มา
7. ปลอกกลาน

ก. วิธีทำหัวและตุ้ม ไม้ที่ใช้ทำหัวหรือตุ้มนั้น มักเลือกใช้ไม้เนื้ออ่อนที่ชาวบ้านเรียกกันว่า ไม้คีนเป็ด ไม้ส้มเห็ด ไม้ตุ้มคำ และไม้แก

เครื่องมือที่ใช้กลึงหัวร่มก็มี มีดเกี่ยม (มีตามยาวไว้สำหรับใช้สะดวกในเวลา
ถึง) เหล็กกร่อง กางเคียน (ที่กลึงหัวไม้)

ไม้จะถูกตัดเป็นท่อน ๆ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 - 5 นิ้ว ยาวประมาณ
5 - 8 นิ้ว นำไปแช่น้ำให้พออ่อนตัวง่ายแก่การเคียน (กลึง) เจาะรูไว้สำหรับใส่คันถึง
แล้วจึงเคียนด้วยเครื่องมือดังกล่าว ให้ได้ขนาดประมาณ 4 - 5 ตัว (หัวหรือตุ้ม) แล้ว
จึงตัดแยกออกจากกัน เลื่อยให้เป็นช่องสำหรับใส่ร่มกางเคียน

ข. วิธีทำซี่กลอนและซี่คำ ไม้ไผ่ที่ใช้ทำโครงร่มจะต้องเป็นไม้ไผ่ข้ง (ไผ่ตง)
เพราะมีความแข็งแรงทนและสวยงามเหมาะแก่การทำโครงร่มมากกว่าไผ่ชนิดอื่น ๆ คันไผ่
ต้องตัดออกเป็นท่อน ๆ เพื่อง่ายแก่การผ่าออกเป็นซี่กลอนและซี่คำตามขนาดที่ต้องการ
ผ่าออกเป็นชิ้น เล็ก ๆ ละให้ได้ซี่กลอนหรือคำประมาณชิ้นละ 8 - 9 อัน เหล่าให้เรีย
ตรงปลาย ส่วนโคนผ่ากลางทิ้งไว้สำหรับมีคำสอดใส่ที่หลัง เจาะรูด้วยน (ส่วน)
เพื่อร้อยด้ายอันละ 2 รู คำร่ม ก็เพียงเหล่าให้เป็นชิ้นยาว ๆ ตามขนาดที่ต้องการเหล่า
ทั้ง โคนและปลายให้แบน ๆ ไม้สอดใส่หัวและซี่กลอน ใช้ขนเจาะรู 2 รู ในส่วนที่จะใส่
ด้ายจากส่วนกุ่มร่มและด้ายตรงกลาง ส่วนปลายใช้เหล็กแหลมสนไฟเจาะรู เพราะเป็น
ส่วนที่อยู่สุดขอบไม้ ใช้ขนเจาะไม่ได้เพราะจะทำให้แตกง่าย

ค. วิธีร้อยด้ายประกอบโครงร่ม ร้อยด้ายตามรูของทั้งซี่กลอนและคำทุกซี่ เอา
ด้ายพันเข้าไปในช่องรู (ที่ทำไว้จากกางเคียน) ของหัว เอาซี่ใส่เข้าไปช่องละซี่จนครบ
ส่วนซี่คำก็ใส่เข้าไปในช่องตุ้ม ในลักษณะเดียวกัน มัดด้ายให้แน่น นำเอาทั้งส่วนตุ้ม
(กลอนกลาง) และส่วนหัว (กลอนบน) เช้าประกบกัน ใส่ซี่คำเข้าไปในช่องกลอนที่ผ่าไว้
แล้ว ร้อยด้ายให้ติดกัน

ง. วิธีทำคันถึงและตัวมา คันถึงใช้ไม้ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า ไม้ป่าย เพราะมี
รากาถุกและสวยดี เหล่าด้วยมีดให้โตลดตายสวยงามตามต้องการ มีพิเศษก็คือร่มใหญ่
ส่วนมากจะใช้คันถึงเป็นไม้ไผ่ ตัวมา คือตัวสลักร่ม เวลากางเต็มที่

เจาะช่องที่คันถึง ไม้ไผ่แล้วใส่ตัวมาเหล่าไว้เข้าไปอยู่ในช่องดังกล่าว
ใช้ตาผูกติดกัน เมื่อใช้มือบีบรัดตัวเข้าหากัน พอปล่อยมือ มันก็คลายออกยื่นโครงร่มไว้

ให้ทางขยายในเวลาใช้

จ. ปลอกกลาน เป็นศูนย์กลางของระหว่าง หัวร่ม กันถือและอีกกลอนร่ม มีไว้เพื่อเป็นตัวเคลื่อนขึ้น-ลง เวลากางหรือหุบร่ม ปลอกกลานทำมาจาก ใบของต้นลาน ตัดเป็นชิ้นยาวให้ดีพอกับขนาดของหัวร่ม ความกว้างประมาณ 1 นิ้ว พันรอบหัวร่มเข้าไปให้เชื่อมกันระหว่างอีกกลอนร่มกับหัวร่มปิดด้วยกระดาษสาทากาวหลาย ๆ ชั้น เมื่อเวลากางหรือหุบร่ม กระดาษที่ติดไว้ส่วนหนึ่งจะคลายเข้าหรือออกเวลากางหรือหุบร่ม กระดาษที่ติดไว้ส่วนหนึ่งจะคลายเข้าหรือออกจากตัวปลอกกลาน

วิธีหุ้ม (กลุ่มนุ่มด้วยกระดาษ ผา แพร) แพรนั้นไม่มีวิธีการยุ่งยากแต่อย่างใด เพียงใช้ผาแพรกลุ่มหากวายน้ำกาว ริดให้เรียบด้วยมือ แล้วนำไปเขียนลายเป็นใบไม้

หุ้มร่มผา ตัดผามาตามขนาดที่ต้องการ เจาะรูให้พอดีกับส่วนหัวของร่ม ทาแบ่งเปือกผสมน้ำยางมะโก (ภาคกลางเรียกตะโก ต้นตะโก) เอาผาคลุมทับเข้าไป ใช้มือริดให้เรียบสวยงาม ทาควายน้ำมะโกผสมแบ่งเปือกเพื่อกันฝน 1 - 2 ครั้ง ตากให้แห้งทับด้วยแบ่งเปือกอื่น ๆ ทับอีกครั้งหนึ่ง จึงนำไปปักสี (ใช้ผาชุบสีกลึงไปทั่ว ๆ ร่ม) สีต่าง ๆ ตามต้องการ (ในสมัยโบราณกล่าวกันว่า ร่มมีอยู่ 2 สีเท่านั้น สีแดงและสีดำ สีแดงใช้ดินแดงจากบนดอย สีดำใช้เขม่าไฟผสมน้ำมันยาง)

หุ้มร่มกระดาษ นำกระดาษที่ทำจากต้นสาที่พื้นไว้เป็นแผ่น ๆ มาคลุมโครงร่มที่ทาแบ่งเปือกไว้แล้ว นำไปตากแดด แหงดีแล้วทากวายน้ำมะโกอีกครั้งหนึ่ง เป็นพอ ปักสีต่าง ๆ ตามต้องการ พร้อมทั้งจะนำไปเขียนลวดลายต่าง ๆ ได้แล้ว

เขียนลวดลายบนร่ม สมัยก่อนร่มไม่ได้มีการเขียนลวดลายเหมือนสมัยนี้ ร่มที่ทำก็เพียงเป็นร่มสีพื้น ๆ ไม่มีลวดลาย เพิ่งมาเขียนลวดลายลงบนร่ม เมื่อไม่กี่สิบปีมานี้เอง แต่ก็นับว่าน่าสนใจอยู่ไม่น้อย เพราะช่างเขียนเหล่านี้ได้แสดงฝีมือให้เป็นที่น่ารักกันทั้งชาวไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะลวดลายดอกไม้ที่สวยงามอ่อนช้อย ยิ่งได้เห็นเด็กเล็ก ๆ ใช้ภูกันไต้กลองแล้วก็ยิ่งเกิดความประทับใจ แบ่งลวดลายบนร่มไว้เป็น 2 อย่าง คือ ลายดอกไม้และลายอื่น ๆ เช่น รูปสัตว์ต่าง ๆ วิว รูปดาวอาราม เป็นต้น สีที่ใช้เขียนใช้สีน้ำมัน

ก. ลายดอก การเขียนลายดอก จะไม่มีการติดารางแต่อย่างใด ใช้ภูกันจิมสี ก็เขียนลงไปใต้เลยด้วยความชำนาญ เริ่มจากเขียนส่วนมากจะใช้สีสด ๆ เช่น สีแดง หรือ เหลืองเป็นสีดอก ที่น่าฟังก็คือ แทนที่จะใช้ภูกันจิมสีที่ละสีก็กลับใช้ภูกันอันเดียวจิม 2 สี โดยแบ่งภูกันไว้เป็น 2 ส่วน ส่วนละสี โดยไม่ผสมกัน เขียนลงบนร่มพร้อมกัน รูปที่ออกมา ก็จะเป็นกลีบส่วนหนึ่ง เป็นเกสรส่วนหนึ่ง แล้วจึงนำไปตากแดดให้สีแห้ง จึงค่อยเขียนใบดอก ซึ่งมักใช้สองสีในภูกันเดียวเช่นเดียวกัน แล้วตากแดดอีกครั้ง จึงเขียนก้านดอกด้วยสีเดียวกันนี้อีกครั้ง ช่างเขียนที่ขยันบางคนอาจเขียนรูปผีเสื้อ หรือนกประกอบเข้าไปด้วย

ข. ลายอื่น ๆ ประเภทวิวหรือรูปสถานที่ต่าง ๆ ช่างเขียนมีเพียงความชำนาญ เขียนไปตามถนัด ส่วนลวดลายสัตว์ เช่น มังกร ช้าง พญานาค เป็นต้น ช่างเขียนก็จะมีพิมพ์ กระดาษ แล้วใช้ชอล์กร่างไปตามรูปร่างของพิมพ์นั้น ๆ แล้วจึงค่อยลงสีและตกแต่งต่อไป

ขนาดของร่ม ร่มกระดาษที่ทำกันอยู่ในปัจจุบันนี้ แบ่งออกได้เป็น 5 ขนาด คือ

1. ร่มขนาด 44 นิ้ว
2. ร่มขนาด 20 นิ้ว
3. ร่มขนาด 17 นิ้ว
4. ร่มขนาด 14 นิ้ว
5. ร่มขนาด 10 นิ้ว

การทดลองถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
แก่เด็กวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

ของ

ชนิตา วิยวุฒิ เกียรติ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

กุมภาพันธ์ 2524

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษา เปรียบเทียบผลของการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มทดลอง ซึ่งถ่ายทอดโดยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีสอนแบบควบคุม ที่มีต่อความรู้และทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของเด็กวัยรุ่นในจังหวัด เชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของ โรงเรียนรัฐบาล สหศึกษาใน เชียงใหม่ ปีการศึกษา 2523 จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบทดสอบวัดความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มควบคุม และมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีสอนในห้องเรียน ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มควบคุม และมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม มีความรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีสอนในห้องเรียน และมีทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีสอนในห้องเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

THE EXPERIMENTS IN CULTURAL HERITAGE PROGRAMS
FOR THAI ADOLESCENTS IN CHIENGMAI PROVINCE

AN ABSTRACT

BY

CHANIDA WAIWUDDHIKEAT

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University

February 1981

The objective of this study was to compare the effects of the transferred local cultural heritage to the adolescents in Chiangmai Province in the aspects of knowledge, and attitude towards the local cultural heritage among three groups : The camp training group, the classroom instruction group and the control group

The total subjects in this study were 60 MS.3 students from the co-ed governmental schools in Chiangmai Province in 1980. The devices for collected data were the local cultural heritage achievement and the local cultural heritage attitude questionnaires

The result of the study shows that the group undergoing the camp training group has significantly greater knowledge in and better attitude towards local culture than the control group. The group receiving classroom instruction also has significantly greater knowledge in and better attitude than the control group while the camp training group yields significantly greater knowledge in and better attitude towards cultural heritage than classroom instruction group.